

אוניברסיטת בר אילן

דור שני של מהגרים ישראלים בארצות-הברית: זהות וטרנס-לאומיות-

מקרה גרעין "צבר" בין השנים 1991-2003

רותי מור פז

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך
התכנית ביהדות זמננו, אוניברסיטת בר-אילן

חשון, תשע"ב

נובמבר, 2011

רמת גן

עבודה זו נעשתה בהדרכתם של די"ר אדם פרזיגר ודי"ר לילך לב ארי

מן התכנית ביהדות זמננו של אוניברסיטת בר-אילן

תוכן עניינים

תקציר א

מבוא 1

רקע תיאורטי

1. תופעת ההגירה החברתית 4

2. דפוסי קליטת מהגרים בארצות-הברית: מ"כור היתוך" לפלורליזם 6

3. זהות והזדהות אתנית בקרב מהגרים בני דור ראשון וצאצאיהם 7

4. מאפייני מהגרים ישראלים מדור ראשון בארצות-הברית, זהותם והזדהותם 11

5. דפוסי זהות והזדהות בקרב צאצאי מהגרים ישראלים בארצות-הברית 15

6. תנועת הנוער כסוכנת חיברות ותפקידה בגיבוש זהות אתנית 17

7. הקשר המחקר: תנועת צופי "צבר" וגרעיני "צבר" 19

המחקר

מטרות המחקר והשערותיו 21

שיטות המחקר ומהלכו 22

כלי המחקר 23

עיבוד הנתונים 24

אוכלוסיית המחקר 27

ממצאים

מאפייני זהות והזדהות אתנית 28

מניעים לגיוס לצה"ל 42

בחירת מקום מגורים עתידי 47

דיון 51

סיכום ומסקנות 57

רשימת מקורות 59

נספח 1: שאלון 62

נספח 2: מדריך ראיון אישי 70

תקציר באנגלית I

תקציר

אוכלוסיית המחקר המוצג כאן כללה צאצאי ישראלים שבחרו לקחת חלק בתכנית של גרעין "צבר" של תנועת הצופים. גרעין "צבר" הוא פרויקט המאפשר לצעירים ישראלים מצפון אמריקה לחזור לישראל בגיל 18 על מנת להתגייס לצבא ולשרת בצה"ל, אף כי לא תמיד חיו בישראל את מרבית חייהם. חברי הגרעין מגיעים לישראל כקבוצה, מאומצים על ידי קיבוץ בארץ ומשרתים בצבא שירות סדיר מלא במגוון תפקידים שונים. זו השנה העשרים בה פועלת תכנית זו ולאורך השנים לקחו בה חלק כאלף צעירים. החידוש המרכזי של מחקר זה הוא בבדיקת זהות והזדהות של קבוצת צאצאי ישראל בצפון אמריקה, מה הם הגורמים המסבירים אותם ומה מניע צעירים אלו להתגייס לצה"ל ולאחר מכן לשוב לצמיתות לישראל או לשוב לצפון אמריקה.

מטרת מחקר זה היא לבחון את זהותם והזדהותם האתנית של הנחקרים משתתפי גרעין "צבר" - על מרכיביה השונים; האם הם ישראלים? אמריקנים? ישראלים-אמריקנים? טרנס-לאומיים? מהם מרכיבי זהותם והזדהותם היהודית? מי הם סוכני החברות שעיצבו זהויות אלה? מטרה נוספת במחקר היא לבחון את מניעי גיוסם לצה"ל, ובחירתם דווקא בגרעין "צבר". לבסוף, נתמקד בבחירת מקום מגוריהם של בני דור שני (בני מהגרים ילידי ארץ ההגירה או שהיגרו לפני גיל 11) ובני דור וחצי (בני מהגרים אשר היגרו אחרי גיל 11), לאחר שירותם הצבאי ובהינתן להם האפשרות לעצב את עתידם כאנשים עצמאיים וכפועל יוצא של מרכיבי זהותם והזדהותם האתנית.

ההשערות המרכזיות במחקר זה טענו כי יהיו הבדלים ניכרים בין בני דור וחצי לבני דור שני בנוגע לזהותם והזדהותם עם מדינת ישראל לעומת ארה"ב וכן יכולנו לצפות בהבדלים בנוגע לבחירת מקום מגוריהם אחרי שירותם הצבאי. טענת המחקר הייתה שההורים ותנועת הצופים אליה רובם השתייכו בגיל ההתבגרות יהוו גורמים משפיעים על זהותם, הזדהותם ובחירת מקום המגורים כך שבני דור וחצי חשו שייכים יותר לישראל מאשר לארה"ב ואילו בני דור שני הרגישו שזהותם היא טרנס-לאומית, דהיינו שייכים לשני המקומות ובאותו הזמן חשים כזרים בשני המקומות. ציפינו כי בחירת מקום המגורים אחרי שירותם הצבאי תהיה בהתאם, כלומר שיהיו פחות בני דור שני שיישארו בישראל בתום השירות.

לצורך בחינת ההשערות נעשה מחקר בקרב בוגרי גרעין "צבר" אשר נמצאים לפחות שלוש שנים לאחר שחרורם מצה"ל. במחקר זה השתתפו 67 נחקרים, בוגרי גרעין "צבר", שחלקם חיים בישראל וחלקם מחוץ לה. כל המשתתפים נתבקשו למלא שאלון אנונימי ו-12 מהם אף עברו ראיון אישי פנים אל פנים או טלפוני.

ממצאי המחקר המרכזיים מלמדים כי להורים ולתנועת הנוער ישנה השפעה ניכרת על זהותם והזדהותם של המשתתפים עם מדינת ישראל והקשר אליה. בנוסף, ניכר כי צעירים אלו, בעיקר בני דור

שני, חשו כי זהותם הינה טרנס-לאומית, דהיינו, שייכים לשני מקומות באותו הזמן ומזדהים עם שני המקומות באותו האופן. ממצא מפתיע שעלה במחקר זה הוא כי מעל ל- 70% מהנחקרים, בין אם היו בני דור וחצי ובין אם דור שני, בחרו להישאר בישראל בתום שירותם הצבאי.

מבוא

הגירה היוותה חלק מההיסטוריה האנושית מאז ומעולם אך בכל תקופה היא אופיינה בדפוסים, כיוונים ומניעים שונים. בעבר, נדרש ממהגרים לעבור שינויים משמעותיים כמו: שפה, התאמה תרבותית ועוד, ואילו כיום הגירה בינלאומית, בעיקר למדינות המערב, מאפשרת שמירה רבה יותר, בדרך כלל, של תרבות המוצא של המהגרים (Clark, 1986).

ההגירה בת זמננו, נחקרת בעיקר על פי הגישה הטרנס-לאומית (Transnational Theory). גישה זו מתייחסת להגירה כאל תהליך רב שלבי ודינאמי, המאפשר למהגרים לשמור על קשרים בין חברת המוצא אליה השתייכו לבין החברה החדשה אליה הגיעו. למהגרים יכולה להיות זיקה לשני מקומות שונים מבלי שיחושו מחויבים למקום גאוגרפי אחד או לתרבות אחת. גישה זו בעצם מגדירה מחדש את הקשר בין המרחב הגיאוגרפי למרחב החברתי (Rebhun and Lev Ari, 2010).

מתוך גישה זו נגזרת גם זהותו הטרנס-לאומית של מהגר. בחברות פלורליסטיות כל קבוצת מהגרים זוכה להכרה ולמיסוד בדרגה שונה. קבוצות אלו נמצאות בקשרים אחת עם השנייה וקשרים אלו משפיעים באופן הדדי. תרבות אחת משפיעה על השנייה ובין היתר גם גורמת לכל אחת מהתרבויות להבליט את ייחודן על פי המוצא, הדת, המגדר ועוד (בן-רפאל ובן-חיים, 2006). הגירה בינלאומית יוצרת תפוצות אתנו-לאומיות שהן אחד ממרכיבי הזהות הטרנס-לאומית. מצב זה מאפשר תחושה של "להיות בבית בחוץ לארץ". המהגרים בני אותה קבוצה הינם בעלי זהות תפוצתית, דהיינו, שומרים על ערכים, נורמות חברתיות ונרטיבים של המולדת תוך שמירת קשרים עם מדינת המוצא. קשרים אלו מתבטאים בפן הכלכלי, החברתי, הארגוני, המשפחתי, הדתי והפוליטי (Shain, 1999).

רוב המחקרים על מהגרים ישראלים בשנים האחרונות התמקדו בבני הדור הראשון של המהגרים, אלו שבחרו לעזוב את ישראל (לב ארי, 2008; צבר בן יהושע, 1996; שוקד, 1991; Gold and Phillips, 1996). כהן (Cohen, 2011) טען כי במאה ה-21 אנו עדים להגירה של ישראלים בעיקר למדינות דוברות אנגלית, שם יש סיכוי גבוה למצוא פרנסה טובה ולהגיע לרמת מחיה גבוהה בקלות יחסית. כיום חיים בארצות-הברית כ-110,000 ישראלים מעל לגיל 15. אלו שצעירים מגיל 15 מונים עוד כחמישית מהמספר הכולל וחלקם נולדו או עזבו את ישראל בגיל צעיר.

ישראלים, בני דור ראשון, בארצות-הברית נוטים לשמור על זהותם האתנו-ישראלית בעיקר דרך שימור השפה העברית בבית, קריאת עיתונים בעברית ומפגשים חברתיים עם ישראלים. לרוב הם מעוניינים בשיתופי פעולה אתניים על מנת לשמור על זהותם האתנית של ילדיהם ולעיתים אף

יוצרים "בועות ישראליות" (לב ארי, 2008; Gold, 1997). עם זאת, ישראלים רבים שומרים על קשר עם ישראל ובמקביל מנהלים חיים בארצות-הברית וכך נהנים משני העולמות. הגירה זו היא הגירה טרנס-לאומית השומרת על קשרים חברתיים וכלכליים עם ישראל ובמקביל זוכה לחיות ברמת חיים גבוהה יותר מזו שלרוב היו מקבלים בישראל (Rebhun and Lev Ari, 2010).

באשר לצאצאי מהגרים, נהוג להבחין בין הדור הראשון, דור המהגרים לבין צאצאיהם בני "דור וחצי" ובני "דור שני". במחקר זה נקבל כנקודת מוצא את הגדרתה של רמניק (Remennick, 2003), אשר הגדירה כי בני "דור וחצי" יחשבו כאלו שעזבו את ישראל אחרי גיל 11 ובני "דור שני", הם אלו שנולדו בישראל אך היגרו ממנה בגיל צעיר (לפני גיל 11) או כאלו שנולדו כאשר ההורים כבר חיו בארץ היעד, מחוץ לישראל. רמניק בחרה בגיל 11 בשל החשיבות של תהליך חברות מלא או חלקי ביעד ההגירה והשפעתו האפשרית על מאפייני זהות והזדהות אתנית.

בני דור שני ודור וחצי ישראלים, שונים במאפייני זהותם והזדהותם מהוריהם. צעירים אלו חשופים יותר לחברה הלא יהודית בארצות-הברית ומאמצים דפוסי תרבות כלל אמריקנים. לרוב בני דור שני מזדהים עם מוצא משפחתם אך לא מרגישים בצורך להשתייך לקהילה אחת, הם מכירים את המסורת המשפחתית ואת ערכיה ובמקביל לומדים את ערכי החברה הסובבת ולעיתים מאמצים אותם. צאצאי ישראלים לא רואים סתירה בהזדהויות אתניות כפולות ואף משולשות, אלא יכולת אישית לבחור את הזהות אליה הם היו רוצים להשתייך (Portes and Rumbaut, 2001). לב ארי (2008) מצאה כי מבחינת זהות והמשכיות יהודית, בקרב צאצאי מהגרים ישראלים, בחירה אישית זו מובילה את הצעירים להתבוללות יותר מבני הדור הראשון.

אחד המנגנונים האפשריים לשימור וחיזוק זהות והזדהות יהודית וישראלית הוא באמצעות תנועות נוער. תנועות נוער מהוות סוכנות חיברות בלתי פורמאליות. תנועת הנוער מאפשרת לצעירים להתנסות במצבי מנהיגות ולא רק תלות, כפי שקורה לרוב במשפחה או בחינוך הפורמלי. בנוסף, מתנסים הצעירים בפעילות עצמאית תוך קבלת מלוא האחריות על התהליך ועל התוצאות. פעילויות אלו גורמות לצעירים להתמודד עם בני גילם, לקבל החלטות, לחפש מענים בחברה הסובבת אותם, לפתח פרספקטיבה ואופנים שונים להשתלב בחברה (גל, 1985). תנועת נוער מאפשרת לחבריה להכיר סמלים וקודים חברתיים המהווים מקור להזדהות בתהליך גיבוש הזהות והשייכות (כהנא, 2004).

מאז שנות השבעים של המאה העשרים הוקמה תנועת הנוער "צופי צבר" בצפון אמריקה, המיועדת לצאצאי ישראלים שם. בשנת 1991 הוקמה לראשונה קבוצה של בוגרי התנועה שחיו בארצות-הברית ורצו לחזור לישראל ולשרת בצבא. קבוצה זו נקראה גרעין "צבר" ועד היום פועלת התכנית שמלווה ותומכת בצעירים המעוניינים לחזור לישראל. תכנית ייחודית זו מקיימת סמינרי

הכנה לאורך השנה שקודמת לחזרה לישראל, במהלכה מתארגנת הקבוצה מבחינה חברתית, וכן מתוודעת ולומדת תכנים הקשורים בשירות הצבאי, בנושאים החברתיים המעסיקים את ישראל ועוד. עם הגעתם ארצה, נקלטים חברי הקבוצה בקיבוץ המאמץ אותם אליו, ושם הם עוברים תכנית הכשרה של כארבעה חודשים (אולפן, מיונים לצבא, טיולים בארץ ועוד). בסופה של התקופה מתגייסים המשתתפים לשירות צבאי מלא (על פי אתר תנועת הצופים).

המחקר הנוכחי יתמקד בצעירים אלו, שבחרו להשתייך לגרעין "צבר". צעירים אלה, צאצאי מהגרים ישראלים בארצות-הברית, בני דור וחצי ודור שני, שסיפורם המשפחתי הוביל אותם לחיות מחוץ לישראל, בחרו לשוב אליה בנקודת זמן מסוימת מאד בחייהם - לקראת הגיוס הצבאי. עבור חלקם תהיה זו "התקופה הישראלית" שלאחריה יחזרו לארץ ההגירה, ועבור חלקם יהיה זה הצעד הראשון בדרך חזרה לישראל.

מטרת המחקר היא לבחון את זהותם והזדהותם האתנית של הנחקרים משתתפי גרעין "צבר" - על מרכיביה השונים; האם הם ישראלים? אמריקנים? ישראלים-אמריקנים? טרנס-לאומיים? מהם מרכיבי זהותם והזדהותם היהודית? מי הם סוכני החברות שעיצבו זהויות אלה? מטרה נוספת במחקר היא לבחון את מניעי גיוסם לצה"ל, ובחירתם דווקא בגרעין "צבר". לבסוף, נתמקד בבחירת מקום מגוריהם של בני דור שני ובני דור וחצי, לאחר שירותם הצבאי ובהינתן להם האפשרות לעצב את עתידם כאנשים עצמאיים וכפועל יוצא של מרכיבי זהותם והזדהותם האתנית.

רקע תיאורטי

1. תופעת ההגירה החברתית

כאשר מדובר במושג הגירה הכוונה היא לתופעה של תנועת אנשים ממקום למקום בתוך מדינה או ממדינה למדינה. במושג ההגירה בין היתר קשורים מניעי הגירה, המרחק מישוב וארץ המוצא, משך זמן השהות במקום החדש, הגירה מרצון חופשי או מהכרח. הגירה היוותה חלק מההיסטוריה האנושית מאז ומעולם, אך ממדיה ואופיה השתנו עם השנים והיא מהווה כעת חלק בלתי נפרד מן העידן המודרני והפוסט-מודרני. הגירה כתופעה חברתית משפיעה הן על החברה הקולטת והן על המהגרים עצמם. בעבר, מניעי ההגירה היו מניעים כלכליים, צפיפות אוכלוסין ורדיפות דתיות. לפני כ- 50 שנה הגירה בינלאומית כללה בתוכה שינויים פוליטיים ודתיים כך שלרוב המהגרים נאלצו להתרגל לתרבות אחרת לגמרי ואילו כיום לא כל הגירה בינלאומית משנה את המציאות כבעבר (הגירה ממקסיקו למערב ארצות-הברית אינה דורשת שינוי קיצוני באורח החיים למרות שזו נחשבת הגירה ביני"ל). (Clark, 1986).

בבחירה של המהגר להגר ממדינת המוצא שלו ישנם גורמי דחיפה וגורמי משיכה. בגורמי דחיפה נמנים אסונות טבע, מגפות, מלחמות והגליות ועל גורמי משיכה נמנים סקרנותו של האדם, יצר ההרפתקנות, אידיאולוגיה, הזדמנויות כלכליות ועוד (Lee, 1966). הגירה בת זמננו נובעת בעיקר מצרכים כלכליים ולכן בדרך כלל מתבצעת מארצות עניות לארצות עשירות יותר (Lev Ari, 2008). רשתות חברתיות בארץ אליה מהגרים משפיעות על הבחירה להגר ועל העיתוי של ההגירה (Massey, 1990). גם במדינות אשר מהוות יעד הגירה מועדף, קיים שיעור של הגירת חוץ שלרוב נובע מקשיי הסתגלות של המהגרים. ברוב המקרים ההגירה היוצאת אינה מושכת תשומת לב כמו זו הקשורה להגירה פנימה, אשר לעיתים גוררת תגובות עוינות (פרידברג, 1996).

תיאוריות סוציולוגיות העוסקות בהגירה בוחנות נושא זה תוך שילוב של מושגים סוציולוגיים, כלכליים ופסיכולוגיים-חברתיים (Lev Ari, 2008). בעבר התמקדו בפרט בנושא בחקר הגירה, אך כיום מתמקדים במשפחה בהקשר זה. למשל, במקרה של משפחה אשר מעוניינת בשיפור מצבה הכלכלי ובחרת בהגירה, המחקרים יבחנו את המבנה החברתי של המשפחה, האופן בו התקבלו ההחלטות ברמת המשפחה והפרט ובהבנת מניעי ההגירה של הפרט והמשפחה (Massey, 1990). משנות השישים ואילך ישנה גישה הגורסת כי הגירה היא תהליך מורכב ורב שלבי ולא אירוע חד פעמי (רבהון, 2001).

גישה חדשה, יחסית, לחקר ההגירה החברתית מכונה הגישה הטרינס-לאומית (Transnational Theory), גישה אשר באה להדגיש את ההבדלים בין הגירה בתקופות מוקדמות לבין הגירה בת-זמננו. גישה זו מתייחסת להגירה כאל תהליך רב-שלבי הבוחן מניעי הגירה כתהליך דינאמי, בו משולבים מערכות יחסים פוליטיות, אתניות, קהילתיות ומשפחתיות, היכולות לנוע במרחבים גיאוגרפיים שונים מבלי להניח כי המהגרים יתבללו בחברה החדשה. גישה זו מאפשרת, בין השאר, להבין את מניעי ההגירה של מהגרים מרצון. מחד, גישה זו עוסקת ברמת המיקרו דהיינו, בזהויות אתניות, קשרים חברתיים, ומאפשרת למהגרים הגברה של עצמאותם אל מול המחויבות שלהם כלפי המולדת. מאידך, היא מתמקדת ברמת המקרו של מבנה חברת המוצא של המהגרים וחברת היעד, במערכת הפוליטית בשתי המדינות, או במערכות כלכליות בהן מתנהלים חיי המהגרים. גישה זו מגדירה מחדש את הקשרים בין מרחבים גיאוגרפיים למרחבים חברתיים, כך שההנחה היא שלמהגרים יכולה להיות זיקה לשני מקומות שונים ואין צורך בקיבוע במקום אחד כפי שהיה בעבר בתיאורית כור ההיתוך (Rebhun and Lev Ari, 2010; Gold, 2002). הגירה כיום נעשתה לתקן התנהגותי והיא רב כיוונית. מהגרים יחידים בחברות בתר-תעשייתיות הם גמישים, אינם משתקעים ואף על פי כן אינם חסרי שורשים או מנוכרים לחברה, הם בני אדם של שני עולמות (סובל, 1986).

במבנה חברתי חדש זה, מהגרים פועלים במרחבים טרינס-לאומיים המשפיעים על דפוסי קליטה והשתלבות בחברה המארחת, וכן על קשר עם ארץ המוצא, ולפיכך גם על מאפייני מאקרו של המדינות המעורבות בתהליכי הגירה. בכך מספק מושג הטרינס-לאומיות נקודת מבט חדשה לחקר ההגירה בת – זמננו. תודעה של זהות טרינס-לאומית, כלומר זהות תפוצתית בקרב מהגרים קשורה בארץ המולדת שהיא מוחשית בתודעתם ולהם יש התנסויות אישיות ובלתי אמצעיות עימה. הם דוברים את שפתה, מכירים את הפוליטיקה שלה, צורכים את תרבותה ולרוב יחזיקו באזרחות כפולה הן בזו של ארץ המוצא והן בזו של ארץ ההגירה (Rebhun and Lev Ari, 2010).

המידה בה בוחרים לשמור על קשרים טרינס-לאומיים משתנה ממהגר למהגר; יש אשר ישמרו על קשרים חזקים עם מדינת המוצא בתחומים רבים בעוד אחרים ישמרו על מערכת קשרים רופפת יותר עם ארץ המוצא. התקדמות טכנולוגית של המאה העשרים (אינטרנט, תעופה) מאפשרת למהגרים לשמור על קשר רציף עם מדינת המוצא ובכך קל יותר למהגרים לשמור על קשרים טרינס-לאומיים (Rebhun and Lev Ari, 2010; Levitt, DeWind and Verovec, 2003). בנוסף, יוצרים המהגרים הטרינס-לאומיים קשרים עם קהילות אחרות של אותה התפוצה, נעזרים אלו באלו

בעיתות מצוקה ובכך משמרים את זהותם האתנית (Sheffer, 2003). משמעות הזהות התפוצתית היא שחברי הקבוצה ישמרו על ערכים, נורמות חברתיות ונרטיבים של המולדת, היא ארץ המוצא שלהם. תפוצות אתניות עשויות לשמר קשר רגשי חזק עם מדינת המוצא תוך ביקורים שוטפים, שימור המורשת ההסטורית, שמירת מיתוסים, שמירת השפה והזדהות עם המולדת (לב ארי, 2010). הגישה הטרינס-לאומית תהווה בסיס תיאורטי בעבודה זו לחקר זהותם וקליטתם של צאצאי ישראלים בארצות-הברית.

2. דפוסי קליטת מהגרים בארצות-הברית: מ"כור היתוך" לפלורליזם

עד לשנות השישים של המאה העשרים מדיניות הקליטה של מהגרים בארצות-הברית הייתה מדיניות של "כור היתוך" תוך מחשבה כי זהות והזדהות אתנית ייעלמו או ייטמעו בחברת הרוב מאחר והייתה חשיבות רבה ליציבות הפוליטית (Lev Ari, 2008; Kymlicka, 1995). גישת "כור היתוך" הייתה גישה מרכזית במאה ה-20 לחקר הבניית זהות אתנית בקרב מהגרים. משמעות המושג "כור היתוך" הינו התכה של יסודות נבדלים במטרה להופכם לחומר אחד (יער ושבית, 2001). לב ארי (Lev Ari, 2008) כתבה כי "כור היתוך" נחלק לשתי אסכולות: 'טמיעה' ו'פלורליזם'. מושג ה'טמיעה' התאים לגלי ההגירה שהגיעו לארצות-הברית בתחילת המאה ה-20 אז מהגרים למדו אנגלית והשתלבו בשוק העבודה המקומי. למעשה, זהו תהליך בו מיעוטים מאמצים בהדרגה דפוסיים של התרבות השלטת. הטמיעה כרוכה בשינוי צורת הלבוש, ערכים, דת, לשון או ידידים (משוניס, 1999). גם המהגרים עצמם מעוניינים לעיתים להיטמע על-מנת שישתחררו מהאפליה ויאפשר להם ניעות חברתית כלפי מעלה. בארצות-הברית ניתן היה לראות עד אמצע שנות השישים כי התרבות השלטת הייתה תרבות המערב אשר התעלמה מקבוצות אתניות שונות שהרכיבו את החברה בארצות-הברית. תרבות המערב ביססה את ההגמוניה הגברית הלבנה והבטיחה את המשך הדיכוי התרבותי, כלכלי, פוליטי של קבוצות המיעוט (יונה ושנהב, 2005). עם השנים הפכה התרבות בארצות-הברית לתרבות בעלת גוון רב-תרבותי, אליה נכנסו תכנים פמיניסטיים, אפרו-אמריקנים, לטינו-אמריקנים ועוד. שיח בנושא רב-תרבותיות רלוונטי כאשר דנים במעמדם של מיעוטים מסוגים שונים בחברה ליברלית-דמוקרטית כמו ארצות-הברית. עמדה רב-תרבותית מאפשרת ביטוי למגוון התרבותי של החברה האמריקנית ובמקביל לא מאתגרת באופן משמעותי את הסדר החברתי, הכלכלי והלאומי המאפיין את ארצות-הברית (יונה ושנהב, 2005).

הפלורליזם, לעומת הטמיעה, מאפשר מצב שבו קטגוריות גזעיות ואתניות שומרות על ייחודן אך נהנות מעמדה חברתית שווה, כמו שקורה בארצות-הברית כיום. חלק מהקבוצות

האתניות דואגות לשמר את הזהות האתנית שלהן דרך הכרות עם המורשת ההיסטורית של ארץ המוצא, סולידאריות ושמירה של זיקות והזדהות עימה (משוניס, 1999; שפר ורוט-טולדנו, 2006). מחד, ארצות-הברית היא חברה פלורליסטית אשר מעניקה חינוך ושירותים אחרים לכל הקבוצות ובכך מבטיחה שוויון בפני החוק ומאפשרת לכל קבוצת מיעוט לשמור על המסורות הייחודיות שלה. מאידך, ארצות-הברית עוד רחוקה מלהיות פלורליסטית. ראשית, התושבים מוקירים את מורשתם אך עדיין רוצים להיות חלק מהרוב. שנית, זהות אתנית וגזעית לעיתים נכפית על ידי אנשים חיצוניים לקבוצת המיעוט ובכך גורמים לקבוצות אלו להסתגר בתוך עצמן. שלישית, גלי ההגירה של השנים האחרונות הביאו לחוסר סובלנות כלפי הרב-תרבותיות (משוניס, 1999). הפלורליזם וההגירה הטרנס-לאומית מאפשרים למקומיים להיות מושפעים מהמהגרים באמצעות זרימה בין המרחבים השונים של אנשים, כסף ודפוסים חברתיים של נורמות, ערכים, רעיונות וזהויות (Rebhun and Lev, 2010).

לאור כל האמור, מדינות ליברליות-דמוקרטיות אמורות להיות סובלניות כלפי קבוצות מיעוט, להגן על היחיד והקבוצה מפני אפליה על בסיס לאומי, גזעי, אתני, מגדרי או דתי וכן לסייע לקבוצות המיעוט לשמר ולטפח את ייחודן התרבותי. כמובן שיש להבחין בין הכרה בקבוצות אשר ערכיהן נוגדות את ערכי הדמוקרטיה (רב-תרבותיות עבה) לבין קבוצות אשר מכירות ומקבלות את עקרונות הדמוקרטיה (רב-תרבותיות דקה). ישנה הבחנה בין קבוצות המקיימות societal culture (תרבות חברתית), לבין קהילות מרובות זהויות אתניות, הכוללת שפה והיסטוריה משותפת ורצון לבנות אורח חיים דרך חינוך, חברה, דת, בידור וכלכלה. קבוצה זו מכונה קבוצה רב-תרבותיות רב-לאומית והכוונה היא שהם בעלי אינטרסים לשמר את הייחוד התרבותי לאומי של הקבוצה במסגרת אוטונומית. שינה קבוצה שנייה, מרובת הזהויות שנקראת פולי-אתנית אשר בה קבוצות מעונינות לחוש חלק מהחברה, בכל המובנים, אך עדיין לשמר את תרבותם הייחודית (Kymlicka, 1995).

אם כן, קליטתם וטמיעתם של מהגרים אינה אחידה, היא דינמית ומשתנה תדיר ובהתאם גם זהותם האתנית. מושג הזהות קשור במדיניות הקליטה- בין אם היא חד-תרבותית (כור היתוך) או רב-תרבותית. בתת הפרק הבא אבחן את מושג הזהות וההזדהות האתנית בתהליך קליטתם של מהגרים.

3. זהות והזדהות אתנית בקרב מהגרים בני דור ראשון וצאצאיהם

מושג הזהות העצמית נחלק לסוגים רבים, המוכר ביותר הוא ההבחנה בין זהות אישית לזהות חברתית. זהות אישית משמעה תכונות האופי של האדם הייחודיות לו והמאפיינים המולדים

שלו. זהות חברתית לעומת זאת, באה לידי ביטוי בסיטואציות חברתיות ובאופן הגדרת האדם את שייכותו לחברה הסובבת אותו. האדם יגדיר עצמו בדרך כלל על פי קבוצות שונות אליהן הוא משתייך, וככל שיהיו יותר קבוצות ומצבים חברתיים אליהם הוא ייחשף כך תתעצב זהותו האישית והחברתית. דרך מפגשים אלו יהפכו ערכיו, עמדותיו, אמונותיו לכדי זהות מגובשת. אחת מהזהויות החברתיות של האדם היא זהותו האתנית. פיני (Phinney, 1996) הגדירה זהות אתנית כתחושת שייכות ומחויבות שיש לאדם לקבוצה האתנית המשפיעה על החשיבה, התפיסות, הרגשות וההתנהגות של הפרט. לא תמיד האדם מכיר את כל חברי הקבוצה, אך מרגיש שייך אליה. מרבית החוקרים מסכימים כי הזדהות עצמית כחבר קבוצה, תחושת שייכות ומחויבות לקבוצה, עמדות חיוביות (או שליליות) כלפי הקבוצה, תחושה של עמדות וערכים משותפים, מרכיבים אתניים ספציפיים כמו שפה, התנהגות ומנהגים כל אלה כוללים את ההגדרה של זהות אתנית. ישנם מחקרים המוכיחים כי הזדהות חזקה עם הקבוצה האתנית אינה שוללת הזדהות חזקה עם קבוצת הרוב ולהיפך (Berry, Trimble and Olmedo, 1986, בתוך טור-כספא, פרג ומיקולינסר, 2004). פורטז ורומבאוט (Portes and Rumbaut, 2001) חיזקו את דבריהם וכתבו שהגדרת זהות אתנית אישית מקורה במוצא משותף של הילדים או הוריהם הן במונח החברתי והן במונח הפוליטי.

על פי ויניצקי-סרוסי (1999), להבניה של מאפייני זהות קולקטיביים ישנם ארבעה מאפיינים: הבניית תחושת העצמי ברבים תוך שימוש בתרבות, פיתוח של מודעות קולקטיבית על ידי הדרה והכלה, שימוש בזיכרון והתפקיד הקריטי של בחירה בגרסה היסטורית הנכונה ליצירת זהות קולקטיבית רצויה ולבסוף, קישור בין קולקטיב לבין טריטוריה ספציפית ומוגדרת. בן-רפאל (2009) כתב כי המושג "זהות קולקטיבית" מתייחס לאופן שבו בני אדם רואים את עצמם כחברים בקבוצה מסוימת. זהות זו הינה תופעה סובייקטיבית ומותנית בהתייחסותו של הפרט אל האחרים שבקבוצתו. כמו כן, זהות זו יכולה להשתנות לפי תנאי החיים, הנסיבות החברתיות או האישיות ולכן יכולים להיות ניסוחים שונים לכל זהות קולקטיבית בקרב אותה קבוצה. משמעות הדבר היא שניתן להתייחס לזהות קולקטיבית כמרחב היכול להיות מורכב מניסוחים שונים של זהויות באותה הקבוצה. שוקד (1991) ביסס מאפיינים אלו בכותבו כי לרוב המשכיות קיום הזהות האתנית של כל קבוצות המהגרים מתאפשרת בזכות ריכוזים גיאוגרפיים של המהגרים והקמת מוסדות וארגונים לאומיים על בסיס אתני וולונטרי. הארגונים הללו משמשים לא רק כמוקד תרבות אלא גם כאמצעי תקשורת עם הארץ הקולטת.

תהליך הבניית זהות אתנית בקרב מהגרים הוא דינאמי ויכול להשתנות מתקופה לתקופה וממדינה למדינה. זהותו האתנית של המהגר נקבעת על ידי החברה הקולטת, אשר משייכת אותו

למעמד חברתי כלשהו (proximal host) וכמובן עמדת המהגר כלפי עצמו (Mittelberg and Waters, 1992; Portes and Rumbaut, 2001).

מושג נוסף הקשור בקליטת מהגרים, הוא "ההזדהות האתנית". בן-רפאל ובן-חיים (2006) טענו כי כיום עולה חשיבות "ההזדהות" עם הקבוצה על חשבון טיפוח התכנים הייחודיים של הזהות. מונח "ההזדהות" פירושו הפגנה של השתייכות לקבוצה אתנית מסוימת. חלק מתהליך ההזדהות כולל גם את קבלת הערכים והנורמות של הקבוצה עימה מזדהים כקווים מנחים ומעצבים את אישיות הפרט המזדהה ואת התנהגותו. ככל שההזדהויות עם הזהויות החיוביות רב יותר (עם מקורות תרבותיים, ערכיים, חברתיים) כך עולה רמת ההסתגלות של המהגר (הורנצ'יק, 2004). הזדהות היא פעולה תודעתית שהאדם עצמו נוקט והיא נעשית בשלוש מערכות: הקוגניציה, הרגש וההתנהגות (חמו, 2009). כמו מיטלברג ווטרס (Mittelberg and Waters, 1992) גם בן-רפאל ובן-חיים קבעו כי זהות הקבוצה האתנית מתגבשת לפי יחס החברה הקולטת כלפיהם ולפי יחסם לעצמם. בהתאם לתגובות אלו, תהיה רמת ההזדהות הקולקטיבית מטופחת או מדוכאת.

יונה ושנהב (2005) כתבו כי לכל אדם יש צורך בהשתייכות קהילתית וכי בשיח הרב-תרבותי לרוב אין משמעות לאוטונומיה האישית אלא במסגרת של קהילה. לטענתם, אין היחיד יכול לעצב ולגבש את זהותו באופן בלתי תלוי בהקשר התרבותי שלו והקהילה היא זו המאפשרת מסגרת תרבותית שכזאת. כמו כן, היחידים המהווים קבוצה חשים בערך עצמי גבוה או נמוך ביחס להכרה או חוסר ההכרה של החברה כלפיהם ומכאן שקבוצה שלמה עלולה להיפגע מחוסר התייחסות כלפיה. חמו (2009) חיזקה את דבריהם וציינה כי זהות עניינה בשדה השית, כשהדגש הוא על תהליכים דיאלוגיים המאפשרים לפרט לבחון את זהותו ביחס למרחב הזהויות החברתיות בהן הוא מצוי.

בהתאם לשיח המתקיים כיום על המושג 'פלורליזם רב-תרבותי', מושג המבטא את יכולת קליטת המהגרים תוך שמירת הזהות הייחודית שלהם ללא אינטגרציה מלאה כפי שהיה ב"כור ההיתוך", מתאפשרים קשרים טרנס-לאומיים (Lev Ari, 2008). לרוב, מדינות הקולטות הגירה (כמו ארצות-הברית) יהיו בעלות גוון פלורליסטי, רב-תרבותי. בן-רפאל ובן-חיים (2006) ציינו כי בחברה פלורליסטית קבוצות שונות זוכות להכרה ולמיסוד בדרגות שונות. קבוצות אלו נמצאות באינטראקציה ומשפיעות על צביונה התרבותי של החברה בה הן נמצאות וכן מבליטות את ייחודן על פי מוצא, דת, מגדר ועוד. פלורליזם מאפשר למהגרים לחיות בסביבה סובלנית יותר כלפי זהותם האתנית דרך שימור הפן התרבותי והחברתי של המהגר, ומצב זה מאפשר להם לשמור ולחזק את קשריהם הטרנס-לאומיים. בנוסף, יש מדינות אשר זקוקות למהגרים מבחינה כלכלית או פוליטית

ולכן הן מטפחות מדיניות המעודדת את שימור הקשר עם מדינת האם במקביל לאורח החיים החדש המתנהל בארץ ההגירה (Levitt, DeWind and Vertovec, 2003).

כאשר עוסקים במחקר אודות צאצאי מהגרים נהוג להבחין, לצורך זה בין הדור הראשון של מהגרים לדור שני או דור וחצי. דור ראשון להגירה הוא דור ההורים אשר בחרו לעזוב את מדינת המוצא והשתקעו במדינה חדשה. כהן והברפלד (Cohen and Haberfeld, 2003) התייחסו לבני מהגרים אשר עזבו את ארץ מוצאם לפני גיל 14 והתחנכו בחו"ל כבני "דור וחצי" ואילו ילדי מהגרים שנולדו בחו"ל נקראים בני הדור השני. לעומתם, רמניק (Remennick, 2003) טענה כי יש להתייחס ל"דור וחצי" כבר מגיל 11 שכן עד לגיל זה הילדים עוברים את ההתפתחות הראשונית המשמעותית שלהם הן מבחינת מערכת החינוך הפורמאלית (קריאה וכתובה בשפת האם) והן מבחינת ההרגלים החברתיים והתרבותיים. פורטז ורומבאוט (Portes and Rumbaut, 2001) אשר חקרו את זהותם של בני דור שני בארצות-הברית, מהגרים ספרדים, קובנים, מקסיקנים ועוד מציינים כי בני דור שני עוברים מעבר חלק למדי אל עבר הזהות הכלל אמריקנית ובכך הופכים את שאלת הזהות האתנית לשאלה של בחירה אישית. לדבריהם, רוב בני דור שני יזדהו עם אבותיהם והמסורת באירועים מסוימים ולפי מידת הנוחות. פורטז ורומבאוט השתמשו במושגים "הטמעות חלקית" (segmented assimilation) ו"הטמעות סלקטיבית" (selective acculturation) לגבי בני דור שני. לטענתם, רק מעטים מביניהם נטמעים הטמעות מלאה בחברה האמריקנית. מדבריהם ניתן להבין כי ההטמעות החלקית או הסלקטיבית מאפשרת לבני דור שני להכיר את המסורת ואת הערכים המשפחתיים וכן לשמר את שפת המשפחה (שפת האם), ובמקביל להכיר את ערכי החברה הסובבת וללמוד את השפה החדשה על בוריה. ידיעת שתי השפות והכרת שתי התרבויות מאפשרת חיים וקשרים תרבותיים ופוליטיים עם שתי המדינות. כהן (2002) לעומתם, ציין מושג הנקרא "התבוללות תרבותית" אשר משמעו שילוב של נטישת ערכים ודפוסי התנהגות דתיים ולאומיים ואימוץ דפוסי התנהגות זרים. מונח זה כמובן מלמד על התייחסות שלילית כלפי ההטמעות של בני דור שני בחברה בה הם חיים. מושג זה בא להתייחס למצב של התנתקות מן המסורת וחיבור לערכים המקומיים החדשים בלבד. מושג הזהות וההזדהות של מהגרים הוא רחב ומשתנה בהתאם לתרבות ממנה בא המהגר ובהתאם למדינה אליה הוא מהגר. תת הפרק הבא יסקור את זהותם והזדהותם של מהגרים ישראלים מדור ראשון בארצות-הברית.

4. מאפייני מהגרים ישראלים מדור ראשון בארצות-הברית, זהותם והזדהותם

תופעת ההגירה של ישראלים לארצות-הברית ולמדינות אחרות החלה כבר בתקופת הישוב ומיד לאחר קום המדינה. ההגירה אליה נתייחס בעבודה זו החלה בעיקר בשנות השבעים של המאה הקודמת. ארצות היעד העיקריות של המהגרים הישראלים בשנות המדינה הראשונות היו ארצות-הברית וקנדה. מניעי ההגירה של הישראלים לארצות-הברית אינם שונים משל מהגרים אחרים. החל ברצון לשפר את רמת החיים, דרך רצון ללמוד לימודים גבוהים, מציאת מקום עבודה טוב יותר, שליחות מטעם המדינה או מקום העבודה וכמובן רצון בן/בת הזוג להגר לארצות-הברית (Rebhun and Lev Ari, 2010). גם גולד (Gold, 1997) ציין כי במחקר שהוא ערך נמצא כי היו שלוש תשובות עיקריות לסיבה להגיע לארצות-הברית: הזדמנויות כלכליות (כולל חינוכיות), גורמים משפחתיים וצורך בהרחבת האופקים.

לפי הנתונים של ה-OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) ונתוני המפקד האמריקני, נכון לשנת 2000 התגוררו בארצות-הברית כ-110,000 ישראלים, מתוכם 16,000 צעירים מתחת לגיל 15 (Cohen, 2011).

כהן והברפלד (Cohen and Haberfeld, 2003) טענו כי המהגרים הישראלים הגיעו להישגים כלכליים גבוהים, אך ילדיהם הגיעו להישגים סוציו-כלכליים גבוהים מאלו של הוריהם. רוב הישראלים המתגוררים בארצות-הברית הינם בעלי רמת השכלה גבוהה וממשיכים את לימודיהם בשהותם במקום. רמת ההשכלה של ישראלים בארצות-הברית גבוהה מזו של ישראלים בכלל וגם מזו של האמריקנים (Gold, 1999). מרבית המהגרים הישראלים עובדים במקצועות הצווארון הלבן (כמו רופאים, מהנדסים ועוד), מעטים עובדים במקצועות שירות (Gold, 2002).

השאלה מיהו ישראלי ומתי הוא נחשב ככזה היא שאלה סוציולוגית קשה להגדרה. גולד (Gold, 2002) טען כי ישראלי הוא אדם אשר נולד בישראל, אדם אשר היגר לישראל, אדם אשר נולד מחוץ לישראל להורה (לפחות אחד) בעל אזרחות ישראלית.

אזרחים ישראלים אשר נסעו למטרה מסוימת ולא ברור מתי יחזרו לישראל, אם בכלל מהווים סוגיה נוספת בניסיון להגדיר את מקומם ואת קבוצת ההשתייכות שלהם. חלקם נסעו ללימודים, לשליחות, לעסקים, לתיירות ולא ברור תאריך חזרתם (Gold, 2002).

ישראלים בארצות-הברית נוטים לשמור על זהותם האתנית-ישראלית בעיקר דרך שימור השפה העברית בבית ובין חברים וכן דרך קריאת עיתונים ישראלים. הם ממעטים להתארגן וליצור לעצמם ארגונים או ענפי כלכלה מסויימים שהיו יכולים לחזק את הסולידאריות שלהם. בכך הם

שונים מאד מהיהודים שהגיעו לארצות-הברית בתחילת המאה ה-20 אשר הפגינו כישורים ארגוניים וסולידאריות אתנית שקיימת עד היום (לב ארי, 2008; Shokeid, 1988). עם זאת, מצא שוקד (1991) כי הישראלים בניו-יורק נפגשים מדי פעם באירועים חברתיים קטנים והוא קרא לתופעה זו "מפגשים אתניים מזדמנים". תופעה זו מתארת התנהגות של יחידים או קבוצות בעלי זהות הנושאת עמה סטיגמה. הישראלים המגיעים לארצות-הברית מוצאים מספר רב של מסעדות ישראליות, עיתונות ישראלית, מספר מועדונים ישראלים בהם הם יכולים לקחת חלק בפעילות חברתית-תרבותיות ישראלית בעברית. עוד הוא הוסיף כי כל אלה לא גורמים לישראלים לחוש חלק מקהילה ולפתח קשרים וחברויות. נראה כי הישראלים נמנעים מלהפגין את ישראליותם במסגרת מוסדות אתניים פורמאליים אלא על בסיס של יחסים מזדמנים. הישראלים מוצאים קשר פסיבי ואינדיבידואלי בתרבות והזהות הלאומית ישראלית. גולד (Gold, 1997) לעומת שוקד, מצא במחקרו על ישראלים בלוס אנג'לס כי מהגרים ישראלים אינם מנוכרים אחד לשני אלא דווקא כן מעוניינים בשיתוף פעולה אתני במישורים החברתיים והכלכליים בעיקר על-מנת לשמר את זהותם האתנית של ילדיהם. כמו כן הם שומרים על זהותם האתנית דרך שמירת קשר רציף עם הארץ, עם התרבות הישראלית, העיתונות, השפה, תרומות לארץ ועוד. גם רוזנטל, כפיר ופרידברג (1994) ציינו כי ישראלים יוצרים "בועות ישראליות" וכך נוצר מעין "גטו" ישראלי.

אוריאלי (Uriely, 1994) תבע מושג הנקרא "אתניות רטורית" הקשור בדרך כלל לדור הראשון שמהגר, הדור אשר חושש לאבד את הזהות והאתניות שלו. כוונת המושג הוא להתייחס לתחושת הזמניות והארעיות של המהגרים ביחס להשתלבותם בחברה הקולטת. לטענתו, ישראלים רבים הגרים בארצות-הברית חשים כי הם מהגרים זמניים ולכן מנסים לשמור על זהותם האתנית ועל קשריהם עם ישראל. במקביל הם חשים בלבול ורגשות אשם כלפי ישיבתם בארץ אחרת. מצב זה מקשה על קליטתם בארצות-הברית ועל שמירת זהות ילדיהם. בשנות השבעים והשמונים היחסים בין יהודי ארצות-הברית למהגרים הישראלים היו מנוכרים מאד. שוקד (1991) טען כי לעיתים חשים הישראלים כי היהודים המקומיים סולדים מהם כיון שהם רואים בהם "יורדים" שעזבו את המדינה. קשה ליהודי ארצות-הברית לקבל את העובדה כי ישנם יהודים ישראלים השואפים להתאזרח בארצות-הברית. היהודים האמריקנים רואים את הישראלים שעזבו את ישראל כמטילים ספק, בעצם הגירתם, בכל הנוגע לציונות ולמקומה של מדינת ישראל עבור היהודים. יחס זה השתנה החל מסוף שנות השמונים כאשר השתנתה התפיסה עד לימינו כך שבדרך כלל יהדות ארצות-הברית, ובהמשך גם זו שבישראל, פועלות לשיפור יחסי הגומלין בין שתי הקבוצות למען המשכיות העם היהודי. יהודי ארצות-הברית רואים לאחורנה בישראלים המהגרים לחו"ל מועמדים נוספים

לחיתון, ילדיהם מגדילים את אוכלוסיית התלמידים בבתי הספר היהודיים וכמו כן הם תורמים לשמירה על אפיון יהודי של שכונות מסוימות (Gold and Phillips, 1996; Gold, 1999).

מצד הישראלים המהגרים, לפי מחקרו של אוריאל (Uriely, 1993) למשל, נמצא כי ישראלים ממוצא אשכנזי בעלי השכלה גבוהה וסטטוס תעסוקתי גבוה נוטים להסתייג מהטמעות בחברה האמריקנית או היהודית-אמריקנית. לעומת זאת, יוצאי עדות המזרח בעלי סטטוס נמוך יותר, מגיעים עם מוכנות גבוהה יותר להיטמע בחברה.

כאשר מתייחסים לישראלים בארצות-הברית, אי אפשר שלא להתייחס הן לזהותם הישראלית והן לזהותם היהודית. לב ארי (2005) ציינה כי בתקופה בה חיו בישראל תמיד היו הישראלים חלק מסביבה בעלת איפיון יהודי יום-יומי (שפה, קהילה, חגים ועוד). עם המעבר לארצות-הברית והמפגש עם היהודים המקומיים, המהגרים הישראלים מוצאים עצמם בתהליך של הגדרה מחודשת של זהותם היהודית והישראלית, ממש כפי שקרה ליהודים שהיגרו לארצות-הברית ממקומות אחרים בעולם לאורך השנים. לב ארי (Lev Ari, 2008) מצאה גם כי מרבית הישראלים שהיגרו לארצות-הברית מגדירים עצמם כחילונים כפי שהיו בישראל ולא משייכים עצמם לשום ארגון יהודי, דתי או חילוני. עוד נמצא כי הישראלים אשר מוצאים מזרחי הינם בעלי זיקה חזקה יותר למסורת היהודית וכן הם שמים דגש רב יותר על המרכיב המשפחתי והקהילתי שלהם.

גולד (Gold, 1997, 2002) ציין כי ישראלים רבים שומרים על קשרים עם ישראל (חברתיים וכלכליים) ובמקביל מנהלים חיים בארצות-הברית ובכך נהנים מן היתרונות הכלכליים שלה. הגירה זו היא הגירה טרנס-לאומית אשר מאפשרת להם לחיות במקום אחד אך להרגיש שייכות לשני המקומות. לדבריו, ישראלים יכולים להיחשב כעם טרנס-לאומי מאחר שבישראל חיים אנשים מהגרים רבים בעלי רקע תרבותי שונה מזה הקיים בישראל וכך הם חיים כל הזמן בין שתי תרבויות, בין שתי מדינות. אם כך, באופן מסוים, ישראלים המגיעים לארצות-הברית כבר מתורגלים בחיים בין שני עולמות. למעשה לפי גישה זו הישראלים חשים כי הם מסוגלים להיות נאמנים בו זמנית גם לישראל וגם לארצות-הברית. כמובן שרמת הטרנס-לאומיות של המהגרים הישראלים משתנה מאחד לשני, ישנם אלו בוחרים לשלב את ישראל בחייהם באופן פעיל ומלא ויש אלו אשר בוחרים לשלב את ישראל באופן מזדמן.

רבהון ולב ארי (Rebhun and Lev Ari, 2010) כתבו בספרם כי תפוצת הישראלים בארצות-הברית גדלה מרצונם האישי של המהגרים. מהגרים ישראלים באים מחברה מפותחת ובסביבה תרבותית ואתנו-דתית שמאפשרת תחושה של שייכות לחברת הרוב. יחד עם זאת, בוחרים

רבים לעבור למדינה אחרת בה יוכלו לממש את יכולותיהם וכישוריהם ולהעלות את רמת חייהם בקלות יחסית. רוב הישראלים בארצות-הברית מצליחים לרכוש בית משלהם ויחד עם הקשרים לישראלים אחרים הם מוצאים עצמם חשים בנוח בארצות-הברית. למרות שעם הזמן הם יכולים לזהות עצמם כישאליס-אמריקאים או רק כאמריקאים, לרוב בוחרים הישראלים בזהות הישראלית כזו הראשית. בכך הם מבטאים מאפיינים של טרנס-לאומיות, תוך שילוב בין התרבויות הישראלית והאמריקאית המקומית.

מיטלברג ווטרס (Mittelberg and Waters, 1992) טענו כי מימד האזרחות בזהות האתנית של הישראלים המהגרים הוא אמביוולנטי (ישאליס-אמריקנים או יהודים-אמריקנים) מאחר והאמריקנים נוטים לקבל את הגדרתם העצמית כישאליס-אמריקנים. עם זאת, החברה היהודית-אמריקנית אשר נחשבת לחברה הקרובה ביותר אליה הישראלים משויכים (proximal host), רוצים לראות בהם יהודים אמריקנים ולא ישאליס-אמריקנים. עצם הגדרתם כיהודים אמריקנים מאפשרת ליהודי ארצות-הברית לקבלם כחלק מהם, אך לישראלים קשה לקבל הגדרה זו מאחר ומשמעה שהם עזבו את מדינת ישראל מרצונם ואינם עוד חלק ממנה, הם נהפכו לחלק מיהדות התפוצות. הקהילה היהודית בארצות-הברית שומרת על זהותה הדתית ומביאה לכך שניתן לשמור על הזהות היהודית ביתר קלות בעזרת חינוך פורמאלי, חינוך בלתי פורמאלי, שמירה על אוכל כשר, חגים ועוד. מצב זה מאפשר לישראלים להישען ולהיעזר בקהילה המקומית על מנת לבחור בזהות האתנו-דתית שלהם. הישראלים יכולים לבחור כיצד לממש את זהותם כמו היהודים בארצות-הברית, למשל דרך קניית אוכל כשר, חינוך פורמאלי יהודי וחינוך בלתי פורמאלי יהודי ואף ישאלי כמו תנועת הצופים בארצות-הברית. בעזרת הקהילה היהודית במקום לישראלים יש את האפשרות לעצב את זהותם הטרנס-לאומית באופנים שונים, אם זה דרך שייכות לעבר של העם היהודי, שייכות לישראל או השתייכות לקהילה המקומית בה בחרו לגור. זהות זו אינה קבועה ויכולה להשתנות ולנוע בין התבדלות להתבוללות. זהויות אלו ניתנות להגדרה כדלהלן: (1) זהות ישראלית; (2) זהות ישאליית ויהודית-אמריקאית; (3) זהות יהודית-אמריקאית; (4) זהות אמריקאית. ישראלים הם מי שיבחרו לשמר באופן בלעדי את זהותם עם ארץ המוצא, וגם אם יש בה מרכיבים של התנהגויות יהודיות, היא תהיה במישור הפרטי ללא קשרים מוסדיים כלשהם. בקרב ישראלים אלו יהיו מהגרים שהתיישבו אך לאחרונה ועדיין לא נחשפו כל-כך לקהילה היהודית המקומית, או כאלו שהם כבר וותיקים אבל דוחים את היהדות המאורגנת אם מסיבות דתיות או אידאולוגיות. הישראלים האמריקאים יחפשו את השילוב בין מרכיבי הזהות הישראלית לבין הזהות היהודית באמצעות ביטויים המתאימים למציאות החיים כמיעוט אתנו-דתי בארצות-הברית, ומתוך רצון לשמר אורח

חיים ייחודי ושייכות קולקטיבית. אמריקאיות יהודית תבטא שלב מתקדם של היחלשות ההזדהות הישראלית ואימוץ מנהגים ודפוסיים מקומיים יהודיים היכולים להבטיח המשכיות אתנו-דתית. זהות אמריקאית בלעדית היא השלב האחרון של התבוללות כפולה, שחיקת ההזדהות הישראלית והיהודית - גם אם המצויים בשלב זה מפגינים, לעיתים מזדמנות ובאירועים מיוחדים, התנהגויות יהודיות וזיקות ישראליות (Rebhun and Lev Ari, 2010).

5. דפוסי זהות והזדהות בקרב צאצאי מהגרים ישראלים בארצות-הברית

כאמור, מרבית המחקרים אודות ישראלים החיים בארצות-הברית נערכו לגבי דור ראשון של מהגרים. עד כה מרבית צאצאי ישראלים אלה היו צעירים מכדי להשתתף במחקר ורק בשנים האחרונות ניתן לאתר קבוצות משמעותיות של צאצאי ישראלים אשר הגיעו לגילאי בגרות, בעיקר בקרב מהגרים ישראלים אשר הגירתם התבצעה בשנות השמונים והתשעים. מספר המחקרים, לכן, אודות בני דור שני או "דור וחצי" של ישראלים אינו רב.

כאשר מדובר במהגרים ישראלים בארצות-הברית, חלק מילדיהם הם ילידי ישראל אשר היגרו עם הוריהם בגילאים שונים וחלקם ילידי ארצות-הברית. לדברי גולד (Gold, 2002) בני "דור וחצי" ודור שני חשופים יותר מהדור הראשון לחברה הלא יהודית הסובבת אותם. ילדים אלו מעורבים בשתי החברות, הישראלית והלא-ישראלית באופן שווה, בעוד הזדהות הוריהם עם ישראל עולה על הזדהותם עם ארצות-הברית. בני המהגרים יכולים לבחור להשתייך לקבוצות אתניות כאלה או אחרות בחברה המארחת. על אף שהילדים שנולדו בחו"ל נחשבים אזרחי המדינה בה נולדו, הוריהם, העולם היהודי והמנהיגות הישראלית רואים בהם ישראלים.

כיום מעריכים את צאצאי הישראלים שנולדו בארצות-הברית בכמה עשרות אלפים וכן ישנם ישראלים שהתחתנו בארצות-הברית עם ילידי המקום יהודים ושאינם יהודים ולהם יש כבר צאצאים (Rebhun and Lev Ari, 2008).

רוזנטל, כפיר ופרידברג (1994) מצאו כי בני הדור השני אימצו דפוסי תרבות כלל אמריקניים לא יהודים. לטענתם, בני הדור השני מאבדים את הזיקה והקשר לישראל עד כדי ניתוק מלא. גם אוריאל (Uriely, 1995) אשר חקר הורים וילדים ישראלים בארצות-הברית מצא כי ילדי הישראלים לא רצו להתערות בחברה היהודית-אמריקנית והעדיפו את החברה הלא-יהודית. על אף דבריו של גולד (Gold, 2002), חיזקו הילדים את עמדת ההורים, באומנם כי מימד הישראליות

בוהותם היה חזק יותר מאשר המימד הדתי בוהותם. כך הם אף הציגו את עצמם ורק מעטים בחרו להציג עצמם כאמריקנים (Uriely, 1995; Shokeid, 1988).

עמיות יהודית היא תחושה של שייכות מושכלת לעם היהודי, זהו שיח על זהות. הגדרת אופייה של השייכות של היחיד למעגל הרחב והמקיף יותר, קרי העם היהודי, תובעת שלבים מוקדמים של בירור הזהות האישית ורק אחר כך בירור הזהות הקולקטיבית. כאשר מדובר במהגרים ישראלים בארצות-הברית הרי שזהותם הישראלית והיהודית משתנה בהתאם לתקופת מגוריהם בישראל ולזמן שהותם בארצות-הברית וכך להביא גם לזהות טרנס-לאומית (חמו, 2009). גם בני דור שני של מהגרים מאסיה החיים בארצות-הברית מתייחסים לעצמם כאסיאתים-

אמריקנים ורואים עצמם בעלי זהות כפולה על אף היותם דור שני להגירה. לדברי פארק (Park, 2008) אשר חקר את בני הדור השני של אוכלוסייה זו, הם הגדירו את זהותם בהתאם לשיח החברתי אשר התייחס אליהם כאסיאתים-אמריקנים ולכן בחרו לדבוק במונח זה להגדרת זהותם. כמו הישראלים כך גם בני הדור השני מאסיה בחרו לחגוג את המורשת האסיאתית ובמקביל לחוש חלק מהחברה האמריקנית, זו המאפשרת שוויון בין הגזעים השונים. אוריאלי (Uriely, 1995) סייג את דבריו בכותבו כי כל דור הבין את הזהות הישראלית באופן שונה: ההורים רצו לחוש כחלק מהחברה הישראלית על אף ישיבתם בארצות-הברית בעוד ילדיהם לא חשו במתח הקיים בין ישיבה במדינה אחת והיותם מזוהים עם חברה ומדינה אחרת. זהותם מבוססת על מוצא משפחתם ולא על מקום מושבם. חשיבה זו מושפעת מהיותם חלק מהחברה האמריקנית המכירה בקבוצות אתניות ובזכויותיהן בעוד הוריהם מכירים בסטנדרטים הקולקטיביים הישראלים המגדירים מהי זהות ישראלית.

טור-כספא, פרג ומיקולינסר (2004) ציינו כי למשפחה השפעה ניכרת על התפתחות הזהות האתנית של המתבגר, וזו משפיעה עליהם גם בגיל מאוחר. זוג הורים ממוצא דתי זהה יעבירו תחושת שיוך קוהרנטית יותר עבור ילדיהם. לצד המשפחה קיימת מערכת החינוך הפורמאלית המשמשת מנגנון לחיזוק ההזדהות עם הקבוצה. החינוך היהודי בארצות-הברית, למשל, מושקע רובו ככולו ברצון להגביר את המודעות הקבוצתית של המתחנכים ובכך לגרום ללכידות קהילתית. שמירת מצוות, השתייכות לבית כנסת או ארגונים קהילתיים אחרים ונדבנות הם כמה ביטויים מעשיים המאפשרים לפרט להראות את הזדהותו עם הקבוצה היהודית (רבהון, 2001). רוזנטל (Rosenthal, 1989) טען כי ילדי הישראלים אשר למדו בבתי ספר יהודיים בארצות-הברית נטמעו בחברה היהודית-אמריקנית יותר מאלו שנשלחו לבתי הספר הציבוריים ושמרו על זהותם כמהגרים ישראלים. דברים אלו נותנים חיזוק לזהותם הטרנס-לאומית של בני דור שני ישראלים שחיים

בארצות-הברית. רבהון (Rebhun, 2009) הוסיף וטען כי בדרך כלל המהגרים בני דור ראשון מרחיבים את גבולותיהם על מנת להשתייך לקבוצת המהגרים הישראלים אך עם הזמן, ככל שהם נמצאים זמן ארוך יותר הרחק מישראל הגבולות מטשטשים והם נעשים דומים יותר לחברה הקולטת (החברה הישראלית באמריקה והחברה האמריקאית). מצב זה מצופה בצורה בולטת יותר בקרב בני דור שני, אשר לא חוו את התרבות הישראלית כפי שהיא נחווית בישראל ועל כן הם מושפעים עוד יותר מהחברה בה חיו כל חייהם. למעשה זוהי גרסא של הטמעות אינדיבידואלית ולא קבוצתית.

כפי שניתן להבין, צאצאי מהגרים ישראלים נמצאים בסיטואציות מורכבות ובחורים בחירות שונות. חלקם נעזרים במערכת החינוך הבלתי פורמאלית בכדי לשמר את זהותם והזדהותם כמתבגרים צאצאי מהגרים בארצות-הברית. אחד מסוכני החיברות אשר נחקר באופן ייחודי בעבודה זו הוא תנועות הנוער. בתת הפרק הבא אסקור בקצרה את מושג החיברות וארחיב על אודות תנועות הנוער ותפקידן בהבניית זהותם של צעירים מהגרים.

6. תנועות הנוער כסוכנת חיברות ותפקידה בגיבוש זהות אתנית

חיברות (או סוציאליזציה), הינו תהליך של התנסות חברתית ותרבותית מתמשכת, המאפשרת ליחיד ללמוד את דפוסי החיים בחברה בה הוא חי, יחד עם גיבוש זהותו האישית. התהליך מתחיל בילדות ונמשך בגיל ההתבגרות ועד לזיקנה, זהו תהליך הנחשב לתמידי. תהליך החיברות מתבצע על ידי קבוצות שונות אליהן נחשף היחיד, דרך משפחתו, מערכות החינוך הפורמליות והבלתי פורמליות אליהן הוא נחשף וכן קבוצת השווים לו (משוניס, 1999).

תנועות הנוער הן סוכנויות החיברות הבלתי פורמאליות הטיפוסיות ביותר. הן צמחו במערב בשלהי המאה ה-19, ושימשו לבני הנוער בעיקר כמנגנון המגשר על הפער המתרחב בין המשפחה ובין החברה העירונית-תעשייתית (כהנא, 1987).

לתנועות הנוער תכונות המאפשרות להן לפעול כסוכנויות ביגור, השונות מבית הספר, מחד, ומן המשפחה, מאידך. ראשית, ההצטרפות לתנועה וההשתתפות בה היא וולונטרית. כמו כן בניגוד לבית הספר, הממוקד סביב הישגים לימודיים אינטלקטואליים ואשר למבוגרים יש בו עמדות מנהיגות כמכווני הפעילות וכמחלקי התגמולים, קיימים במסגרת התנועה סוגי פעילות מגוונים ונוכחותם של המבוגרים סמויה. התנועה כבית הספר מאורגנת על בסיס של קבוצות גיל, אך היחסים בין חברי הקבוצה בינם לבין עצמם ובינם לבין המבוגרים שונים מהיחסים שבבית הספר. קבוצת הגיל מנוהלת על ידי מדריך קרוב בגילו לחניכים, והשפעת המבוגרים מתווכת במידה רבה על

ידי המדריך. בידי בני הנוער מופקדים למעשה ארגון הפעולות, קביעת סדרי הפעולה, קביעת תקנות ההתנהגות והפיקוח על התנהגות החברים. בתחומי התנועה יש שימוש רב במסגרת קבוצת הגיל עצמה כמנגנון מכוון ומפקח, אולם עם זאת ניתנת ליחיד הזדמנות להתנסות במצבי מנהיגות ולא רק במצבי תלות. מסירת קשת רחבה של החלטות ותחומי פעולה לידי בני הנוער כמוה כהבעת אמון בבגרותו, והיא מאפשרת לבני הנוער התנסויות בפעילות עצמאית תוך קבלת מלוא האחריות לתוצאותיה (איכילוב, 1976).

תנועת הנוער מאפשרת לחברים בה להתפתח באופן הייחודי להם ובהתאם לכישוריהם. היא מגדילה את ההלימה בין הכישורים ותחומי העניין להיצע החברתי ומסייעת לבחינה של גבולות "המותר והאסור" בצורה מבוקרת. זהו תהליך המאפשר לנוער להתחבר לסמלים וקודים התנהגותיים נורמטיביים, המהווים מקור להזדהות ומסייעים בתהליך גיבוש הזהות והשייכות (כהנא, 2004). התנועה מהווה גם סוכן חיברות מרכזי המסייע לתווך בין עולמם של החניכים לעולם המבוגרים, וזאת על ידי הקניית ערכים ונורמות בסיסיים בחברה. החברות בתנועה מסייעת לפתור, ולו רק באופן זמני, את הבעיה של עיצוב הדימוי העצמי של הפרט (שפירא, פייר ואדלר, 2004).

להשתייכות לתנועת נוער עשויה להיות תרומה משמעותית ביותר לשיזור החברתי של הצעירים. איכילוב, היימן ושפירא, (1988) תיארו שלושה 'מעגלי שיזור'. המעגל החיצון מתייחס למערכת החברתית-התרבותית בכללותה. כלומר לערכים החברתיים המרכזיים ולזיקות כוללניות ראשוניות כגון שייכות לאומה ולתרבות מסוימת. זהו תחום השיזור הערכי. המעגל השני מתייחס לקהילה בה חי הפרט; לסטאטוס של הקהילה ולהרכב האוכלוסייה השפעה רבה ומוחשית על אורח חייו של הפרט. המעגל הפנימי מתייחס ליחידות ההשתייכות המשמעותיות לפרט בתוך הקהילה כגון מקום עבודה, בית ספר, תנועת הנוער והמשפחה. בגיל ההתבגרות יחידות ההתייחסות המרכזיות הן בית הספר וקבוצת השווים. נוהגים להבחין בין קבוצות שווים המתארגנות באופן ספונטאני לבין קבוצות שווים ממוסדות – חוגים, מועדונים ותנועות נוער. ישנה חשיבות מיוחדת לחברותו של המתבגר בקבוצת השווים הממוסדת משני טעמים מרכזיים: ראשית משום שעצם ההצטרפות לפעילות ממוסדת יכולה לשמש ביטוי למעורבותו של המתבגר בסביבתו החברתית. שנית, כי מסגרות אלה נתפסות כבעלות פוטנציאל ליצירת מחויבות ונאמנות לערכים החברתיים המרכזיים.

לטענת סבר ומס (2000), תנועת הנוער מהווה זירה שבה ניתן לגדל "אזרחים פעילים". היא מזמנת לצעירים מסגרת סימולטיבית, מעין מיקרו-קוסמוס של החברה הבוגרת, הם יכולים להיות

שותפים פעילים, להשפיע ולעצב את מה שקורה בתוכה. בכך מהווה תנועת הנוער כסוכנת חיברות של הנוער ומגדירה עבורו מהי אזרחות פעילה בחברה ומה מצופה ממנו בחברה בה הוא חי.

כפי שנכתב בפרק הראשון, המשפחה והחברה הם אלו המשפיעות על גיבוש זהותו האתנית של המתבגר. המשפחה אינה משמשת בסיס בלעדי לחיברות של המתבגר, גם בית הספר מהווה נדבך נוסף בגיבוש הזהות אך פעולות חינוך וחיברות כגון סיוע בפיתוח אישיותו וזהותו של הפרט, טיפול בבעיות הנובעות מהתפתחות הגילית, חיפוש מענה חינוכי לצרכים ולבעיות הקשורים בסביבתו הקרובה, פיתוח פרספקטיבה ויכולת התמצאות, בחירה והשתלבות של הפרט בחברה- כל אלה מוצאים את התשובה במערכת החינוך הבלתי פורמאלית. לחינוך הבלתי פורמאלי מצטרפים או עוזבים על פי הכרעה אישית והפעילות גמישה ופתוחה לקליטת תמורות ולהסתגלות לצרכים ולמטרות הפרט והחברה הרחבה. תנועת נוער נמנית על אחד ממרכיבי החינוך הבלתי פורמאלי והיא עסוקה בפיתוח כישורים ומשאבים לפעולה בעתיד בקרב חניכיה בניגוד למסגרות חינוך בלתי פורמאלי אחרות העונות על צרכים מידיים (גל, 1985). בנוסף הסביר כהנא (2004) כי תנועת נוער מאפשרת לחבריה להתפתח באופן הייחודי להם ובהתאם לכישוריהם. התנועה מאפשרת לבני הנוער להתחבר לסמלים ולקודים המהווים מקור להזדהות ומסייעים בתהליך גיבוש הזהות והשייכות. התנועה מהווה סוכן חיברות מרכזי המסייע לתווך בין עולם המבוגרים לעולם הצעירים החברים בתנועה וזאת על ידי הקניית ערכים ונורמות בסיסיים בחברה. כמו כן, פעילות בתנועה מאפשרת התמודדות עם עיצוב הדימוי העצמי של הפרט (שפירא, פייר ואדלר, 2004).

7. הקשר המחקר: תנועת "צופי צבר" וגרעיני "צבר"

תנועת ה"צופים" העבריים בישראל הוקמה בשנת 1919 והייתה לתנועה הנוער העברית הראשונה בישראל. התנועה מזדהה עם ערכי החברה שבה היא פועלת והחינוך לאהבת המולדת הוא יסוד בצופיות (אלון, 1976). בראשית ימיה, שמה לה למטרה לחנך לחלוציות ולהתיישבות, לעבודה ולשירות העם (תנועת ה"צופים", 1949, 1972). בעבר מטרות אלו נתנו מענה לצורך לאומי שהתבטא בעיקר ביישוב הארץ. כיום התנועה ממקדת מטרותיה בהתאם לצרכי החברה. צורך מיוחד בו הכירה התנועה הוא בני הישראלים המהגרים לארצות-הברית מאז שנות השבעים. משנת 1977 פועלת תנועת ה"צופים" גם בארצות-הברית במקומות בהם ישנם ריכוזים של ישראלים. כיום ישנם מעל לעשרה שבטי "צופים" ברחבי ארצות-הברית והם פועלים למען ילדי הישראלים. שבטים אלו מאוגדים במסגרת הנהגת "צבר" ומהווה חלק אינטגרלי מתנועת ה"צופים" בישראל. מטרות הפעילות של הנהגת "צבר" (על פי האתר של תנועת ה"צופים"): לשמש מסגרת חינוכית לבני

ישראלים לשם חיזוק הזהות הישראלית-יהודית, שמירת קשר עם התרבות הישראלית, עם הציונות ומדינת ישראל, מתן כלים לחניכי השכבה הבוגרת להתמודדות עם שאלת חזרתם ארצה. הפעילות נערכת בשפה העברית בלבד, לגילאי 10-19. תכני הפעילות חופפים לאלו שבישראל וכוללים הקניית זהות ישראלית אותנטית הכוללת את תכני תנועת ה"צופים", שימוש בסמלי התנועה, טקסים כמו טקס יום הזיכרון, פתיחת שנת פעילות וכיו"ב. בתום לימודי התיכון בארצות-הברית יכולים חניכי התנועה לבחור במסלול הגשמה הכולל חזרה לישראל וגיוס לצה"ל בעזרת גרעין "צבר". גרעין "צבר" מאפשר למשתתפים בו מסגרת תומכת, מכינה ומלווה לבוגרי השבטים בני ה-18 העומדים לפני גיוסם לצה"ל. אלו המגיעים לישראל חוברים לקיבוץ מאמץ (שהוכן לקראת הגעתם) ועוברים פעילות חינוכית של כארבעה חודשים (לימוד ושיפור עברית לאלו הזקוקים לכך, הכרות עם תפקידי הצבא השונים, הכרות עם חברי הקיבוץ ועוד). בתום חודשי ההכנה מתגייסים חברי הגרעין, כל אחד על פי בחירתו והתאמתו. בתום השירות הצבאי יכולים לבחור חברי הגרעין אם להישאר בישראל (בקיבוץ או מחוצה לו) או לחזור לארצות-הברית (מתוך האתר של תנועת ה"צופים"). חשוב לציין כי לגרעין "צבר" ניתן להצטרף גם ללא חברות מוקדמת בתנועת הצופים ואולי גם לכך יהיו השלכות לגבי הבחירה אם להישאר בישראל בתום השירות הצבאי או לחזור לארצות-הברית בתום השירות. כפי שתוצגנה שאלות המחקר בהמשך, בוגרי גרעין "צבר" בין השנים 1991-2003 (אשר חלקם בוגרי תנועת הצופים וחלקם רק הצטרפו לגרעין), הנמצאים לפחות שלוש שנים לאחר שירותם בצה"ל יהוו אוכלוסיית מחקר אשר באמצעותה נוכל ללמוד ולבחון את מרכיבי הזהות של צאצאי מהגרים ישראלים בארצות-הברית, מהם הגורמים הקשורים בזהות זו ומה מאפיין את אותם הצעירים אשר בחרו להמשיך ולחיות בישראל מול אלה ששבו לארצות-הברית?

המחקר

מטרות המחקר והשערותיו

מטרת המחקר המרכזית הייתה לבחון באופן השוואתי את מאפייני הרקע ומאפייני הזהות של צאצאי ישראלים בארצות-הברית- אשר בחרו לשרת בצה"ל במסגרת גרעין "צבר" בין השנים 1991-2003 ושהינם משוחררים משירותם הצבאי לפחות שלוש שנים לפני מערך מחקר זה ובתוכם: אלו שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי ואלו שבחרו לחזור לארצות-הברית בתום השירות הצבאי.

בעבודה זו ביקשתי לבדוק ארבע שאלות מרכזיות הקשורות לבני דור שני ודור וחצי של מהגרים ישראלים בארצות-הברית.

1. מהי עמדתם של בני דור שני ודור וחצי של המהגרים הישראלים בארצות-הברית כלפי זהותם הישראלית אל מול זו האמריקנית?
2. מה הם מרכיבי הזהות (ישראלית, יהודית, אחרת) של בני דור שני ודור וחצי של מהגרים ישראלים בארצות-הברית והאם זהותם היא טרנס-לאומית?
3. מה הם המניעים הגורמים לצעירים בני דור וחצי או דור שני למהגרים ישראלים בארצות-הברית להתגייס לצה"ל ולשרת במדינת ישראל?
4. מה הם המניעים הגורמים לבני דור שני ודור וחצי של מהגרים ישראלים לבחור בבגרותם בחיים בישראל או לחלופין בארצות-הברית? לגבי שאלות אלה אנסה למצוא גורמים המסבירים את ההבדלים בעמדות ובמרכיבי הזהות בהשוואה בין שתי הקבוצות כמו גם בהשפעתם של סוכני החיברות השונים על עיצוב זהות זו.

עבודה זו בדקה שש השערות מחקר מרכזיות:

1. ההשערה הראשונה היא שזהותם של בני דור שני תהיה ישראלית-אמריקנית, כלומר זהות טרנס-לאומית. צעירים שמחד יחוו שייכות לשני העולמות ומאידך ימצאו עצמם מנותקים משניהם, כאלו אשר אינם מרגישים "בבית" בשום מדינה, ממש כפי שכתבו פורטז ורומבאוט (Portes and Rumbaut, 2001). ההשערה היא כי בני דור שני יגיעו רק לידי הטמעות חלקית או סלקטיבית ולעומתם, בני דור וחצי יחוו כי זהותם האתנית ישראלית יותר מזו האמריקנית.
2. ההשערה השנייה התמקדה בקשר בין הגיל בו היגרו הצעירים לבין גיבוש הזהות בקרב בני דור וחצי בלבד. ההשערה הייתה כי, צעירים, בני דור וחצי, אשר היגרו לארצות-הברית לפני גיל 11, יזדהו עם בני המקום (בני דור שני) בעוד אלו שהיגרו בגיל מבוגר יותר יחוו מזוהים יותר

כישראלים. השערה זו מבוססת על רמניק (Remennick, 2003) שטענה כי יש להתייחס ל"דור וחצי" כבר מגיל 11 שכן עד לגיל זה הילדים עוברים את ההתפתחות הראשונית המשמעותית שלהם הן מבחינת מערכת החינוך הפורמאלית (קריאה וכתובה בשפת האם) והן מבחינת ההרגלים החברתיים והתרבותיים.

3. ההשערה השלישית התמקדה בהסברים אפשריים להבדלי זהות לפיה, ככל שההורים, בני דור ראשון חשים זהות וקשר לישראל, לפי תפיסת צאצאיהם, כך רבה יותר תחושת הזהות והקשר של בני דור שני ודור וחצי לארץ. השערה זו מבוססת על מחקרים של אוריאל, שוקד וטור כספא ואחרים (טור-כספא, פרג ומיקולינסר, 2004; Shokeid, 1988; Uriely, 1995) אשר טענו כי להורים חלק מכריע בהשפעה על זהותם והזדהותם של צאצאיהם עם ארץ המוצא.

4. ההשערה הרביעית בחנה את השפעת תנועת הנוער, כסוכנת חיברות בלתי פורמאלית, על עיצוב זהותם של צאצאי הישראלים. ההשערה הייתה כי צעירים אשר עברו תהליך חיברות בתנועת נוער ירגישו מזוהים יותר עם ישראל והציונות ופחות עם המדינה אליה היגרו הוריהם. לצורך בדיקת השערה זו איעזר במחקרה של לב ארי (2010), אשר בוחנת קבוצות של חניכי גרעין "צבר" שלא התחנכו בתנועות נוער.

5. ההשערה החמישית התמקדה במניעי הגיוס לצה"ל. צעירים אשר היו חברים בתנועת נוער ציונית וקיבלו חינוך ישראלי בבית ההורים, דהיינו דיברו עברית בבית, חגגו חגים ישראלים ועוד, בחרו להתגייס כתוצאה מהשפעת סוכני חיברות אלה.

6. ההשערה השישית התמקדה בבחירה האם לחיות בישראל או להישאר בארצות-הברית בבגרותם. ההשערה הייתה כי בני דור שני ובני דור וחצי אשר היגרו לארצות-הברית לפני גיל 11 יבחרו בחיים בארצות-הברית יותר מאשר אלו בני דור וחצי שהיגרו בגיל מבוגר יותר. השערה זו מבוססת על רבהון (Rebhun, 2009) שטען כי ככל שבני דור ראשון נמצאים זמן ארוך יותר מחוץ לישראל הם נעשים יותר דומים לחברה הקולטת (הישראלית שבאמריקה ו/או היהודית) מכאן מצופה שבני הדור השני יהיו מנותקים עוד יותר מהוריהם מישראל ולכן לא יבחרו בחיים בישראל אלא רק בקשרים מזדמנים עם המדינה וזאת למרות החווית המשותפת של השירות הצבאי.

שיטות המחקר ומהלכו

במחקר המוצע שולבו שתי שיטות מחקר: שיטה כמותית ושיטה איכותנית. השיטה הכמותית התבססה על סקר מתאמי. בשיטה זו נבדקים בעיקר קשרים בין משתנים על סמך נתונים הנאספים באמצעות שאלונים ובהם משיבים נחקרים לגבי עמדותיהם, רגשותיהם, סברותיהם

וכדומה לגבי הקשר המחקר (נחמיאס ונחמיאס, 1998). שיטה זו נערכה בעזרת שאלון שנשלח בדוא"ל והתקבל חזרה בדוא"ל מבלי שיהיה קשר אישי עם הנחקרים. השאלונים נשלחו הן מתוך הכרות אישית עם הנחקרים, הן דרך שליחי תנועת הצופים בארצות-הברית אשר נמצאים בקשר רציף עם משתתפי התכנית שחזרו לארצות-הברית (בידיהם פרטי הקשר) או בעזרת מידע שנאסף מחברי גרעין "צבר" בנוגע לחבריה. השאלון נשלח לכמאה משתתפים (50 אשר בחרו בחיים בארץ ו-50 אשר בחרו לחזור לארצות-הברית) אשר השתתפו בגרעין "צבר" בין השנים 1991-2003 ושהינם משוחררים משירותם הצבאי מזה שלוש שנים (בין אם היו חברים בתנועת ה"צופים" ובין אם הצטרפו לגרעין "צבר" רק במסגרת הגרעין). חשוב לציין כי גרעין "צבר" קיים מאז שנת 1991 ולכן מספר המשתתפים מאז הקמתו אינו עולה על 900 משתתפים כאשר כיום כ-300 נמצאים במהלך שירותם הצבאי, כ-300 השתחררו אך טרם עברו שלוש שנים מיום שחרורם וכ-300 מתאימים למערך מחקר זה.

כלי המחקר

המחקר הכמותי התבסס על שאלון עמדות אשר כלל בעיקר שאלות סגורות לפי סולם ליקרט (ראו נספח 1) אודות הנושאים הבאים:

1. רקע אישי של הנחקרים (המשתנים הבלתי תלויים): מגדר, גיל, מקום לידה, מקום מגורים אחרי ההגירה, ביקורים בישראל, חינוך בלתי פורמאלי והשכלה של ההורים ושל הנחקרים.
2. זהות יהודית, ציונית, ישראלית ואמריקנית של הנחקרים בשאלות כגון: כיצד היית מגדיר את זהותך היהודית? בהגיעך לגיל המצוות כיצד ציינת זאת? האם אתה מגדיר עצמך כציוני? ועוד.
3. הקשר של הנחקרים עם ישראל ועם ארצות-הברית, אשר יבדקו בשאלות כגון: האם אתה חשה קשר רגשי לישראל? האם אתה חשה קשר רגשי לארצות-הברית? ועוד.
4. רשתות חברתיות של הנחקרים בזמן שהותם בארצות-הברית בעזרת שאלות כגון: אילו קשרים חברתיים יש לך עם יהודים בישראל? יהודים במדינה שלך? ישראלים אחרים באזור מגורך? ועוד.
5. מניעי הצטרפותו של הנחקר לגרעין "צבר" ומניעי רצונו להתגייס לצה"ל אשר יבדקו בשאלות כגון: האם רצונך להתגייס לצה"ל קשור להתפתחות אישית? רצון ללמוד עברית? לפגוש ישראלים? ועוד.

6. שאלות בנוגע לבחירה להישאר בישראל או לחזור לארצות-הברית כגון: מה גרם לך להישאר בישראל אחרי שירותך הצבאי- הכרות עם בן/בת זוג ישראלים? משפחה? רצון ללמוד בישראל! ועוד.

לשאלון המוזכר צורפו שאלות פתוחות הקשורות למעשיו של הנחקר מאז שחרורו מצה"ל ועד היום בדגש על בחירותיו ומניעיהם.

המחקר האיכותני התבסס על ראיונות עומק מתוכננים-מובנים אשר השאלות, ניסוחן וסדרן היו קבועים וזהים לכל המרואיינים (ראו נספח 2). המטרה הייתה להבטיח שכאשר ישנם הבדלים בין התגובות ניתן יהיה לייחסם להבדלים בין המגיבים ולא לראיון עצמו (נחמיאס ונחמיאס, 1998). שיטה זו נערכה בעזרת ראיונות אישיים עם ששה צעירים אשר בחרו להישאר בישראל בהשוואה לששה ראיונות אישיים או טלפוניים אשר נערכו עם צעירים שבחרו לחזור לארצות-הברית. יצירת הקשר עמם נעשתה באותה הדרך בה נמצאו פרטי הקשר לגבי השאלונים.

במסגרת ראיונות אלו עלו נושאים דומים לאלו אשר עלו בשאלונים אך נבדקו לעומק בסדרה של שאלות "פתוחות" כגון:

1. מהם מאפייני תהליכי החיברות שחוו בחו"ל?
2. מה היו התהליכים הקשורים בהבניית הזהות האישית היהודית והישראלית שלהם (כל שאלה תוצג לחוד)
3. מהם הקשרים החברתיים של המשיבים עם יוצאי קהילות שונות בארצות-הברית: יהודים מקומיים, לא-יהודים מקומיים, ישראלים מקומיים?
4. מה היו מניעי בחירתם בהצטרפות לגרעין "צבר"?
5. מה היו השיקולים בבחירתם להישאר בישראל או לחזור לארצות-הברית?

הן השאלון והן הראיון הפתוח התבססו על אלו של לב ארי (2010) וכן מספר שאלות שחוברו על ידי.

עיבוד הנתונים

בעיבוד הנתונים הכמותי, בחלקו הראשון, יתוארו משתני הרקע הדמוגרפים והחברתיים-כלכליים של המשתתפים, רקע המשתתפים בקשר לחינוך פורמאלי ובלתי פורמאלי בעברם, זהותם

היהודית, הישראלית והאמריקנית, הקשר שלהם עם מדינת ישראל והקשר עם קהילות יהודיות ולא יהודיות בארצות-הברית, מניעים להצטרפות לגרעין "צבר" והבחירה להישאר בישראל או לחזור לארצות-הברית.

הפרוצדורות שהוצעו לבדיקת המחקר הכמותי הן: התפלגויות פשוטות של המשתנים, ממוצעים וסטיות תקן. לבדיקת ההבדלים בין שתי הקבוצות (אלו שבחרו להישאר בישראל ואלו שבחרו לעזוב את ישראל), נעזרתי במבחן χ^2 לבדיקת מובהקות ההבדלים במשתנים ברמה שמית וסודרת, ובמבחן t-test לבחינת ההבדלים בין הממוצעים במשתנים ברמות מדידה גבוהות יתר.

לבדיקה מעמיקה יותר של משתני הרקע והזהויות אל מול הרצון להצטרף לגרעין "צבר" ולשאלת החיים בישראל אל מול הבחירה בחיים בארצות-הברית נעשה שימוש בניתוחים מתקדמים של רגרסיה מרובה, לינארית, המבטאת את השפעתם הכוללת של מספר משתנים בלתי תלויים על המשתנה התלוי. ברגרסיה זו אנו רואים את השינוי במשתנה התלוי עבור כל יחידה של שינוי במשתנה הבלתי תלוי, כאשר מחזיקים "קבוע" את השפעת יתר המשתנים. ברגרסיה לינארית גם ניתן לראות מי מהמשתנים השפעתו רבה יותר על המשתנה התלוי, כאשר ההשפעות הללו מתוקנות, כמובן (Walsh, 1990).

לבדיקת השערות המחקר נעזרתי בסטטיסטיקה הסקתית, בפרוצדורה של רגרסיה בצעדים (Forced Steps Regression). בסוג זה של מודל רגרסיה החוקרים קובעים את סדר הכנסת המשתנים למודל וכמה משתנים יוכנסו בכל פעם (שריד ושריד, 2002). באופן כזה ניתן לשלוט בהשפעתם של חלק מהמשתנים ("להחזיק קבוע"), כמו למשל משתני הרקע של משתתפי התכנית והשפעתם על הבחירה האם לחיות בישראל או בארצות-הברית. משתנים קטגוריאליים (שמיים) יוגדרו מחדש כמשתני דמה על מנת שניתן יהיה לכלול אותם במודל הרגרסיה.

על מנת לנתח את הנתונים בהקשר להשערות המחקר נבנו חמישה מדדים מסכמים כדלהלן: מדד זהות אמריקאית, מדד זהות יהודית, מדד זהות ישראלית, מדד זהות תפוצתית ומדד מניע גיוס לצה"ל.

המדד של **זהות אמריקאית** הורכב משבעת המשתנים הבאים (לפירוט ראו בלוחות 1, 2, 4, 7, 8, 15, 16): תחושת אמריקאיות, שותפות גורל עם אוכלוסיית ארצות-הברית, זהות אמריקנית כמרכיב משמעותי בזהות האישית, תחושה של "בית" בארצות-הברית, שייכות לארצות-הברית,

קשר עם חברים לא יהודים מארצות-הברית והשפעת החברים הלא יהודים מארצות-הברית על קבלת החלטות בחיים ($\alpha \text{ cronbach}=0.79$).

מדד **זהות יהודית** הורכב משבעת המשתנים הבאים (לפירוט ראו בלוחות 2, 4, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16): תחושת יהודיות, שותפות גורל עם העם היהודי, קשר עם חברים יהודים, קשר עם יהודים בארצות-הברית, החלטה להתגייס לצבא כחלק ממימוש הזהות היהודית, השירות הצבאי כחלק ממימוש תחושת היהדות ושייכות דתית כגורם משפיע על בחירת מקום המגורים בהווה ($\alpha \text{ cronbach}=0.75$).

מדד **זהות ישראלית** הורכב מ-18 המשתנים הבאים (לפירוט המשתנים ראו בלוחות 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 15, 16): בישראל ניתן לחיות חיים יהודיים מלאים יותר מאשר במקומות אחרים, תחושת ישראליות, תחושת שותפות גורל עם ישראלים, ה"ישראליות" מהווה חלק משמעותי בחיים, תחושה של "בית" בישראל, שייכות לישראל, קשר עם חברים מהשירות הצבאי, קשר עם חברים ישראלים בישראל, קשר עם חברים מגרעין "צבר", החלטה להתגייס לצבא דרך גרעין "צבר" כדרך לתרום לישראל, החלטה להתגייס לצבא דרך גרעין "צבר" כדרך ללמוד על החברה הישראלית, החלטה להתגייס לצבא דרך גרעין "צבר" כדרך להכיר ישראלים נוספים, הגיוס לצבא כשלב בעליה לישראל, השירות הצבאי כדרך לתרום לחברה הישראלית, השירות הצבאי כדרך טובה למילוי חובות אזרחיות ישראליות, השירות הצבאי כדרך טובה להשתלב בחברה הישראלית, השפעת החברים הישראלים על בחירת מקום מגורים בהווה ולבסוף, האם יש כוונות לעבור לישראל בעתיד, במידה ולא חיים בישראל כיום ($\alpha \text{ cronbach}=0.75$).

מדד **זהות תפוצתית** הורכב רק ממשנתה אחד (שניתן לראות בלוחות 4, 8): רמת הקשר עם החברים הישראלים בארצות-הברית שדורג מ-1=כלל לא – 5=במידה רבה מאד.

מדד מניעי גיוס לצה"ל הורכב מחמשת המשתנים הבאים (לפירוט ראו בלוחות 11, 13): השירות הצבאי היווה דרך טובה לתרום לחברה הישראלית, השירות הצבאי היווה דרך טובה לממש את החובות האזרחיות לישראל, השירות הצבאי היווה דרך טובה לניעות חברתית בחברה הישראלית, השירות הצבאי היווה דרך לממש את הרגשות היהודיים והשירות הצבאי היווה דרך טובה להיקלט בחברה הישראלית ($\alpha \text{ cronbach}=0.62$).

בשאלות ה"פתוחות" ובראיונות העומק בוצע ניתוח איכותני ראשוני לקטגוריות תוכניות. כלומר, לכל שאלה נמצאו מספר תמות/קטגוריות שונות כאשר לכל אחת מהקטגוריות ניתן שם המייצג עולם תוכן ניפרד. לאחר מכן סודרו הקטגוריות על ציר אנכי בניסיון להראות רצף של אותה קטגוריה (צבר בן-יהושע 1990; שקדי, 2003).

אוכלוסיית המחקר

אוכלוסיית המחקר כללה 67 איש מתוכם 63% נשים, הגיל הממוצע היה 28 ($SD=3.49$). מעל למחצית מהמשתתפים הינם ילידי ישראל (64%), ומתוכם שני שלישים הגרו לפני גיל 11 לארצות-הברית (דור וחצי) והיתר, נולדו שם (דור שני). מרבית הנחקרים (68%) בחרו לגור כיום, אחרי שירותם הצבאי, בישראל.

שישים אחוזים מהאמהות של הנחקרים הן ילידות ישראל ו- 53% מהאבות של הנחקרים הם ילידי ישראל. עשרים אחוזים מהאמהות של הנחקרים הן ילידות ארצות-הברית ו- 17% מהאבות של הנחקרים הם ילידי ארצות-הברית. פחות ממחצית (42%) מהאמהות של הנחקרים בעלות תואר ראשון (BA), כשליש מהאבות בעלי תואר ראשון, פחות משליש (27%) מהאמהות בעלות תואר שני (MA) לעומת האבות בעלי תואר שני שהם מעט יותר משליש (32%). בנוסף, כחמישית מהאבות הם בעלי תואר שלישי לעומת שישה אחוזים בלבד מהאמהות. יתר ההורים (24%) מהאמהות ו- 14% מהאבות הם בעלי רמות השכלה נמוכות מאלה.

מרבית מהנחקרים (75%) מחשיבים עצמם כאשכנזים, קרוב לשני שלישי מגדירים עצמם כחילונים, 38% מהם הולכים לבית כנסת בחגים. מעל ל-70% מהנחקרים שולטים בשפה העברית. כמחצית מהנחקרים (45%) למדו בבית ספר יהודי (Jewish day school) במהלך חייהם, אף אחד מהם לא למד בישיבה, 37% למדו בבית ספר יהודי ביום ראשון (Sunday school) ורק 11% למדו בתיכון יהודי.

40% מהנחקרים השתייכו לתנועת נוער ציונית בארצות-הברית לעומת 70% מהנחקרים שהשתייכו לתנועת נוער ישראלית בארצות-הברית. הממצאים מראים כי הנחקרים בני דור שני או בני דור וחצי שהיגרו לפני גיל 11 לקחו חלק בפעילות בתנועת נוער ציונית שאינה ישראלית, בעוד בני הדור וחצי שהיגרו אחרי גיל 11 לקחו חלק בפעילות בתנועת נוער ישראלית.

ממצאים

מאפייני זהות והזדהות אתנית

בחלק זה יוצגו ההבדלים בין הנחקרים לפי דור הגירה (דור שני ודור וחצי) באשר לממדי זהותם והזדהותם כיהודים וכישראלים.

ההבדל המשמעותי (המובהק סטטיסטית) היחיד, בין שתי הקבוצות, לפי דור, נמצא בהקשר לעמדות הנחקרים בהיבט העוסק ביחסם לנשואי התבוללות (נשואי חוץ). מחצית מבני דור שני לעומת 14% בלבד מבני דור וחצי סבורים שנשואי חוץ עשויים להוות סכנה לקיומו של העם היהודי. הבדל זה ניתן אולי להסבר בכך שבני דור וחצי נולדו בישראל ופחות מודעים לנושא נשואי החוץ ותוצאותיהם, בשל נדירות יחסית של סוג נישואין זה בישראל. בני דור שני, לעומתם, חלקם בעצמם תולדה של נשואי חוץ ובוודאי מכירים את התופעה היטב ומודעים לסכנה שבה, כפי שכתב רבהון (2001) כי תופעת נישואי החוץ התפשטה לחלקים רחבים יותר באוכלוסייה היהודית בשני העשורים האחרונים. באשר ליתר המשתנים, ההבדלים אמנם אינם מובהקים סטטיסטית אך בכל זאת ניתן להצביע על דפוסים המאפיינים זהות והזדהות ייחודיים לכל קבוצה. נראה כי בני דור שני מרגישים "בבית" הן בישראל והן בארצות-הברית. עובדה זו תמוהה מעט, מאחר ובני דור וחצי נולדו בישראל וניתן היה לצפות כי כאן תהיה "ידם על העליונה", אך לא כך הדבר. בהתאם, בני דור שני סבורים שחיים יהודיים מלאים אפשריים יותר בישראל, באופן כללי ובאופן אישי – בשיעורים גבוהים מבני דור וחצי. רק במשתנה אחד אין כמעט כל הבדל בין שתי הקבוצות, כאשר מעל לשני שלישים מהמשיבים, בקרב שתי הקבוצות (דור וחצי ושני), אינם מגנים את ההגירה מישראל.

חיזוק לדברים אלו ניתן לקבל מהראיונות האישיים שנעשו. יואב (בן דור שני, נשוי ליהודיה, חי בארצות-הברית כיום) מתייחס לקשרים חברתיים ולנישואי חוץ: *מכיר כמה חבריה שהתחתנו עם לא יהודים, אבל אחת עשתה גיור אז הוא "הביא" מישהי אלינו. הרבה אנשים שעשו קולג' כבר נעשים אמריקאים, אי אפשר להישאר ישראלי בקולג', כי מתערבבים יותר ויוצאים עם יותר לא ישראלים. יש לי חבר טוב בדיוק כמוני ושאלתי אותו למה הוא לא יוצא עם יהודיות והוא אמר שהוא לא רוצה להגביל את עצמו. אני לא חשבת את זה ככה, לי זה חשוב להיות עם יהודים, אני לא מהקטע הפלצני של העם אלא שמישהו יבין אותי. בהתחלה חשבתי שהיא תהיה ישראלית אבל אני חושב שמספיק שהיא מהגרת כמוני.*

לעומת יואב, שחר (בן דור שני שחי בישראל כיום) מבחין בהבדלים בנוגע לנישואי חוץ, בינו לבין אחיותיו הצעירות אשר נשאר בארצות-הברית. שחר מספר על אחותו הצעירה: *היא יוצאת עם גוי, גוי, גוי. גוי מאמין, נוצרי ספרדי, פורטוריקני, קתולי. כשעשו לה פעולה בשבט היא הגנה על זה שלא חייבים להתחתן עם יהודים בשביל לשמור על זהות יהודית. אני לעומת זאת גדלתי על כך שזה ייהרג ובל יעבור.*

לוח 1. הבדלים לפי דור הגירה - דור וחצי ודור שני (מבחן χ^2) ביחס לעמדותיהם כלפי היהדות וישראל (התפלגות באחוזים ומובהקות ההבדלים)

מובהקות ההבדלים	דור שני N=50	דור וחצי N=14	המשתנה
ל.מ.			ישראלים שעוזבים את ישראל למדינות אחרות עושים משהו לא טוב
	70	65	לא מסכים
	12	15	מסכים
	18	20	לא בטוח
*			אחוזי ההתבוללות וההטמעות בארצות-הברית מעידים על סכנה להמשכיות העם היהודי
	24	36	לא מסכים
	52	14	מסכים
	24	50	לא בטוח
ל.מ.			יהודי מארצות-הברית יכול לחיות חיים יהודיים מלאים יותר בישראל מאשר מחוצה לה
	56	72	לא מסכים
	26	14	מסכים
	18	14	לא בטוח
ל.מ.			את/ה מרגיש/ה כי את/ה יכול/ה לחיות חיים יהודיים מלאים יותר בישראל מאשר בארצות-הברית
	34	50	לא מסכים
	52	22	מסכים
	14	28	לא בטוח
ל.מ.			את/ה מרגיש/ה "בבית" בישראל
	6	7	לא מסכים
	90	78	מסכים
	4	15	לא בטוח
ל.מ.			את/ה מרגיש/ה "בבית" בארצות-הברית
	28	50	לא מסכים
	40	14	מסכים
	32	36	לא בטוח

ל.מ. = הבדל לא מובהק * הבדל מובהק ברמה של $p \leq 0.05$

לסיכום, בני דור שני חשים בסכנה רבה יותר לעם היהודי בכל הקשור לנישואי חוץ וזאת

בניגוד לתחושת עמדתם המצדדת, או לפחות אינה מגנה, את ההגירה מישראל. מחד – הדאגה

להמשכיות יהודית בתפוצות ומאידיך – התחושה שהמשכיות יהודית אינה בהכרח מחייבת מגורים בישראל.

בנוגע למוקדי זהות והזדהות אתנית, ניתן להצביע על מספר הבדלים מובהקים בין בני דור וחצי לבני דור שני. בני דור שני חשים יותר יהודים, יותר אמריקנים או קנדים וכן כי ההוויה האמריקנית או הקנדית משמעותית יותר בחייהם - בהשוואה לבני דור וחצי. את שני ההיבטים האחרונים של זהות והזדהות ניתן להבין מאחר ובני דור שני גרו שנים רבות יותר ומגיל צעיר יותר מחוץ לישראל. לעומת זאת את התחושה היהודית הנמוכה יותר ניתן דווקא להסביר מתוך כך שבני דור וחצי חיו יותר שנים בישראל והדת אינה משמעותית כל כך כמו הישראליות שלהם. חיזוק לכך ניתן ללמוד מהראיונות האישיים שנעשו עם בוגרי הגרעין. שחר: *ישראלים שומרים על הזהות היהודית יותר ממה שהיו עושים בארץ כי אוי ואבוי אם הילדים יאבדו את הזהות שלהם. אנחנו ביום שישי בערב הדלקנו נרות ביחד גם אם זה היה כבר אחרי כניסת השבת. בשמונה בערב אתה מתייצב בבית ולא משנה מה, תעשה תכניות לפני או אחרי אבל תהיה בבית בזמן. פעם ראשונה שאבא שלי היה בהקפות בסוכות זה היה בניו יורק. אלו דברים שהם עושים שם יותר ממה שעשו בארץ אם בכלל עשו אותם.*

בנוסף לתיאור מגמות הזהות וההזדהות בקרב משתתפי שתי הקבוצות, נתייחס לפיזור התשובות בכל קבוצה (סטיות התקן). בני דור וחצי תמימי דעים בדעותיהם, יותר מבני דור שני, לגבי חשיבות ההוויה הישראלית בחייהם (סטיות תקן קטנה), אולם עוצמת תחושת שותפות הגורל עם העם היהודי בקרבם הטרגונית מאד, כך שיש כאלה החשים הזדהות רבה ויש כאלה שלא (סטיות תקן גדולה). בני דור שני תמימי דעים בדעותיהם באשר לקשר הרגשי שלהם כלפי ישראל, בעוד כי לגבי התחושה שגורלם ועתידם קשורים בזה של העם האמריקני או הקנדי – מנעד התשובות הטרגוני יותר. אמנם מנעד התשובות הטרגוני בנוגע לתחושת אחדות הגורל עם העם האמריקני או הקנדי של בני דור שני אך יש הבדל מובהק בינם לבין בני דור וחצי שחשים אף פחות את תחושת הקשר לעם האמריקני או הקנדי.

לוח 2. מוקדי זהות והזדהות אתנית- הבדלים לפי דור הגירה - דור וחצי ודור שני (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- כלל לא; 5- במידה רבה מאד)

מובהקות ההבדלים	דור שני N=50	דור וחצי N=14	המשתנה
*	(0.88) 4.28	(0.92) 3.64	מרגישה יהודי/ה
***	(0.95) 3.02	(0.87) 2.00	מרגישה אמריקאית/ או קנדי/ת
ל.מ	(0.70) 4.28	(0.74) 4.36	מרגישה ישראלית
ל.מ	(0.70) 4.52	(0.63) 4.36	להיות ישראלי מהווה חלק חשוב בחייך
**	(0.96) 3.14	(0.91) 2.29	להיות אמריקאי/קנדי מהווה חלק חשוב בחייך
ל.מ	(1.06) 4.04	(1.16) 3.50	מרגישה כי גורלך ועתידך קשורים בגורלו ובעתיד העם היהודי
*	(1.14) 2.62	(0.94) 1.86	מרגישה כי גורלך ועתידך קשורים בגורל ובעתיד העם האמריקני/קנדי
ל.מ	(0.90) 4.20	(0.69) 4.21	מרגישה כי גורלך ועתידך קשורים בגורל ובעתיד הישראלים
ל.מ	(0.59) 4.66	(0.72) 4.29	קשורה רגשית לישראל
ל.מ	(1.11) 2.76	(0.86) 2.14	קשורה רגשית לארצות-הברית/קנדה

ל.מ= הבדל לא מובהק * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

בני דור וחצי חשים שהם יותר ישראליים מאשר יהודים לעומת בני דור שני שחשים שהם ישראליים ויהודים באותה המידה אך קשורים גם לגורל העם בארצות-הברית. מראיונות אישיים שהתבצעו עם משתתפי המחקר משתי הקבוצות ניתן ללמוד כי ישנה הלימה בין התוצאות הסטטיסטיות לבין מוקדי הזהות וההזדהות שלהם. כלומר בני דור וחצי חשים יותר ישראליים, פחות יהודים ופחות אמריקנים לעומת בני דור שני. בני דור וחצי, הסבירו את הנושא כך:

... אני ישראלית, בחשיבה, בשפה, במנטליות, בשפה שבה אני חושבת. קצת אמריקאית, יש לי חיבור לאמריקאים לפעמים, אולי 10%, יותר הכרה בהבנה של התרבות שלהם, זה משהו שמוכן מאליי כי גרתי שם... באופן אישי הייתי ישראלית, הרגשתי ישראלית ולא הייתי מחוברת לצד היהודי, רציתי להכיר את האנשים במקום. הזהות הישראלית אין עליה עוררין. זהות אמריקאית, זה כשאני לא רוצה להגיד שאני מישראל ויש לי מבטא טוב... (גל).

...אני ישראלי, אין לי ספק, גדלתי פה, זה הבית, אין לי מקום אחר שאני יכול להגיד עליו שהוא הבית שלי כמו שישראל משמשת לי בית. זה האוכל שלי, המשפחה, החברים. מרגיש שייך בתור ישראלי אבל אני גם שייך לארצות-הברית, שם אני זר אבל זרים הם שייכים שם. אני FOREIGN BUT NOT STRANGER. הבסיס שלי זה ישראלי הרבה מהשקפת העולם שלי והליברליזם והפלורליזם שלי הגיעו מהשנתיים שלי

בארצות-הברית, שנתנו לי פרספקטיבה אחרת, באתי מביית ליברלי ופתוח, אבל בבוסטון שהיא מעוז ליברלי אני לא מרגיש משויך לשום מקום. נעים לי פה בישראל, בארצות-הברית יש לי בדידות מסוימת וזה טוב לי בשלב הזה בחיים. לא מרגיש מחויבות לעם ישראל וגורלו, זה לא על הכתפיים שלי (אסף).

הממצאים של לוחות 1 ו-2 מאששים שתיים מתוך ההשערות המתייחסות לנושא של זהות והזדהות. הממצאים הללו תומכים בהשערה שזהותם של בני דור שני הינה טרנס-לאומית, כלומר הן אמריקנית והן ישראלית בעוד בני דור וחצי מזהים עצמם יותר כישראלים. כמו כן ממצאי הלוחות מאששים את השערתה של רמניק (Remennick, 2004), שטענה כי אלו שעזבו את ישראל לפני גיל 11 יזדהו עם בני המקום ויחוו כפי שחשים בני דור שני שאינם ילידי ישראל.

בהשוואת היחס לישראל כפי שחוו אותו בבית ההורים, ישנו הבדל מובהק בנוגע לשימוש בשפה העברית. בני דור שני משתמשים פחות בעברית בבית ההורים לעומת בני דור וחצי. לגבי משתנים אחרים הקשורים ליחס לישראל בבית ההורים, לא נמצאו הבדלים מובהקים אולם ניתן להבחין כי בני דור שני חגגו פחות חגים ישראלים כשהיו ילדים, דבר שיכול להיות מוסבר לאור העובדה כי הוריהם היו שנים רבות יותר מחוץ לישראל ואולי לא חשו בצורך לבלבל את ילדיהם בחגים שאינם קשורים למקום בו בחרו לחיות. אוריאל (Uriely, 1994) מחזק טענה זה ומסביר כי בלבול הרגשות של ההורים על עצם ישיבתם בחו"ל ולא בישראל מקשה על שמירת הזהות של הילדים. בני דור וחצי אחידים בעמדותיהם ביחס לשימוש בעברית בבית, אך מעניין לראות כי אין אחידות בנוגע לצפייה בטלוויזיה ישראלית בבית ההורים של בני דור וחצי וגם בקרב בני דור שני. בקרב בני דור שני ניתן לצפות בהומוגניות ביחס לקשר החיובי של ההורים לישראל (לוח 3).

שני, בת דור שני, שחיה כיום בארצות-הברית מסבירה את התהליך שעבר עליה ביחס לשניו בזהותה היהודית והחינוך שקיבלה בבית לאורך השנים: אני לא זוכרת שהייתי בבית כנסת כילדה בישראל אבל ברנע שעברנו לקנדה, כשאני עברתי לתיכון, ההורים שלי הבינו שאני בבית ספר ציבורי וזו האחריות שלהם להכניס את הזהות היהודית לבית. פתאום התחלנו לשמור על כשרות וללכת לבית כנסת. הייתי אז בגיל ההתבגרות וכמובן מרדתי והתעצבנתי כי מה פתאום לקחו ממני את כל מה שיכולתי לפני. בבית שמרתי בשביל הורי ובחוף עשיתי מה שבא לי.

כשחזרתי לישראל הייתי שוב כמו הורי ואמרתי אני לא צריכה להוכיח שום דבר, לא היה אכפת לי, לא ידעתי מתי יש חגים ואפילו עישנתי ביום כיפור. כשחזרתי שוב לקנדה אני החלטתי פתאום לעצמי מה חשוב לי והבנתי שיהדות חשובה לי, קשר ומעורבות בקהילה היהודית חשובה לי כי מחוץ לישראל נורא קל לאבד בעולם אחר ושחשוב לי להתחנך עם יהודי. אחרי שהתחננו פתאום החלטנו שהבית שלנו יהיה כשר, יש לנו

שני סטים של כלים ואנחנו מחליטים, לא ההורים שלי, אלא אני מחליטה לעצמי ופתאום זה חשוב. כשבאתי לקנדה הייתי צריכה להחליט על דברים כבוגרת.

על מורכבות השימוש בשפה העברית בבית ניתן ללמוד מתוך דבריו של רון (בן דור וחצי):
 דיברתי עברית בבית ובבית הספר, האחיות שלי דיברו ביניהן אנגלית ואני רק עברית. לאחיות שלי החברות היותר טובות היו אמריקאיות... הישראלים מתרועעים אחד עם השני, עושים חגים ביחד כי אין משפחה, יש חבורה של משפחות.

לוח 3. יחס לישראל בבית ההורים - הבדלים לפי דור הגירה - דור וחצי ודור שני (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- כלל לא; 5- במידה רבה מאד)

מובהקות ההבדלים	דור שני N=50	דור וחצי N=14	המשתנה
ל.מ	4.18 (0.80)	4.07 (0.91)	הוריד קשורים לישראל
ל.מ	3.74 (1.33)	3.79 (1.18)	הוריד קוראים עיתונים ישראלים
ל.מ	3.32 (1.57)	3.50 (1.55)	הוריד צופים בטלוויזיה הישראלית
ל.מ	3.32 (1.09)	4.57 (0.64)	חגגת חגים ישראלים כשהיית ילד/ה (למשל יום העצמאות)
**	3.98 (1.43)	4.71 (0.61)	המשפחה שלך מדברת עברית בבית

ל.מ = הבדל לא מובהק * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

ניתן אם כן לסכם כי בני דור וחצי חוו תחושה של חיים ישראלים יותר בבית הוריהם מאלו בני דור שני, אולם בני דור שני חשו כי הוריהם קשורים לישראל יותר מאשר בני דור וחצי.

לפי השערותנו השלישית, כזכור, נטען כי ככל שקשר ההורים לישראל עמוק יותר, כך תגבר השפעתו על עיצוב זהות הילדים – בני דור שני ודור וחצי, כאחד. אולם הממצאים מלמדים כי בכל זאת יש הבדלים במידת ההשפעה של קשר ההורים לישראל על שתי קבוצות ההתייחסות. בעוד שבני דור וחצי הושפעו במידה רבה מקשר עמוק של ההורים לישראל, הרי שבני דור שני, גם אם זיהו קשר זה, עדיין לא הפנימו אותו לתוך זהותם העצמית.

בהשוואת דפוסי בילוי שעות הפנאי עם קבוצות אתניות שונות, ניתן להבחין בהבדל ברור בין בני דור שני לבין בני דור וחצי. בני דור שני בילו את זמנם עם חברים יהודים ו/או ישראלים כאחד, כלומר חשו בנוח בשתי קבוצות ההתייחסות. לעומתם, בני דור וחצי העדיפו להתרועע בעיקר עם חברים ישראלים, כאלו החולקים סיפור הגירה דומה לשלהם (לוח 4). להבדל זה יש סימוכין בראיונות האישיים של בני דור וחצי. רון בן דור וחצי מספר: בחו"ל הייתי עם החברה היהודים

והישראלים. בצופים הייתי רק בכיתה יב אבל הייתי בבני ברית ושני החברים הטובים שלי היו ישראלים. הייתי בבי"ס רגיל שהיה בו אחוז מאד גבוה של יהודים והיו שם גם הרבה יותר ישראלים, 60% מלוקסניס. היו לי חברים לא יהודים כי שחקתי הוקי אחרי בי"ס. אבל הם לא היו חבריה שהייתי מתרועע איתם, רק משחק אחרי בי"ס... ישבנו בכיתה מתמטיקה בשיעור, ישבתי אחרון, לפני היה כסא ריק ולפניו יעלה ישבה. בא ילד אחד חדש לכיתה והמורה אמרה זה אלון והוא מישראל ואמרה לו לשבת לפני ואז הוא התישב ונתתי לו צ'פחה ודיברתי איתו עברית ויעלה הסתובבה אליו ודיברה אליו עברית, ככה כל הישראלים מתחברים שם. החיפוש אחד המכנה המשותף, החזק ביותר בקרב בני דור וחצי, ניכר גם כאשר בודקים את הקשר עם האוכלוסיה הלא-יהודית. בני דור שני מרגישים בנוח להתרועע עם חברי הילדות שלהם, בין אם אלו יהודים או לאו, ואילו בני דור וחצי (שלא יצרו חברויות בגיל הילדות בארצות-הברית) נוטים לבלות את זמנם הפנוי בחברת יהודים.

שני הבדלים שאינם מובהקים אך בכל זאת קיימים, נוגעים לשמירת הקשרים עם חברים מהצבא ומהגרעין. בני דור שני נוטים לשמור יותר על קשר עם חבריהם מהצבא ועם בני הגרעין האחרים מאשר אלו בני דור וחצי. ניתן אולי להסביר זאת בכך שלבני דור וחצי יש קשרים חברתיים בישראל שקודמים לתקופת שירותם עם הגרעין ולכן גרעין "צבר" הוא רק עוד נדבך במעגל החברתי שלהם. כמו כן אפשר להרחיק ולטעון כי הבחירה בהגעה לישראל עם גרעין "צבר" היא רק שלב בדרך לבניית חיים מחודשים בישראל, והקשרים החברתיים שבאים איתו הם בגדר תוצר לוואי. לעומת זאת, עבור בני דור שני חווית הגרעין והקשרים המשמעותיים שנובעים ממנה הם לב העניין. ראשית, משום שלא תמיד יש להם מעגל חברתי קודם בישראל. שנית, משום שחווית הגרעין משמעותית לעתידם – אם יישארו בישראל, זה יהיה הבסיס לחיים החברתיים שיבנו, ואם יחזרו לארצות-הברית – אין חברים שיוכלו להבין את סוג החוויה שעברו, למעט אלו שהיו שותפים לה. על כך מספר יואב (בן דור שני, חי כיום בחו"ל): *החבריה מהגרעין הם החברים הטובים שלי. אלו שהיו חברים שלי לפני הצבא כבר לא מבינים אותי היום. אני רואה חברים מהגרעין שלא ראיתי המון זמן וכאילו זמן לא עבר, וזה לא שהכרנו הרבה לפני הגרעין. אולי כי הם מבינים את האמריקאיות ואת הישראליות שבי.* נתון נוסף שראוי להתייחסות הוא שבני דור וחצי הומוגניים בדעותיהם בנוגע לקשרים שלהם עם החברים הישראלים בישראל בעוד שדעותיהם אינן הומוגניות בנוגע לחברים הישראלים שבארצות-הברית. מעניין שבשני המקרים מדובר רק בחברים ישראלים. בנוגע לבני דור שני, ניתן לראות כי ההסכמה הגבוהה ביותר היא בקשר לחברים היהודים עימם הם שומרים על קשר, וחוסר האחידות נראית בשני היבטים הקשורים לחבריהם מגרעין "צבר" ולחבריהם הלא יהודים מארצות-הברית, שם פיזור התשובות גבוה (לוח 4).

לוח 4. בילוי בשעות הפנאי עם קבוצות אתניות שונות- הבדלים לפי דור הגירה - דור וחצי ודור שני (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- כלל לא; 5- במידה רבה מאד)

מובהקות ההבדלים	דור שני N=50	דור וחצי N=14	המשתנה
*	(0.85) 3.26	(1.00) 2.64	חברים יהודים בארצות-הברית
ל.מ	(0.96) 3.08	(1.15) 2.64	חברים מהצבא
ל.מ	(0.54) 3.70	(0.63) 3.64	חברים ישראלים בישראל
ל.מ	(0.89) 2.76	(1.16) 2.50	חברים ישראלים בארצות-הברית
ל.מ	(1.03) 3.20	(0.91) 2.93	חברים מגרעין "צבר"
**	(1.03) 2.68	(1.05) 1.79	חברים לא יהודים מארצות-הברית

ל.מ= הבדל לא מובהק * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

מסתמן אם כן, כי בני דור שני שומרים על קשרים עם חבריהם מארצות-הברית בין אם הם יהודים ואם לאו. בנוסף, הם יוצרים קשרים טובים יותר עם חבריהם מהגרעין ומשירותם הצבאי. לעומתם, בני דור וחצי כנראה מעדיפים את חבריהם מהילדות, שעוצבה בישראל. דווקא בראיונות האישיים מתברר כי בני דור שני שנמצאים בישראל כמעט ואינם שומרים על קשר עם חבריהם היהודים והלא יהודים מחו"ל ואילו שחיים בחו"ל כמובן עוד נמצאים בקשרים עם החברים מהגרעין. לעומת זאת, ישנם כאלו מבני דור וחצי שחיים בחו"ל כיום שאינם מעדיפים את חבריהם הישראלים בין אם הם חיים בישראל ובין אם חיים בחו"ל. החברים שלי היום הם חבריה ישראלים וחבריה בריטים ואמריקאים מבית הספר, חברים מכל שלב בחיים. אבל המחשבה הראשונה כששאלת אותי זה שיש לי חברים ישראלים (גל, דור וחצי, חיה כיום בחו"ל).

גם הממצאים של לוח 4 מאששים את ההשערה שבני דור שני הינם בעלי זהות טרנס-לאומית, ודואגים לשמור על קשרים חברתיים עם חבריהם מישראל ומחו"ל, בין אם הם בחרו לגור בישראל או בארצות-הברית בתום שירותם הצבאי. נראה כי הקשרים החברתיים שהיו לבני דור וחצי טרם עזיבתם את ישראל לרוב נשארו משמעותיים להם אף יותר מחברויות חדשות שיצרו במהלך שירותם הצבאי.

בחלק זה נעמוד על מימדי הזהות וההזדהות של בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לעומת בוגרי גרעין "צבר" שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי.

ההבדל המשמעותי היחיד בין שתי הקבוצות, לפי דור ההגירה נמצא בהקשר לעמדות הנחקרים בהיבט העוסק ביחסם לנישואי חוץ (התבוללות). חמישית מאלו שבחרו להישאר בישראל אינם מסכימים עם האמירה כי אחוזי ההתבוללות וההיטמעות מעידים על סכנה להמשכיות העם היהודי, בעוד מעל ל- 40% מקרב אלו שבחרו לעזוב את ישראל אינם מסכימים עם אמירה זאת. יכול להיות כי אלו שבחרו לעזוב מאמינים כי "להם זה לא יקרה", כי הם לא יתחתנו לנישואי חוץ ולכן אינם מסכימים עם אמירה זאת. באשר ליתר המשתנים, ההבדלים אמנם אינם מובהקים סטטיסטית אך בכל זאת ניתן להצביע על דפוסים המאפיינים זהות והזדהות ייחודיים לכל קבוצה. נראה כי אלו שבחרו לעזוב את ישראל מרגישים "בבית" הן בישראל והן בארצות-הברית. בעוד רק כשליש מאלו שבחרו להישאר בישראל מרגישים "בבית" בארצות-הברית. אמנם זוהי אינה עובדה מתמיהה שכן, אם היה אחרת אולי הם היו בוחרים לעזוב את ישראל אך יחד עם זאת, שליש עדיין מרגישים "בבית" בארצות-הברית ובכל זאת בחרו בישראל כמקום מגוריהם כיום. מאפיין נוסף מעניין קשור לאלו שבחרו לעזוב את ישראל נוגע להבחנה שהם עושים ביחס לחיים יהודיים מחוץ לישראל ובישראל. כאשר נשאלו על עצמם כתבו מעל למחציתם כי הם מרגישים שהם יכולים לחיות חיים יהודיים מלאים יותר בישראל (יותר מאשר בארצות-הברית). לעומת זאת, כאשר נשאלו על יהודים מארצות-הברית רק כשליש מהם טענו כי יהודים מארצות-הברית יכולים לחיות חיים יהודיים מלאים יותר בישראל. נראה כאילו הם מבחינים עצמם מהיהודים "האחרים", הם מרגישים משהו אחר מאשר יהודים שלא חוו חוויה ישראלית כשלהם. רק במשתנה אחד אין כמעט הבדל בין שתי הקבוצות, כאשר מעל לשני שלישים מהמשיבים, בקרב שתי הקבוצות (אלו שבחרו להישאר ואלו שבחרו לעזוב) אינם מגנים את ההגירה מישראל (לוח 5). ממצאים אלו אינם תואמים מחקרים אחרים שנעשו בנושא, למשל נמצא כי לרוב אצל בני דור שני מתחזקת הזהות היהודית על חשבון הזהות הישראלית דבר המעיד על אפשרות להתבוללות גבוהה יותר מאשר דור ראשון (לב ארי, 2008). לפי ממצאי הלוח אכן הזהות יהודית מתחזקת אך ניתן לראות כי אין הסכמה בנוגע להתבוללות.

לוח 5. הבדלים בין בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לעומת אלו שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי (מבחן χ^2) ביחס לעמדותיהם כלפי היהדות וישראל (התפלגות באחוזים ומובהקות ההבדלים)

מובהקות ההבדלים	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו לעזוב את ישראל N=21	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל N=45	המשתנה
ל.מ			ישראלים שעוזבים את ישראל למדינות אחרות עושים משהו לא טוב
	72	67	לא מסכים
	9	15	מסכים
	19	18	לא בטוח
*			אחוזי ההתבוללות וההטמעות בארצות- הברית מעידים על סכנה להמשכיות העם היהודי
	43	18	לא מסכים
	43	44	מסכים
	14	38	לא בטוח
ל.מ			יהודי מארצות-הברית יכול לחיות חיים יהודיים מלאים יותר בישראל מאשר מחוצה לה
	62	58	לא מסכים
	29	22	מסכים
	9	20	לא בטוח
ל.מ			את/ה מרגיש/ה כי את/ה יכול/ה לחיות חיים יהודיים מלאים יותר בישראל מאשר בארצות-הברית
	38	38	לא מסכים
	53	42	מסכים
	9	20	לא בטוח
ל.מ			את/ה מרגיש/ה "בבית" בישראל
	9	4	לא מסכים
	82	92	מסכים
	9	4	לא בטוח
ל.מ			את/ה מרגיש/ה "בבית" בארצות-הברית
	28	36	לא מסכים
	43	31	מסכים
	29	33	לא בטוח

ל.מ = הבדל לא מובהק * הבדל מובהק ברמה של $p \leq 0.05$

לסיכום, אלו שבחרו לעזוב את ישראל חשים יותר יהודים וישראלים מיהודים החיים בחו"ל שלא חוו חוויה ישראלית קודמת. בשאר מימדי הזהות אין כמעט שונות בין אלו שבחרו להישאר בישראל לאלו שבחרו לעזוב אותה אחרי שירותם הצבאי.

בהשוואת ייחוס החשיבות לממדי הזהות השונים, בין נחקרים שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לבין אלו שבחרו לעזוב את ישראל ישנו הבדל מובהק לגבי תחושת הישראליות. כלומר הממצאים מראים כי הנחקרים שבחרו להישאר בישראל מרגישים יותר ישראלים לעומת אלו שבחרו לעזוב את ישראל, מה שכמובן ניתן להסבר- אדם שבחר לגור במקום מסוים יחוש יותר קשור ומזוהה עם המקום. לגבי שאר המשתנים לא נמצאו הבדלים מובהקים נוספים אולם ניתן לראות כי גם משמעות הזהות הישראלית בחייהם של אלו שבחרו להישאר בישראל גדול יותר מזה של אלו שבחרו לעזוב (לוח 6).

מפיזור התשובות בטבלה ניתן להסיק כי מתוך אלו שבחרו לעזוב את ישראל הייתה הסכמה בנוגע לכך שהישראליות מהווה חלק חשוב בחייהם גם אם אינם גרים בה ואילו תחושת היהדות שלהם לא הייתה אחידה. בקרב אלו שנשארו בישראל ניתן להסיק כי הם היו אחידים בנוגע לתחושת הישראליות שלהם לעומת אי אחידות בנוגע לתחושת האמריקניות או הקנדיות שלהם.

לוח 6. ייחוס חשיבות לממדי זהות שונים- הבדלים בין בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לעומת אלו שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- כלל לא; 5- במידה רבה מאד)

המשתנה	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל N=45	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו לעזוב את ישראל N=21	מובהקות ההבדלים
מרגישה יהודי/ה	4.16 (0.82)	4.10 (1.09)	ל.מ
מרגישה אמריקאית/ת או קנדי/ת	2.73 (1.11)	2.95 (0.80)	ל.מ
מרגישה ישראלית/ת	4.44 (0.62)	4.00 (0.77)	*
להיות ישראלי מהווה חלק חשוב בחייך	4.56 (0.65)	4.33 (0.73)	ל.מ
להיות אמריקאית/קנדי מהווה חלק חשוב בחייך	3.00 (1.04)	2.86 (0.96)	ל.מ

ל.מ = הבדל לא מובהק * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

אלו שבחרו להישאר בישראל חשים יותר ישראלים מאשר אמריקנים או קנדים וחשים זאת יותר מאלו שבחרו לעזוב את ישראל.

לדברים אלו ניתן לקבל חיזוק באמצעות ציטוט של יעל (דור שני, חיה כיום בישראל): אני מרגישה שאני יותר קשורה כרגע לקהילה הישראלית, אני די מרגישה פה בבית וכרגע אין לי שום תכניות לארצות-הברית, אפילו לא במחשבות של אולי יום אחד.

בהשוואת מקומה של ישראל ומוקדי זהות נמצא הבדל מובהק בנוגע לתחושה כי הגורל והעתיד של בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל קשורים בגורלם ועתידם של הישראלים יותר מאשר אלו שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי. ניתן להסביר זאת בקלות, שכן מי שחי בישראל יחוש שייכות וקשר לגורל ולעתיד הסובבים אותו מאשר אלו שלא גרים באותו המקום. לגבי משתנים אחרים הקשורים למקומה של ישראל ומוקדי זהות לא נמצאו הבדלים מובהקים אולם ישנו פער משמעותי בנוגע להתייחסות לתחושה כי יש לפרט קשר לגורל ועתיד העם היהודי. יותר בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל חשים קשורים לעם היהודי לעומת אלו שבחרו לעזוב אותה. תגובה זו מחזקת את התוצאות מלוח 6, המראה כי אלו שחיים בישראל מרגישים יותר יהודים מאלו שבחרו לעזוב את ישראל (לוח 7). שתי הקבוצות הומוגניות בנוגע לקשר הרגשי לישראל בעוד ששתי קבוצות הנחקרים אינן אחידות בנוגע לתחושה כי גורלן ועתידן קשור בגורל העם האמריקני (לוח 7).

לוח 7. מקומה של ישראל ומוקדי זהות- הבדלים בין בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לעומת אלו שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- כלל לא; 5- במידה רבה מאד)

המשתנה	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל N=45	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו לעזוב את ישראל N=21	מובהקות ההבדלים
מרגישה/ה כי גורלך ועתידך קשורים בגורל ובעתיד העם היהודי	4.07 (1.07)	3.62 (1.11)	ל.מ
מרגישה/ה כי גורלך ועתידך קשורים בגורל ובעתיד העם האמריקני/קנדי	2.36 (1.15)	2.57 (1.12)	ל.מ
מרגישה/ה כי גורלך ועתידך קשורים בגורל ובעתיד הישראלים	4.38 (0.86)	3.81 (0.75)	*
קשורה/ה רגשית לישראל	4.60 (0.65)	4.52 (0.60)	ל.מ
קשורה/ה רגשית לארצות-הברית/קנדה	2.62 (1.11)	2.57 (1.07)	ל.מ

ל.מ = הבדל לא מובהק * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

ניתן לסכם ולומר כי ההבדל המובהק בין אלו שבחרו להישאר בישראל לאלו שבחרו לעזוב, קשור לעתיד וגורל הישראלים בעוד שתי הקבוצות אחידות ואינן אחידות בנוגע לאותם היגדים.

יעל (דור שני, חיה כיום בישראל) מסכמת בדבריה את הקשר שלה עם עתיד וגורל הישראלים: אני שייכת לישראל כי אכפת לי ממה שקורה פה, מעצבן אותי לקרוא דברים בעיתון על כל מיני דברים שקורים, בדעות הפוליטיות שלי, אני מעורבת גם במה שאני חושבת על המצב. אני מנסה להפיץ מסרים שאני חושבת שישראל לא מיוצגת טוב בהסברה בעולם ואני משתדלת להשתמש בקשרים שלי בפייסבוק ועם כל מיני אנשים בחו"ל כדי להעביר את הצד הישראלי ומי אנחנו ולמה אנחנו כן בסדר ולמה מראים אותנו ככה וכו'.

בהשוואת היחס לישראל בבית ההורים, לא נמצאו הבדלים מובהקים בין שתי הקבוצות אולם ניתן לראות הבדל משמעותי בנוגע לצפייה בטלוויזיה ישראלית בבית הורים. הבדל זה יכול לנבוע מכך שיותר בוגרי גרעין "צבר" שצפו בטלוויזיה ישראלית בבית הוריהם נחשפו יותר לתרבות הישראלית והכירו אותה יותר מאשר אלו שצפו פחות בטלוויזיה ישראלית ואולי גם זה השפיע על בחירת מקום מגוריהם אחרי השירות הצבאי. רוב הנחקרים אשר בחרו לעזוב את ישראל אמנם חגגו חגים ישראלים בבית הוריהם אך לא הייתה הסכמה ביניהם בנוגע לצפייה בטלוויזיה ישראלית בבית. זאת בהשוואה לאלו שבחרו להישאר בישראל אשר הסכימו על כך שהוריהם קשורים לישראל אך לא הייתה אחידות בנוגע לצפייה בטלוויזיה ישראלית בבית הוריהם (לוח 8).

לוח 8. יחס לישראל בבית ההורים- הבדלים בין בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לעומת אלו שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- כלל לא; 5- במידה רבה מאד)

המשתנה	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל N=45	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו לעזוב את ישראל N=21
הוריק קשורים לישראל	(0.76) 4.22	(0.92) 4.05
הוריק קוראים עיתונים ישראלים	(1.34) 3.80	(1.18) 3.71
הוריק צופים בטלוויזיה הישראלית	(1.57) 3.60	(1.43) 2.95
חגגת חגים ישראלים כשהיית ילד/ה (למשל יום העצמאות)	(1.11) 4.07	(0.88) 4.10
המשפחה שלך מדברת עברית בבית	(1.33) 4.22	(1.37) 3.90

ל.מ= הבדל לא מובהק * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

ניכר כי אין הבדלים מובהקים אשר יכולים ללמד על טיב היחס של ההורים כלפי ישראל

כמקור להשפעה על בחירת מקום המגורים של הנחקרים.

הממצאים של לוח 8, ממש כמו הממצאים של לוח 3, איששו באופן חלקי את ההשערה שטענה כי ככל שההורים קשורים יותר לישראל כך גם ילדיהם יהיו קשורים לישראל. אם מתייחסים לבחירת מקום המגורים אחרי שירות צבאי כמאפיין לחינוך ההורים ומשמעות הקשר של ההורים לישראל, הרי שממצאי הלוח מוכיחים כי אין גורם חד משמעי המחבר בין השניים.

בהשוואת דפוסי בילוי בשעות הפנאי עם קבוצות אתניות שונות ניתן לומר כי מובן שהחברים הקרובים לכל אחת מהקבוצות יהיו אלו שגרים בסמיכות גיאוגרפית אליהם. עם זאת, הממצא המעניין הוא ששתי הקבוצות שומרות על קשרים עם חבריהם מגרעין "צבר" שלא בהכרח גרים קרוב אליהם. ממצא זה מוכיח על נוכחות של קשרים טרנס-לאומיים חזקים. מתוך סטיות התקן ניתן ללמוד כי בקרב אלו שבחרו להישאר בישראל הייתה אחידות גבוהה יחסית בנוגע לקשר עם החברים הישראלים מישראל בעוד בנוגע לקשר עם חברים מגרעין "צבר" התשובות היו הטרוגניות. בקרב אלו שבחרו לעזוב את ישראל, רואים גם כן תשובות הומגניות יחסית בנוגע לקשר עם החברים מגרעין "צבר" והטרוגניות גבוהה באשר לקשר עם חברים לא יהודים מארצות-הברית (לוח 9).

לוח 9. בילוי בשעות הפנאי עם קבוצות אתניות שונות- הבדלים בין בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לעומת אלו שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- כלל לא; 5- במידה רבה מאד)

מובהקות ההבדלים	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו לעזוב את ישראל N=21	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל N=45	המשתנה
*	3.48 (0.81)	2.96 (0.92)	חברים יהודים בארצות-הברית
ל.מ	2.90 (1.04)	3.00 (1.04)	חברים מהצבא
***	3.19 (0.68)	3.91 (0.28)	חברים ישראלים בישראל
**	3.19 (0.98)	2.49 (0.86)	חברים ישראלים בארצות-הברית
ל.מ	3.38 (0.74)	3.04 (1.08)	חברים מגרעין "צבר"
**	3.00 (1.09)	2.20 (1.01)	חברים לא יהודים מארצות-הברית

ל.מ= הבדל לא מובהק * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

קשרים חברתיים תלויים בבחירה הגיאוגרפית במקום המגורים. עם זאת, אלה שבחרו לעזוב את ישראל, שומרים על קשרים טובים עם חבריהם מגרעין "צבר", איתם חוו חוויות משמעותיות בשירותם הצבאי, כפי שציינה שני (דור שני, חיה כיום בחו"ל): רוב חברי יהודים, לא בהכרח ישראלים. מהגרעין יש לי קשר עם יותר מ- 30% שדווקא גרים בישראל. הלכתי למסיבה של ישראלים בפורים שעבר ופתאום פגשתי שם חברה מהגרעין שבכלל לא הייתי בקשר איתה לאורך השנים, זה צירופי

מקרים שקורים בחו"ל וכמובן דרך הפייסבוק. יש כמה ישראלים מהצבא שאני בקשר איתם אבל גם רק דרך הפייסבוק כי כבר שלוש שנים לא הייתי בארץ.

בנוסף לממצאים של לוחות אלו, נבדקו השפעות משתני רקע וסוכני החיברות על מימדי הזהות וההזדהות השונים. נמצא כי ישנם רק שני סוכני חיברות שמשפיעים באופן משמעותי: ככל שההורים קשורים יותר לישראל כך גוברת זהותם הישראלית של צאצאיהם, ללא קשר לדור הגירה או משתני רקע אחרים ($B=0.20, 0.009$). ממצא זה מאפשר לאשש את ההשערה השלישית שהתייחסה להשפעת הקשר של ההורים עם ישראל ואילו בלוחות 3 ו-8 נמצא כי ישנה השפעה חלקית בלבד.

כמו כן, נמצא כי להשתתפות בתנועת נוער השפעה חיובית על זהות ישראלית ($B=0.24, 0.039$). לגבי הזהות האמריקנית, נלמד מהממצאים כי חברות בתנועת נוער ציונית משפיעה באופן שלילי על יצירת קשר עם לא-יהודים ($B=-0.52, 0.044$). חיזוק לממצאים אלו ניתן למצוא במחקרה של לב ארי (2010) הגורס כי הפעילות בתנועת הנוער תרמה מבחינת רשתות חברתיות לקשרים עם ישראלים בישראל ובעיקר עם ישראלים בארצות-הברית ובמילים אחרות, היא תרמה לזהות והזדהות ישראלית מקומית ופחות לזהות טרנס-לאומיות. מלבד זאת, הזהות והזדהות היהודית והתפוצתית אינן מושפעות מסוכני סוציאליזציה וגורמים משתני רקע.

מניעים לגיוס לצה"ל

בחלק זה יוצגו ההבדלים בין הנחקרים לפי דור הגירה (דור שני ודור וחצי) באשר למניעים לגיוס לצה"ל.

בהשוואת מניעים לגיוס לצה"ל במסגרת גרעין "צבר" ישנם שלושה הבדלים מובהקים מתוך שישה משתנים בין נחקרים בני דור וחצי לבין בני דור שני. בני דור שני בחרו להתגייס לצה"ל דרך גרעין "צבר" ממניעים של מימוש הרגשות היהודיים שלהם, הרצון לתרום לישראל דרך הגיוס לצבא והרצון ללמוד על החברה הישראלית. שלושת מניעים אלה מראים את השייכות של בני דור שני לעם היהודי, לחברה הישראלית ולעצמם שלושת מעגלי השייכות של בניית זהות אישית). באשר ליתר המשתנים, ההבדלים אמנם אינם מובהקים סטטיסטית אך בכל זאת ניתן להצביע על דפוסים המאפיינים זהות והזדהות ייחודיים לכל קבוצה. בני דור שני שמו דגש גבוה יותר על צמיחה אישית ועל הכרות עם ישראלים. מעצם העובדה כי בני דור וחצי חיו שנים רבות יותר בישראל ניתן להבין כי לא היה להם צורך בלימוד על החברה הישראלית כמו לבני דור שני, כפי שכבר דובר בלוח 1, בני דור

וחצי אינם מרגישים בצורך לממש את זהותם היהודית כפי שעושים זאת בני דור שני. לבסוף, גם בני דור וחצי חשים בצורך לתרום לישראל דרך שירותם הצבאי, אך לא בגלל זה בחרו דווקא בגרעין "צבר" אלא זוהי דרכם לשרת בצבא בעוד הוריהם נשארים בארצות-הברית.

ניתן לראות כי אכן בני דור וחצי אחידים בדעותיהם בנוגע לתרומה לישראל אך לא היו אחידים בנוגע למניע לגיוס לצה"ל דרך גרעין "צבר" כך שיהווה עבורם משפחה חלופית בישראל. לרובם יש משפחה קרובה בארץ שהם מכירים ולכן ניתן להסביר את אי האחידות שבתשובות. בני דור שני, היו תמימי דעים לגבי המניע של צמיחה אישית בעוד לא הייתה אחדות דעים בנוגע למניע של הכרות עם ישראלים (לוח 10).

לוח 10. מניעים להתגייס לצה"ל במסגרת גרעין "צבר" - הבדלים לפי דור הגירה - דור וחצי ודור שני (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- כלל לא; 5- במידה רבה מאוד)

מובהקות ההבדלים	דור שני N=50	דור וחצי N=14	המשתנה
ל.מ	(0.96) 4.08	(1.28) 3.57	צמיחה אישית
***	(1.27) 2.88	(0.93) 1.43	מימוש רגשות יהודיים
*	(0.98) 4.38	(0.80) 3.79	תרומה לישראל
**	(1.16) 3.96	(1.24) 3.00	ללמוד על החברה הישראלית
ל.מ	(1.28) 3.88	(0.92) 3.36	הכרות עם ישראלים
ל.מ	(1.11) 4.24	(1.38) 3.93	גרעין "צבר" היווה עבורך משפחות חלופית בישראל

ל.מ = הבדל לא מובהק * $p < 0.05$ ** $p < 0.01$ *** $p < 0.001$

ניתן לומר כי בני דור שני הם יותר עמיתיים מאשר בני דור וחצי (כלומר חשים שייכות לעם היהודי), אשר חשים בצורך לתרום לישראל יותר מאשר רצון להיקשר לעם היהודי. אסף (בן דור וחצי, חי כיום בחו"ל) מפרט מדוע רצה להתגייס לצה"ל: לא רציתי סתם ללכת ללמוד, זה היה נראה לי הכי נכון כי כל מי שהכרתי וההורים שלי הלכו לצבא בגיל 18, ככה זה היה צריך להיות. רון מאשר דברים אלו (דור וחצי, חי בישראל כיום): לקראת תחילת יב כבר ראיתי שאני לא רוצה ללכת לקולג' אלא להתגייס כי רציתי לעבור לארץ לעבוד תהליך של ישראלי ולא של אמריקאי. אני לא ידעתי מה זה צבא אבל רציתי לחזור לארץ כי אני ישראלי.

בהשוואת מניעים להתגייס לצה"ל נמצא הבדל מובהק אחד בין נחקרים בני דור וחצי לבין בני דור שני. בני דור שני בחרו להתגייס מתוך מימוש רגשותיהם היהודיים יותר מאשר בני דור וחצי. לגבי שאר המניעים של שתי הקבוצות לא נמצאו הבדלים מובהקים אולם בולט השוני בין שתי הקבוצות בנוגע למניע של אפשרות לניעות חברתית. ניכר כי בני דור וחצי ידעו כי הצבא הוא מקור

טוב לניעות חברתית. יש להניח כי בני דור וחצי חשו כי עליהם להוכיח שהם ישראלים ולכן רואים בשירות הצבאי אמצעי לשנות את מעמדם החברתי (שהם אינם ישראלים אמיתיים אולי). לעומתם, בני דור שני לא בהכרח מרגישים בצורך לשנות את מעמדם החברתי, אלא לבססו (לוח 11).

בני דור וחצי השיבו באופן הומוגני יותר בנוגע לתחושה כי הגיוס לצה"ל הוא דרך למלא את חובתם כאזרחים ישראלים, משהו שברור לרובם מאז שעזבו את ישראל. לעומת זאת, ניכר פיזור גבוה יחסית של תשובות, בנוגע למניע שקובע כי הגיוס לצה"ל הינו דרך טובה לפגוש אנשים דומים. בנוגע לבני דור שני, שם אפשר לראות כי גם הם היו תמימי דעים בנוגע למניע של מילוי חובתם האזרחית בעוד לא הייתה אחידות בנוגע לאופן הגשמת הרגשות היהודיים שלהם בעצם גיוסם לצבא. מעניין לציין שלמרות שלא הייתה תמימות דעים בעניין זה בקרב בני דור שני, בכל זאת זה היה ההבדל המובהק היחיד בין שני הדורות (לוח 11).

לוח 11. מניעים להתגייס לצה"ל - הבדלים לפי דור הגירה - דור וחצי ודור שני (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- כלל לא; 5- במידה רבה מאד)

מובהקות ההבדלים	דור שני N=50	דור וחצי N=14	המשתנה
ל.מ	3.74 (1.25)	3.50 (1.22)	דרך טובה לעלות לישראל
ל.מ	3.70 (1.14)	3.43 (1.45)	דרך טובה לפגוש אנשים דומים
ל.מ	4.46 (0.78)	4.00 (0.87)	דרך לתרום לחברה הישראלית
ל.מ	4.60 (0.70)	4.43 (0.51)	דרך למלא חוב כאזרח/ית ישראלית
ל.מ	3.36 (1.24)	3.43 (1.28)	אפשרות לניעות חברתית
*	2.64 (1.41)	1.71 (1.06)	דרך טובה להגשמת הרגשות היהודיים
ל.מ	4.46 (0.86)	4.21 (0.69)	דרך טובה להיקלט בחברה הישראלית

ל.מ = הבדל לא מובהק * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

לסיכום, הנחקרים משתי הקבוצות רואים בגיוס לצבא דרך למלא את חובתם כאזרחי ישראל אך שונים מאד בנוגע לרגשות היהודיים שגיוס לצבא יכול להוסיף.

בחלק זה יוצגו ההבדלים בין הנחקרים של בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לעומת בוגרי גרעין "צבר" שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי באשר למניעים לגיוסם לצה"ל.

בהשוואת מניעים להתגייס לצה"ל באמצעות גרעין "צבר" נמצא הבדל מובהק אחד בין בוגרי הגרעין שבחרו להישאר בישראל לעומת אלו שבחרו לעזוב את ישראל. ניכר כי אלו שבחרו לעזוב את ישראל ראו בגיוס לצה"ל דרך לממש את צמיחתם האישית בעוד אלו שנשארו בישראל,

לאחר שירותם הצבאי, ראו בכך מניע לגיוס אך חלש יותר מהאחרים. שאר המניעים לא נבדלו באופן מובהק זה מזה, אך ניתן לראות כי בקרב אלו שבחרו לעזוב את ישראל המניע של תרומה לישראל וגרעין "צבר" כמשפחה חלופית היו מניעים משמעותיים יותר מאשר עבור אלו שבחרו להישאר בישראל בתום שירותם הצבאי. באשר לפיזור התשובות בהיגדים השונים, הקשורים למניעים להתגייס לצה"ל, בקרב הנשארים בישראל נמצא פיזור גבוה במיוחד לגבי המניע של תחליף למשפחה, מימוש רגשות יהודיים והיכרות עם ישראלים. בקבוצת "העוזבים" ניכר פיזור רב במיוחד בהיבט הקשור בלימוד על החברה הישראלית ובצורך במימוש יהודי. מכאן שלפנינו קבוצות שונות בפיזור דעות חבריהן באשר למניעי הגיוס לצה"ל (לוח 12).

לוח 12. מניעים להתגייס לצה"ל במסגרת גרעין "צבר" - הבדלים בין בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לעומת אלו שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- כלל לא; 5- במידה רבה מאד)

מובהקות ההבדלים	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו לעזוב את ישראל N=21	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל N=45	המשתנה
*	4.29 (0.64)	3.80 (1.16)	צמיחה אישית
ל.מ	2.71 (1.52)	2.56 (1.27)	מימוש רגשות יהודיים
ל.מ	4.52 (0.60)	4.13 (1.07)	תרומה לישראל
ל.מ	3.62 (1.39)	3.82 (1.15)	ללמוד על החברה הישראלית
ל.מ	3.81 (1.12)	3.73 (1.26)	הכרות עם ישראלים
ל.מ	4.43 (0.74)	4.04 (1.29)	גרעין "צבר" היווה עבורך משפחות חלופית בישראל

ל.מ = הבדל לא מובהק * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

המניעים להתגייס לצה"ל, באמצעות גרעין "צבר", בקרב אלו שבחרו להישאר בישראל קשורים בעיקר לתרומה לישראל ואמצעי לימוד על החברה הישראלית, בעוד אלו שבחרו לעזוב את ישראל בחרו להתגייס גם הם מתוך רצון לתרום לישראל ולחנות צמיחה אישית. עם זאת, כפי שכבר צוין, מניעים אלה מאפיינים כל קבוצה באופן מעט שונה – כך שפיזור התשובות אינו אחיד ומשקף מניעי הצטרפות בעוצמות שונות, כפי שנטען גם בראיונות העומק, כמו למשל מאיה (בת דור שני, חיה כיום בחו"ל) שציינה: ההחלטה שלי לשרת בצבא הייתה רצון לעשות משהו שאוכל להגיד שאני ישראלית כי עשיתי שירות ואז גם תכנתי להישאר וללמוד בארץ. גם למדתי בארצות-הברית את המזרח התיכון והיו לי דעות פוליטיות מאד מעוצבות לפני ששירתי בארץ.

בהשוואת מניעים כלליים לגיוס לצה"ל בין אלו שבחרו להישאר בישראל לעומת אלו שבחרו לעזוב את ישראל לא נמצאו הבדלים מובהקים בין הקבוצות, אך ניתן לראות כי אלו שבחרו להישאר בישראל ראו בגיוס דרך טובה לעלות לישראל בעוד אלו שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי ראו בגיוס דרך טובה לפגוש אנשים דומים. נראה כי מניעים אלו ברורים שכן יכול להיות שאלו שבסופו של דבר בחרו להישאר בישראל ידעו שזו מטרתם ולכן ראו בכך דרך טובה לעלות לישראל, בעוד שאלו שבחרו לעזוב ראו בגיוס דרך טובה למצוא "נפש תאומה" שחשה כמוהם בנוגע לקשר לישראל דרך הגיוס לצבא. בנוגע לפיזור התשובות בהיגדים הקשורים למניעים לגיוס, בקרב אלו שבחרו להישאר בישראל נמצא פיזור גבוה ביחס למניע של מילוי חובתם האזרחית אך לא הייתה ביניהם הסכמה בנוגע למימוש רגשותיהם ביהודיים דרך גיוס לצה"ל. בקרב אלו שבחרו לעזוב את ישראל הייתה אחדות דעים בנוגע לאופן היקלטותם בחברה הישראלית, אף כי בסופו של דבר לא בחרו בדרך זו, לעומת זאת לא הייתה אחדות דעים להגשמת הרגשות היהודיים שלהם (לוח 13).

לוח 13. מניעים להתגייס לצה"ל- הבדלים בין בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לעומת אלו שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- כלל לא; 5- במידה רבה מאד)

המשתנה	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל N=45	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו לעזוב את ישראל N=21
דרך טובה לעלות לישראל	3.82 (1.33)	3.48 (0.98)
דרך טובה לפגוש אנשים דומים	3.56 (1.34)	3.90 (0.83)
דרך לתרום לחברה הישראלית	4.43 (0.74)	4.40 (0.86)
דרך למלא חוב כאזרח/ית ישראלית	4.58 (0.69)	4.52 (0.60)
אפשרות לניעות חברתית	3.44 (1.21)	3.33 (1.31)
דרך טובה להגשמת הרגשות היהודיים	2.49 (1.37)	2.48 (1.47)
דרך טובה להיקלט בחברה הישראלית	4.38 (0.93)	4.43 (0.50)

ל.מ= הבדל לא מובהק * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

אמנם לא נמצאו הבדלים מובהקים בין שתי הקבוצות אך המניעים העיקריים לגיוס של כל קבוצה עליהם ההבדלים מעט שונים בהשוואה בין הקבוצות. אלו שבחרו להישאר בישראל התגייסו בעיקר על מנת לעלות לישראל בעוד אלו שבחרו לעזוב מצאו בגיוס לצה"ל דרך טובה להכיר אנשים דומים להם.

בהשוואת החברות בתנועות נוער ציוניות או ישראליות לא נמצאו הבדלים מובהקים בין שתי הקבוצות (לוח 14).

לוח 14. חברות בתנועת נוער- הבדלים בין בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לעומת אלו שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- לא; 2- כן)

המשתנה	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל, N=45	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו לעזוב את ישראל, N=21
תנועת נוער ציונית	1.44 (0.50)	1.33 (0.48)
תנועת נוער ישראלית	1.73 (0.44)	1.62 (0.49)

ל.מ= הבדל לא מובהק * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

בחירת מקום מגורים עתידי

בחלק זה יוצגו ההבדלים בין הנחקרים לפי דור הגירה (דור שני ודור וחצי) באשר לבחירת מקום מגוריהם העתידי.

בהשוואת גורמים משפיעים על בחירת מקום המגורים העתידי, נמצא הבדל מובהק אחד בין נחקרים בני דור וחצי לבין בני דור שני. בני דור שני התייחסו להשפעת חבריהם הלא יהודים בנוגע למקום מגוריהם הנוכחי יותר מאשר בני דור וחצי. לגבי שאר המניעים של שתי הקבוצות לא נמצאו הבדלים מובהקים אולם ניתן להבחין כי בני דור וחצי שמו דגש רב יותר על כך שחינוך גבוה הוא מניע משמעותי בבחירת מקום מגוריהם בהווה. לעומתם, בני דור שני שמו דגש חזק יותר על השיוך הדתי בהחלטתם היכן להתגורר. הבדלים אלו מראים את השינוי בתפיסה של כל אחת מהקבוצות ואת מקומו של העם היהודי בזהות שלהם. בני דור שני, שוב ושוב מראים כי תחושת השייכות לעם היהודי על פניו השונות, חשובה להם יותר מאשר מניעים אחרים.

שתי הקבוצות היו אחידות בהחלטתן כי חבריהם הלא יהודים כמעט ואינם מהווים שיקול בבחירת מקום המגורים. בני דור שני לא היו אחידים לגבי בני/בנות זוגם גורם בבחירת מקום המגורים. בני דור וחצי לא היו אחידים בנוגע להשפעת הוריהם וחבריהם הישראלים בבחירת מקום המגורים (לוח 15).

לוח 15. גורמים משפיעים על בחירת מקום המגורים כיום- הבדלים לפי דור הגירה - דור וחצי ודור שני (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- כלל לא; 5- במידה רבה מאד)

מובהקות ההבדלים	דור שני, N=50	דור וחצי, N=14	המשתנה
ל.מ	2.52 (1.12)	2.71 (1.32)	הוריד
ל.מ	2.02 (1.15)	2.14 (1.23)	קרובי משפחה
ל.מ	2.62 (1.22)	3.07 (1.32)	חבריך הישראלים
**	1.38 (0.78)	1.00 (0.00)	חבריך הלא-יהודים
ל.מ	3.40 (1.45)	4.07 (1.14)	חינוך גבוה
ל.מ	3.36 (1.60)	3.29 (1.43)	בן/ת זוג
ל.מ	3.38 (1.30)	3.79 (0.97)	שיקולים מקצועיים
ל.מ	3.04 (1.41)	3.21 (1.05)	קירבה גיאוגרפית למשפחה
ל.מ	2.00 (1.22)	1.43 (0.64)	שיוך דתי

ל.מ = הבדל לא מובהק * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

ניתן לסכם כי בני דור שני שמים דגש חזק יותר כל הקשר והשייכות לעם היהודי בעוד בני דור וחצי שמים דגש על חינוך גבוה, שיקולים מקצועיים ורק אז מתייחסים לחבריהם הישראלים כמשפיעים על בחירת מקום מגוריהם. מתוך ראיונות העומק נשמעים החיזוקים לאמירה זו: את העתיד הקרוב שלי כרגע, הנוכחי אני רואה בארצות-הברית, הלימודים שם יותר נוחים ונעימים לי, יש לי שקט תעשייתי, אף אחד לא מבלבל לי במוח, מקבל כסף מהממשלה. שקט מהמשפחה ומהחברה הלוחצת פה בארץ, בעיני. בגיל שלי, חברים שלי בארץ עובדים בשתי עבודות ולומדים ולא ישנים, לא אוכלים. אני צריך 8 שעות שינה בלילה ושלוש ארוחות מסודרות ביום זה כלל ברזל אצלי כי אם לא אז אני לא בן אדם הכי טוב שאני יכול להיות (אסף, דור וחצי, חי כיום בחו"ל).

גל, דור וחצי, לומדת כיום בחו"ל: אני חושבת שבסופו של דבר אגור בארץ, קשה לי להאמין שאשאר בחו"ל אבל זה עוד ייקח זמן.

דניאל (דור שני, חי כיום בישראל): שלא כמו העלייה שלי בגיל 18 שידעתי בדיוק מה אני רוצה לעשות. הייתי ממש חצוי, אלו שני מסלולים שונים: ארצות-הברית או ישראל, לא ידעתי איזה מקצוע אני רוצה, רפואה, הסטוריה, משפטים וזה היה סרט. דחיתי את הקבלה שלי לקולומביה בשנה, חזרתי לארץ שבוע לפני הלימודים והתחלתי ללמוד פה שנה, ומקסימום אני אחזור. התחלתי ונשארתי ובדיעבד, החלטה מעולה. הרבה יותר טוב לי פה, זה מה שאני רוצה, כיף לי להיות בת"א.

בחלק זה יוצגו ההבדלים בין הנחקרים של בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לעומת בוגרי גרעין "צבר" שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי באשר לבחירת מקום המגורים בעתיד.

בהשוואת גורמים משפיעים על בחירת מקום המגורים העתידי נמצאו שלושה הבדלים מובהקים בין אלו שבחרו להישאר בישראל או לעזוב אותה. הבדלים אלו ניכרו בהשפעה של החברים הישראלים, בהשפעת בני/בנות הזוג ובשיקולים מקצועיים. אלו שבחרו להישאר בישראל הושפעו מאד מחבריהם הישראלים לעומת אלו שבחרו לעזוב אשר הושפעו מבני/בנות זוגם ומשיקולים מקצועיים. לפי פיזור התשובות ניתן לראות כי אלו שבחרו להישאר בישראל הסכימו ביניהם כי חבריהם הלא יהודים השפיעו הכי פחות על בחירת מקום מגוריהם בעוד הם לא הסכימו על השפעת בני הזוג על טיב בחירתם. גם בקרב אלו שבחרו לעזוב את ישראל ניתן לראות כי הייתה הסכמה בנוגע לחוסר השפעתם של חבריהם הלא יהודים על בחירת מקום המגורים, בעוד לא הייתה הסכמה בנוגע להשפעת החינוך הגבוה על בחירת מקום מגוריהם (לוח 16).

לוח 16. גורמים משפיעים על בחירת מקום המגורים כיום- הבדלים בין בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לעומת אלו שבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי (t-test, ממוצעים וסטיות תקן: 1- כלל לא; 5- במידה רבה מאד)

מובהקות ההבדלים	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו לעזוב את ישראל N=21	בוגרי גרעין "צבר" שבחרו להישאר בישראל N=45	המשתנה
ל.מ	(1.10) 2.29	(1.17) 2.73	הוריד
ל.מ	(0.97) 2.05	(1.26) 2.11	קרובי משפחה
*	(1.23) 2.29	(1.20) 2.96	חבריהם הישראלים
ל.מ	(0.65) 1.33	(0.82) 1.33	חבריהם הלא-יהודים
ל.מ	(1.59) 3.62	(1.32) 3.49	חינוך גבוה
**	(1.17) 4.24	(1.53) 2.96	בן/ת זוג
**	(0.92) 4.05	(1.27) 3.20	שיקולים מקצועיים
ל.מ	(1.35) 3.33	(1.31) 3.00	קירבה גיאוגרפית למשפחה
ל.מ	(1.03) 1.81	(1.23) 1.93	שיוך דתי

ל.מ = הבדל לא מובהק * p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001

לסיכום, החברים הישראלים הכי השפיעו על אלו שבחרו להישאר בישראל, בעוד בני זוג ושיקולים מקצועיים עמדו לנגד עיניהם של אלו שבחרו שלא להישאר בישראל. חברים לא יהודים היוו הקבוצה שהשפיעה הכי פחות על שתי הקבוצות, הן אלו שבחרו להישאר והן אלו שבחרו לעזוב. שני (דור שני, חיה כיום בחו"ל) מחזקת את ההיבט של השיקול המקצועי בבחירת מקום מגוריה אחרי השירות הצבאי: חשבתי שאני צריכה לחשוב על העתיד שלי ולא על ההווה. אני חייבת ללמוד תואר באנגלית למען עתידי ולכן עזבתי. אני אוהבת את ישראל אבל זה לא הזמן להיות שם עכשיו, לקח לי הרבה לחשוב ולהגיע להבנה הזו.

שחר (דור שני, חי כיום בישראל) מתייחס גם הוא לשיקול מקצועי וחברתי בבחירת מקום מגורים: תמיד היה לי ברור שאחזור לארץ להתגייס... כשסיימתי את הצבא חזרתי לחו"ל להיות עם ההורים לחודשיים שהפכו לשנתיים. אבל גם שם מיד התחברתי לישראלים וחזרתי לעבוד בצופים. עבדתי עם גרעין "צבר" משם וכשנמאס לי, כשהתגעגעי, חזרתי לארץ ושוב עבדתי עם גרעין "צבר" בארץ.

ממצא מעניין נוסף חשוב מעיד על כך ששלושת רבעים מהנחקרים החליטו להישאר בישראל לאחר שירותם הצבאי. מתוך הנחקרים בני דור וחצי שענו על השאלונים, 78% מהם בחרו להישאר בישראל, כשלוש שנים אחרי שירותם הצבאי. מתוך הנחקרים בני דור שני אשר ענו על השאלונים, בחרו להישאר בישראל 74%. התוצאה היא זהה אך ההנחה היא שהמניע שלהם להיכנס לתהליך ולהתגייס ולהישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי היה שונה. מידע זה מפריך את ההשערה האחרונה שטענה כי יותר בוגרי גרעין בני דור שני יבחרו לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי. מהנתונים ניתן לראות כי אחוזים זהים של בני דור שני של בני דור וחצי, בוגרי הגרעין בחרו להישאר בישראל.

מטרת המחקר הייתה לבחון את זהותם והזדהותם האתנית של הנחקרים משתתפי גרעין "צבר" על מרכיביהן השונים; האם הם ישראלים? אמריקנים? ישראלים-אמריקנים? טרנס-לאומיים? מהם מרכיבי זהותם והזדהותם היהודית? מי הם סוכני החברות שעיצבו זהויות אלה? מטרה נוספת במחקר היא לבחון את מניעי גיוסם לצה"ל, ובחירתם דווקא בגרעין "צבר". לבסוף, התמקדנו בבחירת מקום מגוריהם של בני דור שני ובני דור וחצי, לאחר שירותם הצבאי ובהינתן להם האפשרות לעצב את עתידם כאנשים עצמאיים וכפועל יוצא של מרכיבי זהותם והזדהותם האתנית.

אוכלוסיית המחקר כללה 67 צאצאי ישראלים בארצות-הברית בני דור וחצי, ודור שני של ישראלים שהיגרו לארצות-הברית או נולדו שם. הם לא בחרו להגר אך גדלו והתחנכו בחברה מעורבת של ישראלים ואמריקנים, יהודים ושאינם יהודים. בהגיעם לגיל 18, בחרו צעירים אלו לשרת בצה"ל במסגרת גרעין "צבר" בין השנים 1991-2003. מחקר זה בדק רק את אלו שהיו משוחררים משירותם הצבאי לפחות שלוש שנים לפני מערך מחקר זה. בתוך קבוצה זו יש אלו שבחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי וכאלו שבחרו לחזור לארצות-הברית סיומו.

מאפייני זהות והזדהות אתנית

ממצאי מחקר זה מלמדים כי צאצאי מהגרים ישראלים נבחנו בראש ובראשונה על פי גיל הגעתם ליעד ההגירה, קרי, ארצות-הברית: האם נולדו שם, או הגיעו בגילאי הילדות (עד גיל 11), דהיינו בני דור שני, או שנולדו בישראל והיגרו בשלב מאוחר יותר של נעוריהם (מגיל 11 ומעלה), דהיינו בני דור וחצי. בעוד בני דור שני מגדירים את זהותם כישראלית וכיהודית-אמריקאית, כלומר, בעלי זהות טרנס-לאומית, בני דור וחצי מגדירים עצמם יותר כבעלי זהות ישראלית. ממצאים אלו מקבלים חיזוק גם בספרות. בן-רפאל ובן-חיים (2006) טענו כי כיום עולה חשיבות "ההזדהות" עם הקבוצה על חשבון טיפוח התכנים הייחודיים של הזהות. הזדהות היא פעולה תודעתית שהאדם עצמו נוקט והיא נעשית בשלוש מערכות: הקוגניציה, הרגש וההתנהגות (חמו, 2009), בעוד זהות משמעה תכונות האופי של האדם הייחודיות לו והמאפיינים המולדים שלו. בני דור שני חשים באחריות רבה יותר כלפי העם היהודי וכלפי המשכיותו, בהשוואה לבני דור וחצי, אולם רק בשתיים מתוך שלוש המערכות אותן הזכירה בן חמו. בני דור שני חשים בסכנה רבה יותר לעם היהודי בכל הקשור לנישואי חוץ אך ברמה ההתנהגותית הם אינם מגנים את ההגירה מישראל. הדאגה להמשכיות יהודית בתפוצות מחד גיסא, התחושה שהמשכיות יהודית אינה בהכרח מחייבת מגורים

בישראל מאידך גיסא, נתפסות כסתירה בעיניו של המתבונן החי בישראל. יכול להיות כי כמות הישראלים אשר מהגרים לארצות-הברית בכל שנה היא זו המאפשרת לבני דור שני לחוש בתחושת בטחון כי תמיד יוכלו להינשא לישראלים הדומים להם, ולא למצוא עצמם נישאים לבניות זוג שאינם יהודים. המעגל המתרחב של ישראלים בחו"ל מאפשר הפחתת נישואי חוץ לפחות בקרב ישראלים וכן בקרב יהודים שאינם ישראלים. מעניין שכבר בשנות התשעים התייחסו היהודים בארצות-הברית להגירתם של הישראלים באופן אוהד מאחר וראו בהם מועמדים נוספים לחיתון עבור ילדיהם (Gold and Phillips, 1996; Gold, 1999). הגירת ישראלים לארצות-הברית (או בכלל לכל יעד שהוא מחוץ לישראל) נתפסה במשך מרבית שנות קיומה של מדינת ישראל כסוג של בגידה (ודי אם נזכיר את הכינוי המזלזל "יורדים", שהיה נפוץ מאד עד לשנות השמונים). על רקע היחס העוין של ישראלים כלפי מי שהחליטו "לנטוש את הספינה" הישראלית, מעניין לראות את הצד השני של המטבע- שמחתם של יהודי ארצות-הברית נוכח הגעתם של המהגרים החדשים ופוטנציאל החיתון שהם מביאים איתם.

זהותם היהודית של בני דור שני מתבטאת גם בצורך לתרום למדינת ישראל ולעם היהודי באותה המידה. הם רואים בגיוסם לצבא חלק מתרומה לישראל ומימוש רגשותיהם היהודיים וזאת בניגוד לבני דור וחצי שכמעט ולא התייחסו לפן היהודי שבגיוסם לצה"ל. בני דור שני מזוהים יותר עם העם היהודי, מדגישים את תחושת השייכות אליו, מרגישים שהם נושאים באחריות כלפי המשכיות העם היהודי ורואים את חשיבות הקשר בין העם במקומות השונים בעולם. בסיכומו של דבר, תחושת העמיות היהודית חזקה יותר בקרב בני דור שני, לעומת בני דור וחצי. יחד עם זאת, בעזרת הקהילה היהודית בארצות-הברית, לישראלים, בני כל דור, יש את האפשרות לעצב את זהותם הטרנס-לאומית באופנים שונים, בין אם זה דרך שייכות לעבר של העם היהודי, שייכות לישראל, ו/או שייכות לקהילה המקומית הישראלית והיהודית במקום בו בחרו לגור. זהות זו אינה קבועה ויכולה להשתנות ולנוע בין התבדלות (זהות ישראלית בלבד) להתבוללות (זהות אמריקאית בלבד). רבהון ולב ארי (Rebhun and Lev Ari, 2010) כתבו כי הישראלי האמריקאי יחפש את השילוב בין מרכיבי הזהות ישראלים לבין הזהות יהודית באמצעות ביטויים המתאימים למציאות החיים כמיעוט אתנו-דתי בארצות-הברית, ומתוך רצון לשמר אורח חיים ייחודי ושייכות קולקטיבית. אמריקאיות יהודית תבטא שלב מתקדם של היחלשות ההזדהות הישראלית, ואימוץ מנהגים ודפוסיים מקומיים יהודיים היכולים להבטיח המשכיות אתנו-דתית. גם מחקרם של פורטז ורומבאוט (Portes and Rumbaut, 2001) חיזק את הטענה כי בני דור שני הופכים את שאלת הזהות האתנית לשאלה של בחירה אישית. לדבריהם, רוב בני הדור השני יזדהו עם אבותיהם

והמסורת באירועים מסוימים ולפי מידת הנוחות. פורטז ורומבאוט השתמשו במושגים "הטמעות חלקית" (segmented assimilation) ו"הטמעות סלקטיבית" (selective acculturation) לגבי בני הדור השני. לטענתם, רק מעטים מביניהם נטמעים הטמעות מלאה בחברה האמריקנית. דבריהם נותנים חיזוק לזהותם הטרנס-לאומית של ישראלים שחיים בארצות-הברית בני דור שני. מדבריהם ניתן להבין כי ההטמעות החלקית או הסלקטיבית מאפשרת לבני דור שני להכיר את המסורת ואת הערכים המשפחתיים וכן לשמר את שפת המשפחה (שפת האם), ובמקביל להכיר את ערכי החברה הסובבת וללמוד את השפה החדשה על בוריה. ידיעת שתי השפות והכרת שתי התרבויות מאפשרת חיים וקשרים תרבותיים ופוליטיים עם שתי המדינות.

לעומת בני דור שני, בני דור וחצי, התחנכו בישראל על טהרת הציונות הישראלית אשר דוגלת לפי ביילין (1999) בשכנוע העם היהודי לעלות לישראל ולהסביר לו כי אין לו תוחלת בשום פזורה בעולם. לטענת קימרלינג (2004), מבחינת הציונות הירידה (הגירה) מן הארץ פוגעת בהנחות היסוד של הציונות ומדינת ישראל. מכאן ניתן להסיק כי בני נוער המתחנכים בישראל רוב חייהם (שהם בני דור וחצי הישראלים שבארצות-הברית) יחוו כי עזיבת הארץ היא דבר שלילי וכי משמעות ההמצאות בישראל היא ציונות לשמה ואין ציונות מחוצה לה. גם אורון (2010) ציין כי הנחת היסוד של האידיאולוגיה הציונית היא שהיהודים הם עם השואף להגדרה עצמית ריבונית וזו תתממש בארץ ישראל. לדבריו, צעירים ישראלים תופסים את זהותם ביחס למדינת ישראל ולאֶרץ ישראל ופחות כחלק מעם היהודי. מבחינות מסוימות רק עליה נתפסת כגורם מרכזי לקשר בין ישראל והתפוצות. צעירים המתחנכים על ציונות שכזו אינם יכולים להבין כיצד צעירים בני גילם, יהודים אשר חיים בחו"ל, יכולים ורוצים להתגייס לצה"ל ואחר כך לחזור לחיות מחוץ לישראל. ההבנה כי גיוס לצה"ל הוא לא רק תרומה לישראל אלא גם מאפשר לפרט לחוש תחושת שייכות לעם היהודי ותרומה לעם היהודי, אינה קיימת עבור בני דור וחצי ועבור צעירים שחיו רק בישראל.

בני דור שני מרגישים שהם גם יהודים, גם ישראלים וגם קשורים לגורלו של העם בארצות-הברית וזאת יותר מאשר בני דור וחצי. גם ממצא זה מחזק את האמירה כי זהותם של בני דור שני הושפעה מאד משנות חייהם הרבות יותר בארצות-הברית מאשר של אלו בני דור וחצי. ממצא זה נתמך בזה של אוריאל (Uriely, 1995) לפיו כל דור הבין את הזהות הישראלית באופן שונה: ההורים רצו לחוש כחלק מהחברה הישראלית על אף ישיבתם בארצות-הברית, בעוד ילדיהם (בני דור שני) לא חשו במתח הקיים בין ישיבה במדינה אחת והיותם מזוהים עם חברה ומדינה אחרת. זהותם מבוססת על מוצא משפחתם ולא על מקום מושבם. חשיבה זו מושפעת מהיותם חלק מהחברה האמריקנית המכירה בקבוצות אתניות ובזכויותיהן. רבהון (2001) ציין כי להגירה יש קשר

חזק עם הגיל, בעיקר לגיל הצעיר. בני דור וחצי הושפעו מהזמן הארוך יותר בו שהו בישראל והפנימו את הערכים הקולקטיביים הישראליים שהגדירו מהי זהות ישראלית-ציונית עבורם.

ממצא משמעותי ומעט מפתיע היה הממצא כי בני דור שני חשו כי הוריהם קשורים לישראל יותר מאשר בני דור וחצי. טור-כספא, פרג ומיקולינסר (2004) ציינו כי למשפחה השפעה ניכרת על התפתחות הזהות האתנית של המתבגר. מתוך מקומה החשוב של המשפחה ביצירת הזהות של המתבגר, ניתן להניח שתי הנחות הסותרות זו את זו. האחת, הוריהם של בני דור שני מאפשרים לעצמם להיות גם שייכים למקום בו הם חיים וגם שייכים למקום אחר, לישראל, במקרה הזה. אולי ישנה תחושה של נינוחות באשר למקום מושבם הנוכחי עם הרצון לחנך את ילדיהם לזיקה וקשר למקום אחר. השנייה, יכול להיות שהם מרגישים שילדיהם כל כך מחוברים למקום החדש שאם הם לא ידאגו להעביר את מורשת ישראל אשר במדינת ישראל ואת תחושת השייכות וההכרות של ילדיהם עם ישראל, אולי זו תעלם ויווצר פער בין ההורים לילדים שיהיה קשה להם לגשר עליו. בדבריה של יעל ניתן לקבל חיזוק לאמירה זו:

אני מניחה שבאזורים בהם אין הרבה ישראלים או אתה חייב להתחבר יותר לאמריקאים ולזרים אחרים, אני מניחה שגם קשה יותר לשמור על השפה כי הילדים יותר מהר מדברים אנגלית וההורים צריכים להיות מאד עקשנים. כשמאבדים את השפה יותר קשה לחזור לשפה. אולי היום יותר קל עם האינטרנט אבל פעם היית יותר מנותק לגמרי אם היית במדינה אחרת, היום יש כל כך הרבה, הערוץ הישראלי ואתה רואה את הטלוויזיה והחדשות באותו היום. פעם היינו מקבלים עיתון מעריב פעם בשבוע בקושי. אז כשאתה לא מעורב במה שקורה אתה פחות מזדהה אתה לא יודע במי מדובר גם מבחינת המוזיקה והתרבות, אני חושבת שהיום יותר קל עם פלאי הטכנולוגיה, אפשר בקלות להקשיב לגלגלצ ורשת ג' וכו' וקל לדעת מי הולך ומה הולך אז מי שרוצה להישאר בזהות שלו יכול. הבעיה שכשאתה שומר על הזהות שלך כל כך הרבה אתה לא נפתח ולא נחשף לתרבות החדשה שזה אומר שאתה יכול להישאר תקוע בישראל למרות שאתה בארצות-הברית או בכל מקום אחר. אתה צריך להחליט מה אתה רוצה להיות ישראלי או אמריקאי, כי האמצע זה לא כ"כ אפשרי לפי הרגשתי.

מניעים לגיוס צה"ל

גיוס לצה"ל דרך גרעין "צבר" הוא רק שלב בגיבוש הזהות האישית של כל אחד מהפרטים. הצעירים שהתגייסו, בין אם הם בני דור וחצי או בני דור שני, בין אם בחרו להישאר בישראל או בחרו לעזוב, עוברים תהליך משמעותי בגיבוש זהותם. אדם יגדיר עצמו בדרך כלל על פי קבוצות שונות אליהן הוא משתייך, וככל שיהיו יותר קבוצות ומצבים חברתיים אליהם הוא ייחשף כך תתעצב זהותו האישית והחברתית. דרך מפגשים אלו יהפכו ערכיו, עמדותיו, אמונותיו לכדי זהות

מגובשת. אחת מהזהויות החברתיות של האדם היא זהותו האתנית. בתהליך ההצטרפות לגרעין "צבר" נפגשים הצעירים עם קבוצת שווים להם ובכך נוצרת קבוצה שתמיד תישאר חלק מזהותם, קבוצה אליה יחוו שייכים בצורה כזו או אחרת. עובדת היותם באותו גרעין, מכתובה להם ביוגרפיה משותפת שבעקבותיה הם הופכים לקהילה משותפת שחיה במקומות שונים בעולם. אסף: *יש לי חברים מאד טובים מהגרעין, גם אם אני לא רואה אותם הרבה, אנחנו מדברים לפחות פעם בשבוע, מאד אוהבים ומעריכים אחד את השני. מתי שניפגש זה כאילו אף פעם לא נפרדנו, מיד נשב ונשלים פערים ונרגיש בנוח.*

ישנם שני יתרונות למהלך של גיוס לצה"ל בלי קשר לבחירת מקום המגורים בתום השירות-דלת כניסה לחברה הישראלית וחיזוק הזהות היהודית עם מרכיב הקשר לישראל של המשתתף. הסיבות שלשמן מצטרפים לגרעין "צבר" באות לידי מימוש במטרות הגרעין. אלו שנשארים בישראל מקבלים את כרטיס הכניסה הרשמי לחברה הישראלית, יש להם את השפה המשותפת ואת תחושת השייכות והתרומה לחברה הישראלית. אלו שבחרים לעזוב את ישראל אחרי שירותם הצבאי עדיין מרגישים יהודים וישראלים כפי שהיה ערב יציאתם לגרעין "צבר". ניתן להסיק מהמחקר כי המפגש בצבא חיזק את היהדות שלהם ואת הקשר לישראל ומשמעות הדבר היא שגרעין "צבר" תרם לחיזוק זהותם העמיונית. גרעין "צבר" מאפשר לצעירים אלו לחוש חלק מקהילה אחת יהודית ממקומות שונים בעולם, בעלי רקע משותף. הצעירים שחוזרים לארצות-הברית, מוצאים קהילה ישראלית ו/או יהודית במקום מושבם ומיד מרגישים שייכים.

בחירת מקום מגורים עתידי

לגבי בחירת מקום המגורים, ראשית יש לציין כי כמעט כל הנחקרים (הן אלו שענו על השאלונים והם אלו שרואיינו) ציינו כי לא ברור להם שהמקום בו הם חיים כיום, בין אם בחרו בישראל או מחוצה לה, זהו מקום מושבם הסופי. כמעט כולם מדברים על טרנס-לאומיות ועל מעברים לאורך החיים כעל מצב קיים, כחלק מהזהות שלהם. הן בני דור שני והן בני דור וחצי שבחרו לגור בישראל כיום לא שוללים חיים מחוץ לישראל בשלב כלשהו בחייהם בעתיד ובעיקר אלו שחיים כיום מחוץ לישראל טענו כי היו רוצים יום אחד לחזור לישראל, אולי לתקופות חלקיות מתוך השנה, אולי שיהיה להם בית בישראל או לזמן שיהיו במצב כלכלי טוב יותר.

הקשרים החברתיים של בני דור וחצי ובני דור שני, אחרי שירותם הצבאי, קשורים קשר הדוק בבחירת מקום המגורים. בני דור שני שומרים על קשרים עם חבריהם היהודים (כולל החברים מהגרעין) והחברים הלא יהודים בין אם בחרו להישאר בישראל או לעזוב ואילו בני דור וחצי לרוב

יחזרו לקשרים שהיו להם לפני שעזבו את ישראל או יצרו קשרים חדשים בצבא, לא בהכרח עם חברי הגרעין. במידה ועזבו את ישראל, בני דור וחצי, ישמרו לרוב על קשרים עם ישראלים דומים להם. בני דור וחצי כמעט ואינם מושפעים מחבריהם הישראלים באשר להחלטה על בחירת מקום מגוריהם, אלא מונעים משיקולים של חינוך גבוה ושיקולים מקצועיים. בניגוד להם בני דור שני מייחסים משמעות גבוהה לחברים ולקהילה הסובבת אותם בבחירתם. גם שיקולים אלו מראים כי בני דור שני הינם עמיתיים יותר ושוקלים את עתידם (גם אם יהיה מחוץ לישראל) ביחס למקום בו יחיו לצד יהודים נוספים. השיוך הדתי מקבל אצלם חשיבות גבוהה יותר בבחירת מקום המגורים. חמו (2009) ציינה כי זהות עניינה בשדה השיח האישי ביחס למרחב הזהויות החברתיות בהן הוא מצוי, וכך בני דור שני מקיימים שיח עם הזהות שלהם ביחס למרחבים השונים בהם הם חיו בעבר ובהווה שלהם, לא משנה היכן בחרו לגור.

החינוך ממנו באו הצעירים- חינוך מהבית והחינוך של תנועות הנוער אליהם השתייכו (תנועת הצופים או תנועת נוער ציונית אחרת), הם אלו שעזרו להם לבחור להצטרף לתכנית כמו גרעין "צבר". ממחקרה של לב ארי (2010) המשווה בין בוגרי גרעין "צבר" לישראלים בני גילם שאינם בוגרי הגרעין, ניתן ללמוד כי בוגרי הגרעין חשים כי להוויה יהודית בישראל יש משמעות שונה מלהיות יהודי בכל מקום אחר בעולם. כמו כן, תחושת ה"בית" שלהם בישראל גבוהה יותר מזו של אלו שלא בחרו בגרעין "צבר" והאחרונים גם שמים דגש על מרכזיות החיים היהודיים בארצות-הברית והלגיטימיות שלה בחייהם. ניתן לומר כי עצם הבחירה בגרעין "צבר", היא זו שמעמתת את הצעירים עם השאלות הקשורות לזהותם. האם היו רוצים שישראל תהיה חלק מזהותם? האם הם יהיו שייכים לעם היהודי דרך גיוס לצה"ל או בדרכים אחרות? שאלות אלו ואחרות נשאלות בטרם הגיוס. שאלת בחירת מקום המגורים אחרי הצבא כבר לא קשורה לחינוך אותו הם קיבלו מהבית או מתנועת הנוער אליה השתייכו. אלו שבחרו להישאר בישראל הושפעו בעיקר מחבריהם הישראלים ואילו אלו שבחרו לעזוב את ישראל הושפעו משיקולים מקצועיים או משיקולים של בני זוג שלא חיו בישראל.

לבסוף, מעניין ללמוד כי מעל לשני שליש מהנחקרים, בוגרי גרעין "צבר", בוחרים להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי. התוצאה של בחירת מקום המגורים בין אם הם בני דור וחצי או בני דור שני, היא זהה אך ההנחה, לפי דיון זה היא שהמניעים שלהם להיכנס לתהליך של גיוס לצה"ל והבחירה להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי היו שונים.

סיכום ומסקנות

מחקר זה בדק קבוצה מאד ייחודית אשר בחרה לעצור את מירוץ החיים הידוע והמוכתב מראש ולבחון אפשרות אחרת לחיים. במקום לסיים את הלימודים ומיד להמשיך בקולג' ולמצוא עבודה מסודרת, כמקובל בקרב צעירים יהודים אמריקנים, בוחרים בני גרעין "צבר" לעצור את הרצף ולבחון את שייכותם והזדהותם עם מדינה אחרת ועם חברה שונה. בני גרעין "צבר" עוזבים את בית הוריהם ובוחרים להתגייס לצה"ל ובעצם אינם יודעים לאן תוביל אותם בחירתם ובמה תשנה אותם. הם גדלו על סיפורי ההורים על הצבא אך לא חוו זאת ביום-יום שלהם, חלקם ביקרו בישראל פעמים רבות טרם הגעתם לארץ וחלקם פעמים ספורות. לחלקם ישנה משפחה גדולה בארץ ולחלקם אין, ולמרות זאת בחרו לבדוק את הקשר שלהם לעם ולמדינה באופן אחר. להיות בגרעין "צבר" פירושו להיות אדם שרוצה לבסס את הקשר שלו עם ישראל ואולי לשקול לגדל את ילדיו בישראל בעתיד. אמנם מחקרים אחרים מראים לעיתים כי בני דור שני נוטים להתבוללות אולם מחקר זה מוכיח כי לגרעין "צבר" יש כוח לשנות דפוס זה ולאפשר למשתתפים חוויית שייכות אחרת לגמרי.

אחת ממגבלות המחקר היא שקבוצת המחקר הזו אינה מייצגת את כל הישראלים בגילאי הגיוס שנמצאים בארצות-הברית, אך ממצאי המחקר הנוכחי שופכים אור על השפעת ההשתתפות בתנועת נוער ובתכנית גרעין "צבר" על דפוסי הזהות וההזדהות של המשתתפים. בני גרעין "צבר", בין אם הם דור וחצי או בני דור שני, בין אם בחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי ובין אם לא, מרגישים כי ביתם הוא בישראל, מרגישים מחויבים לעם היהודי ובעיקר חווים שייכות לקבוצה רחבה זו בצורה ששונה מישראלים אחרים שנמצאים במקומות שונים בעולם.

ממחקר זה ניתן לגזור מספר הצעות למחקרים נוספים. ראשית, לבחון מה קורה במפגש המתקיים בצה"ל במהלך השירות הצבאי בין חניכי גרעין "צבר" שהגיעו מארצות-הברית שחשים עצמם ישראלים לבין צעירים ישראלים שגדלו כל חייהם בישראל. האם המפגש משפיע גם על ילידי הארץ, אלו שחיו כל החיים בישראל? אם כן, כיצד? מה הם חושבים על אותם צעירים המגיעים מחו"ל? ומה דעתם על אלו שבחרים לעזוב אחרי שירותם הצבאי?

נקודה נוספת הראויה למחקר קשורה לקהל הישראלים בארצות-הברית. ידוע כי שיעור הניידות של צעירים אחרי סיום הלימודים במוסדות להשכלה גבוהה בארצות-הברית משמעותי מאד. מעניין היה לבדוק אם צעירים אלה, שעזבו את ישראל אחרי שירותם הצבאי, יבחרו את מקום מגוריהם ביחס להימצאותה של קהילה ישראלית ו/או יהודית במקום מגוריהם החדש. האם הם

יבחרו מקום בו יוכלו להשתלב בקהילה הדומה להם או שיפעילו שיקולים שונים לגמרי בבחירתם זו.

תנועת הצופים החלה לפני כשנתיים בבניית מערך פעילות במערב אירופה. מומלץ לערוך מחקר דומה לזה הנוכחי בקרב ישראלים באירופה ובמדינות אחרות. רצוי לבחון האם תכנית גרעין "צבר" תתאים לכל קהל יעד ישראלי בתפוצות או שמא התכנית שבנויה כיום, ושהתפתחה בעשרים השנים האחרונות, זקוקה לשינויים והתאמות ביחס לחברות ותרבויות מחוץ לארצות הברית. נשאלת גם השאלה כיצד מקבלת הישראליות במקומות שונים בעולם את התרבות המקומית והאם וכיצד היא משתנה בהתאם?

כיום ישנם משתתפים בגרעין "צבר" אשר אין להם זיקה ישראלית למדינת ישראל אלא רק זיקה יהודית (ללא הורה ישראלי). רצוי היה להרחיב את אוכלוסיית המחקר הנוכחית ובמקביל לערוך השוואה בין משתתפי גרעין "צבר" שהם צאצאי ישראלים לבין משתתפי התכנית שאינם בעלי זיקה ישראלית.

לסיכום, סוגיית זהותם והזדהותם האתנית של צאצאי מהגרים היא סבוכה. במחקר הנוכחי בחנו קבוצה ייחודית של צאצאי ישראלים ואת הגורמים שתרמו לעיצוב זהותם על המימדים השונים. אחת מסוכנות החברות הייחודיות שנבחנה כאן היא תנועת הנוער צופי "צבר" וההשתייכות לגרעין "צבר", שבמסגרתו חוו צעירים אלה חיים בישראל. מניעי הגיוס שלהם באמצעות גרעין "צבר" הם תוצאה של תהליך חברות בבית ההורים ובתנועת הנוער שחזקו את הקשר של משתתפי גרעין "צבר" לישראל. מסתבר כי על אף שנושבות רוחות פוסט-ציוניות בחברה הישראלית בשנים האחרונות והגדרתו של צה"ל ככור היתוך כבר אינה מובנת מאליה, עדיין מהווה צה"ל גורם מרכזי בעיצוב זהותו של ישראלי בארץ ובעולם. השפעתו של השירות הצבאי נמדדת לא רק במוטיבציה של צאצאי מהגרים ישראלים מארצות-הברית לעלות ארצה ולהתגייס לצה"ל במסגרת גרעין "צבר" אלא אף להישאר בארץ לאחר השירות הצבאי ולהקים את ביתם בעתיד. ממצאי מחקר זה עשויים לחזק מדיניות הקשורה בשמירת הזיקה לישראל בקרב צאצאי מהגרים ישראלים, שחלקם אף נולדו בחו"ל, המשלבת שימור יחס חם של ההורים, בני דור ראשון, למולדת עם תהליך חברות בתנועת נוער שניתן באמצעותה לממש חוויה ישראלית משמעותית בעת הגיוס לצה"ל. בכך עשויה מדינת ישראל למשוך לא רק את צאצאי המהגרים אלא גם את משפחותיהם לשוב ולבנות ביתם במולדת.

רשימת מקורות

- אורון, י. *זהויות ישראליות- יהודים וערבים מול מראה והאחר*. תל אביב: הוצאת רסלינג, 2010.
- איכילוב, א. "תנועות הנוער בישראל כסוכנויות ביגור". *עיונים בחינוך* מס' 10, ע' 161-170, 1976.
- איכילוב, א., היימן, פ., ושפירא, ר. "שיזור חברתי וערכי של מתבגרים". *עיונים בחינוך* מס' 48, ע' 69-82, 1988.
- אלון, ח. *היה נכון- חמישים שנות צופיות עברית בארץ ישראל- 1919-1969*. תל אביב: הוצאת עם ספר, 1976.
- ביילין, י. *מותו של הדוד מאמריקה- יהודים במאה ה-21*. תל אביב: משכל, 1999.
- בן רפאל, א. "זהויות יהודיות בנות זמננו: המשגה ומשמעויות", בתוך נ. צבר-בן יהושע, ג. שמעוני ונ. חמו (עורכים), *עמיות יהודית- מתווה עיוני ומעני להוראה ולמידה*. תל אביב: בית התפוצות, ע' 88-111, 2009.
- בן-רפאל א. ובן-חיים ל. *זהויות יהודיות בעידן רב-מודרני*. רמת אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 2006.
- גל, מ. "החינוך הבלתי פורמלי בישראל- מסגרות מקריות או מערכות הממלאות תפקידים חברתיים, חינוכיים וייחודיים", בתוך ו. אקרמן, א. כרמון וד. צוקר (עורכים), *החינוך בחברה מתהווה: המערכת הישראלית*. תל אביב וירושלים: הוצאת הקיבוץ המאוחד ומוסד ואן ליר, ע' 601-666, 1985.
- הורנצ'יק, ג. "היתרונות של ריבוי זהויות: השתמעויות ממחקרים על זהות תרבותית והסתגלות". *שוונות תרבותית כאתגר לשירותי אנוש*. ירושלים: מאגנס, ע' 127-138, 2004.
- ויניצקי-סרוסי, ו. "מי היינו מי אנחנו הסיפור הרשמי", בתוך: ע' בשארה (עורך) *בין האני לאנחנו: הבניית זהויות וזהות ישראלית*. ירושלים: הקיבוץ המאוחד, ע' 17-41, 1999.
- חמו, נ. "משיח זהויות לעמיות יהודית", בתוך נ. צבר-בן יהושע, ג. שמעוני ונ. חמו (עורכים), *עמיות יהודית-מתווה עיוני ומעני להוראה ולמידה*. תל אביב: בית התפוצות, ע' 190-2009, 1999.
- טור-כספא, מ., פרג, ד. ומיקולינסר מ. *היבטים פסיכולוגיים של גיבוש זהות ותרומתם להבנת מושג הזהות היהודית*. רמת גן, אוניברסיטת בר-אילן: מרכז רפפורט, 2004.
- יונה י. ושנהב י. *רב-תרבותיות מהי?*. תל אביב: בבל, 2005.
- יער א. ושביט ז. (עורכים), *מגמות בחברה הישראלית*. רמת אביב: האוניברסיטה הפתוחה, כרך א', פרק 4, 2001.
- כהן, א. *התבוללות ישראלית: טמיעת של לא יהודים בחברה היהודית בישראל והשלכותיה על הזהות הקולקטיבית*. רמת גן, אוניברסיטת בר אילן: מרכז רפפורט, 2002.
- כהנא, ר. "סוכנויות חיברות לא פורמאליות". *עלים*, ע' 5-19, 1987.
- כהנא, ר. "לקראת תיאוריה של בלתי פורמליות והשלכותיה ביחס לנעורים", בתוך ז. גרוס וי. דרור (עורכים), *חינוך כאתגר חברתי- אסופת מאמרים על החינוך הממלכתי-הדתני ועל החינוך הבלתי פורמלי*. תל אביב: הוצאת רמות, ע' 131-151, 2004.
- לב ארי, ל. "הבדלים בין ספרדים ואשכנזים בקליטה חברתית ותרבותית בקרב ישראלים השובים בחו"ל". *פעמים*, חוברת 101-102, ע' 221-249, 2005.
- לב ארי, ל. *מהגרים ישראלים בחו"ל- המשכיות יהודית או התבוללות?* רמת גן, אוניברסיטת בר-אילן: מרכז רפפורט, 2008.
- לב ארי, ל. *דור שני ודור וחצי של ישראלים בצפון אמריקה- זהות והזדהות*. רמת גן: אוניברסיטת בר אילן, 2010.
- משוניס, ג. *סוציולוגיה*. רמת אביב, תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1999.
- נחמיאס, ד. ונחמיאס, ח. *שיטות מחקר במדעי החברה*. תל-אביב: עם עובד, 1998.
- סבר, ר. ומס, א. "הפוטנציאל, ההחמצה וההזדמנות להתחדשות של תנועות הנוער עם גלי העלייה". *האוניברסיטה העברית*, בית הספר לחינוך, 2000.
- סובל, צ. *המסע מן הארץ המובטחת*. תל אביב: עם עובד, 1986.
- פרידברג, א. *הירידה מן הארץ, ביבליוגרפיה מוערת*. ירושלים: המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה, 1996.
- צבר בן יהושע, נ. *המחקר האיכותי בהוראה ובלמידה*. גבעתיים: מסדה, 1990.
- צבר בן יהושע, נ. *קיבוץ LA*. תל אביב: עם עובד, 1996.
- קימרלינג, ב. *מהגרים, מתיישבים, ילידים*. תל אביב: עם עובד, 2004.
- רבהון, ע. *הגירה, קהילה הזדהות: יהודי ארצות-הברית בשלהי המאה העשרים*. ירושלים: האוניברסיטה העברית, מאגנס, 2001.
- רוזנטל, מ., כפיר, א. ופרידברג, א. "ישראלים בניו-יורק- חבלי התערות". *כיוונים*, 6, 1994.
- שוקד, מ. "יורדים בניו-יורק: אתניות ישראלית כהוויה של 'מפגשים מזדמנים'. *מגמות*, כרך

ל"ג (2), ע' 145-163, 1991.
 שפירא, ר., פייר, ש. ואדלר, ח. "חולצה כחולה, עניבה ירוקה, כיפה סרוגה- לא רק נוסטלגיה,
 גם כאן ועכשיו: פרופיל חברתי של תנועות הנוער בישראל", בתוך ז. גרוס וי. דרור
 (עורכים), *חינוך כאתגר חברתי- אסופת מאמרים על החינוך הממלכתי-הדתני ועל
 החינוך הבלתי פורמאלי*. תל אביב: הוצאת רמות, ע' 153-171, 2004.
 שפר, ג. ורוט-טולדנו, ה. *מי מנהיג? על יחסי ישראל והתפוצה היהודית*. ירושלים: מכון ון ליר,
 הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2006.
 שקדי, א. *מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני- תיאורי ויישום*. תל אביב: רמות,
 אוניברסיטת תל אביב, 2003.
 שריד מ. ושריד י. *המדריך העברי למשתמש בתכנת SPSS ל-Windows*. קרית חיים: מכון
 שריד- שרותי מחקר והדרכה, 2002.
 תנועת הצופים (מסמך פנימי), *מועצת התנועה הל"ו- מטרות תנועת הצופים*, 1972.
 תנועת הצופים (מסמך פנימי), *מרכז המועצה הארצית ה-14 באפריל*, 1949.

- Clark, W.A.V. *Human Migration*. Beverly Hills, London, New Delhi: Sage
 Publication, 1986.
- Cohen, Y. Israeli-born Emigrants: Size, Destinations and Selectivity. *International
 Journal of Comparative Sociology*, 521 (1-2): 45-62, 2011.
- Cohen, Y. and Haberfeld, Y. "Economic Integration Among Children of Israeli
 Immigrants in the United States". *International Migration*, 41(4):141-159,
 2003.
- Gold, S. J. "Transnationalism and Vocabularies of Motive in International migration:
 The Case of Israelis in the United States." *Sociological Perspectives*, 40(3): 409-
 427, 1997.
- Gold, S.J. "From the 'Jazz Singer' to 'What a Country!' A Comparison of Jewish
 Migration to The United States, 1880-1930 and 1965-1998". *Journal of
 American Ethnic History*, 18(3): 114-141, 1999.
- Gold, S. J. *The Israeli Diaspora*. London & New York: Routledge, 2002.
- Gold, S.J. and Phillips B.A. "Israelis in the United States". *American Jewish Yearbook*,
 Vol. 96:51-101, 1996.
- Kymlicka, W. *Multicultural Citizenship*. Oxford: Clarendon Press, 1995.
- Lee, E. "A Theory of Migration", *Demography*, 3:47- 57, 1966.
- Lev Ari, L. *The American Dream- For Men Only? Gender, Immigration and
 Assimilation of Israelis in the United States*. LFB Scholarly Publishing, 2008.
- Levitt, P., DeWind, J. and Vertovec, S. "International Perspectives on Transnational
 Migration: An Introduction. *International Migration Review*, 37(3): 565-575,
 2003.
- Massey, D. S. "Social Structure, Household Strategies and the Cumulative Causation of
 Migration", *Population Index*, 56 (1): 3-26, 1990.
- Mittelberg, D. and Waters, M. C. "The Process of Ethnogenesis among Haitian and
 Israeli Immigrants in the United States". *Ethnic and Racial Studies*, 15(3): 412-
 435, 1992.
- Park, J. Z. "Second-Generation Asian American Pan-Ethnic Identity: Pluralized
 Meanings of a Racial Label", *Sociological Perspectives*, 51(3): 541-561, 2008.
- Phinney, J.S. "When We Talk About American Ethnic Groups, What Do We Mean?",
American Psychologist, 51: 918-927, 1996.
- Portes, A. and Rumbaut, R. G. *Legacies- The Story of the Immigrant Second
 Generation*. University of California Press, 2001.
- Rebhun, U. "The Israeli Jewish Diaspora in the United States: Socio-Cultural Mobility
 and Attachment to Homeland". In: E. Ben-Rafael and Y. Sternberg (Eds.)
Transnationalism: Diasporas and the Advent of a New (dis)Order. Boston: Brill,
 p. 317-334, 2009.

- Rebhun, U. and Lev Ari, L. *American Israelis: Migration, Transnationalism, and Diasporic Identity*. Boston: Brill, 2010.
- Remennick, L. "The 1.5 Generation of Russian Jewish Immigrants in Israel: Between Integration and Socio-Cultural Retention. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, 12(1), 39-66, 2003.
- Rosenthal, M. *Assimilation of Israeli Immigrants*. Ph.D Dissertation. New York: Fordham University, 1989.
- Shain, Y. *Marketing the American Creed Abroad: Diasporas in the U.S. and Their Homelands*. New York: Cambridge University Press, 1999.
- Sheffer, G. *Diaspora Politics*. Cambridge: University Press, 2003.
- Shokeid, M. *Children of Circumstances: Israeli Emigrants in New York*. New York: Ithaca, Cornell University Press, 1988.
- Uriely, N. *Israeli Immigrants in Chicago: Variations of Ethnic Attachment Across Status and Generation*. Ph.D. Dissertation, Chicago, University of Illinois, 1993.
- Uriely, N. "Ethnicity of Permanent Sojourners: The Case of Israeli Immigrants in the Chicago Area". *International Sociology*, 9(4):431-445, 1994.
- Uriely, N. "Patterns of Identification and Integration with Jewish American Among Israeli Immigrants in Chicago: Variations Across Status and Generation." *Contemporary Jewry*, 16:27-49, 1995.
- Walsh, A. *Statistics for the Social Science*. New York: Harper & Row Pub, 1990.

אתר האינטרנט של תנועת ה"צופים":

http://www.zofim.org.il/about_tnua.asp

Garin Tzabar Alumni Questionnaire

Shalom,

Israelis who reside abroad keep in touch with Israel in various ways. Through the following questionnaire we would like to further understand the mutual relationship between Israelis in the diaspora and those in Israel. We are particularly interested in the young generation of former Israelis who took part in Garin Tzabar especially, since they were not questioned on these issues in the past.

Before you fill in the questionnaire please pay attention to the following:

1. **This is not a test, but a questionnaire**, so all the answers are possible and legitimate. Please state what your opinion in each case actually is - not what you think is expected from you.
2. You will note that most of the questions are multiple choice. We ask that you read **all** the possible answers carefully and then circle the answer which most closely expresses your feelings or experiences.
3. All material contained in the questionnaire will, of course, **remain strictly confidential**, and will be made available to no one but those involved with this research project.

Thank you very much for your cooperation.

Ruti Mor Paz

Kibbutz: _____

Gender: 1. Male 2. Female

Year of birth: |__|__|

Country of birth:

Country	Yourself	Father	Mother
Israel	1	1	1
USA	2	2	2
Canada	3	3	3
Latin America	4	4	4
Europe	5	5	5
Asia	6	6	6
North Africa	7	7	7
South Africa, Australia, New Zealand	8	8	8
Other, which?	_____		

If you were born in Israel, at what age did you arrive in the USA/Canada? |__|__|

What year did your family arrive in the USA/Canada? |__|__|__|

Country of residence: 1. USA 2. Canada 3. Other, which _____

City of residence _____

Do you consider yourself as: 1. Sepharadi 2. Ashkenazi 3. Other, which _____

How many times did you visit Israel before you joined Garin Tzabar?

1. None, 2. 1-4 times 3. 5-9 times 4. 10 times or more

What is your parents' highest level of education?

Level of education	Mother	Father
High school	1	1
Non-Academic higher education	2	2
Bachelor degree	3	3
Graduate (Master)	4	4
Doctor or Ph.D	5	5
Don't know	6	6

Are (or were) your parents:

	Mother	Father
Jewish	1	1
Catholic	2	2
Protestant	3	3
Other, specify: _____		

In terms of the Jewish religion, how would you define your personal position?

1. Anti-religious
2. Secular; agnostic
3. Traditionally inclined
4. Active religious
5. Very religious

Do you generally attend synagogue?

1. Almost never
2. On the High Holidays
3. Almost every Shabbat
4. Almost daily

Do you know Hebrew? (Please mark only one possible answer)

1. Not at all
2. I can read but cannot understand
3. I understand but cannot speak
4. I can carry on a simple conversation
5. I can speak fluently
6. I can read and write
7. I have full command of this language

Did you have any formal Jewish education? 1. No 2. Yes

If you had any formal Jewish education, to what degree did you participate in each of the following?

	Not at all	To some degree	To a large degree
Supplementary-one day a week	1	2	3
2-3 days a week	1	2	3
Day School	1	2	3

Which of the following is the most important criteria for defining **who is a Zionist** (mark only one option)?

1. One who plans to settle in Israel
2. One who is active in organizations that support Israel
3. One who financially supports Israel
4. One who defines themselves as a Zionist
5. Every Jew is a Zionist
6. Other, specify: _____

Do you define yourself as a Zionist?

1. No
2. Not sure
3. Yes

Do you agree or disagree with each of the following statements:

	Disagree	Agree	Not Sure
Israelis who leave Israel to live in other countries are doing something wrong	1	2	9
The current rates of assimilation and intermarriage in your country of residence pose serious dangers to Jewish survival there	1	2	9
To be a Jew in Israel is vastly different from being a Jew anywhere else	1	2	9
A Jew from your country of residence can live a fuller Jewish life in Israel than outside of it	1	2	9
You feel that you can live a fuller Jewish life in Israel than in your country of residence	1	2	9
You feel 'at home' living your life in your current country of residence	1	2	9
You feel 'at home' living your life in Israel	1	2	9
You feel that you can live a fuller Israeli life in Israel than in your country of residence	1	2	9

To what extent do you feel:

	Not at all	To a small extent	To some extent	To a large extent	To a very large extent
American or Canadian	1	2	3	4	5
Jewish	1	2	3	4	5
Non Jewish	1	2	3	4	5
Israeli	1	2	3	4	5

To what extent do you agree with the following:

	Not at all	To a small extent	To some extent	To a large extent	To a very large extent
Talk about Israel with friends or family?	1	2	3	4	5
Consider yourself very well informed about Israel?	1	2	3	4	5
See Israel as a source of pride and self-respect for North American Jewry?	1	2	3	4	5
Feel that your fate and future is bound up with the fate and future of the Jewish people?	1	2	3	4	5
Feel that your fate and future is bound up with the fate of the American/Canadian people? (Whichever is the case for you?)	1	2	3	4	5
Feel that your fate and future is bound up with the fate of the Israeli people?	1	2	3	4	5

How would you describe your home with respect to Israel?

	Not at all	To a small extent	To some extent	To a large extent	To a very large extent
Your parents are attached to Israel	1	2	3	4	5
Most of your family's friends are Israelis	1	2	3	4	5
Your family reads Israeli newspapers	1	2	3	4	5
Your family watches Israeli TV channels	1	2	3	4	5
You celebrate Israeli holidays (e.g. Independence day)	1	2	3	4	5
You visit family and friends in Israel	1	2	3	4	5
Family and friends from Israel visit you	1	2	3	4	5
Your parents do business in Israel	1	2	3	4	5
Your family primarily speaks Hebrew at home	1	2	3	4	5

Does being Israeli play an important part in your life?

1. It does not play an important part at all
2. It does not play an important part
3. It plays a part of some importance
4. It plays an important part
5. It plays a very important part

Does being American/Canadian (whichever is the case for you) play an important part in your life?

1. It does not play an important part at all
2. It does not play an important part
3. It plays a part of some importance
4. It plays an important part
5. It plays a very important part

Are you emotionally attached to Israel?

1. Not at all
2. To a small extent
3. To some extent
4. To a large extent
5. To a very large extent

Are you emotionally attached to USA or Canada?

1. Not at all
2. To a small extent
3. To some extent
4. To a large extent
5. To a very large extent

Have you been a member of any of the following Youth movements?

	No	Yes	Number of Years
A Zionist youth movement	1	2	
An Israeli youth movement	1	2	
A Jewish but non-Zionist movement	1	2	
A non-Jewish secular movement	1	2	

Of each of the following groups of people, how often do interact with them?

	Not at all	Rarely	Someti mes	Often
Members of your immediate family	1	2	3	4
Your Jewish friends	1	2	3	4
Jewish people you know from school or work	1	2	3	4
Your friends from the army	1	2	3	4
Your Israeli friends in Israel	1	2	3	
Your Israeli friends in the USA/Canada	1	2	3	4
Your family in Israel	1	2	3	4
Your friends from Garin Tzabar	1	2	3	4
Your non-Jewish friends	1	2	3	4

Below you will find a list of **possible reasons for joining Garin Tzabar**. Please evaluate each reason in terms of how it affected you.

	Not important at all	Not important	Indifferent	Important	Very important
Personal growth	1	2	3	4	5
Jewish fulfillment	1	2	3	4	5
Contribution to Israel	1	2	3	4	5
No particular reason, just chance	1	2	3	4	5
To learn Hebrew	1	2	3	4	5
To learn about Israeli society	1	2	3	4	5
To meet Israelis	1	2	3	4	5
To see a country different than my own	1	2	3	4	5
Just for fun	1	2	3	4	5

Please evaluate the importance of each statement in relation to your army service:

	Not important at all	Not important	Indifferent	Important	Very important
A better way to make Aliyha	1	2	3	4	5
A good way to meet people similar to me	1	2	3	4	5
Garin Tzabar served as an alternative family in Israel	1	2	3	4	5
Contribution to Israeli society	1	2	3	4	5
Experience of group life	1	2	3	4	5
Fulfillment of my obligation as an Israeli citizen	1	2	3	4	5
A good opportunity for personal growth	1	2	3	4	5
A good opportunity for upward social mobility	1	2	3	4	5
A unique experience	1	2	3	4	5
Fulfillment of Jewish feelings	1	2	3	4	5
A better way to be absorbed into the Israeli society	1	2	3	4	5

Do you have a boyfriend/girlfriend? 1. No 2. Yes

If you do have a boyfriend/girlfriend is he/she:

1. An Israeli who lives in Israel
2. An Israeli who lives in the USA/Canada
3. A Jew who lives in the USA/Canada
4. A non Jewish

Do you feel at home in Israel?

1. Not at all
2. To a small extent
3. To some extent
4. To a large extent
5. To a very large extent

Do you feel at home in the USA/Canada?

1. Not at all
2. To a small extent
3. To some extent
4. To a large extent
5. To a very large extent

Among the following people, who were the most influential regarding your decision to stay in Israel or to go back to the USA/Canada?

	Not at all	To a small extent	To some extent	To a large extent	To a very large extent
Parents	1	2	3	4	5
Relatives					
Israeli friends	1	2	3	4	5
American/Canadian Jewish friends	1	2	3	4	5
the Israeli Scouts in Israel	1	2	3	4	5
Non Jewish friends	1	2	3	4	5
Others, which:					

Please evaluate the degree of importance each of the following reasons held in your decision to choose where to live today:

	Not at all	To a small extent	To some extent	To a large extent	To a very large extent
Studies	1	2	3	4	5
Girlfriend/Boyfriend					
Professional opportunities	1	2	3	4	5
Proximity to Parents	1	2	3	4	5
Attachment to the place you live	1	2	3	4	5
Religious affiliation	1	2	3	4	5

If you live in Israel: Do you have future plans to move to the USA/Canada?

1. No
2. Not sure
3. Yes

If you live in the USA/Canada: Do you have future plans to move to Israel?

- 1. No
- 2. Not sure
- 3. Yes

What year did you finish your army service? |_|_|

Where do you live today? _____

Where does your immediate family live today? _____

What have you done since you finished your army service?

In your own words:

If you have any comments that you feel would be helpful for our research, please feel free to add them here:

—

—

—

—

—

—

—

"דור שני ודור וחצי של ישראלים בארצות-הברית-החיים בישראל או בארצות-הברית אחרי גרעין "צבר"?"

שאלות המחקר המרכזיות:

- א. לבחון באופן השוואתי את מאפייני הרקע ומאפייני הזהות של צאצאי ישראלים בארצות-הברית- בין אלה שבחרו לשרת בצה"ל (גרעין "צבר") ובחרו להישאר בישראל אחרי שירותם הצבאי לאלו שבחרו לחזור לארצות-הברית בתום השירות הצבאי.
- ב. לבחון מהי עמדתם של הצעירים כלפי זהותם הישראלית אל מול זו האמריקנית.
- ג. מה הם מרכיבי הזהות של בני דור שני ודור וחצי של מהגרים ישראלים בארצות-הברית והאם זהותם היא טרנס-לאומית.
- ד. מה הם המניעים הגורמים לבני דור שני ודור וחצי של מהגרים ישראלים לבחור בחיים בישראל או בארצות-הברית בבגרותם. האם ישנם גורמים המסבירים את ההבדלים בעמדות ובמרכיבי הזהות בהשוואה בין שתי הקבוצות כמו גם בהשפעתם של סוכני החיברות השונים בעיצוב זהות זו.

רקע

1. רקע: מגדר, גיל, ארץ לידה, השכלה, עיסוק, מקום מגורים, משך שהות במדינה, אם לא נולדו בארצות-הברית באיזה גיל הגיעו?

זהות אתנית

1. לאיזו קבוצה/קהילה אתה שייך/ת בעיקר? (ישראלי, אמריקאי, קנדי) אם חצוי למה? מהו מרכיב הזהות הראשי? כיצד מתבטאת השייכות? לאילו קהילות נוספות אתה שייך/ת?
2. מי הם חבריך העיקריים? עם מי אתה מבלה, עובד, לומד?
3. מהו הקשר שלך ליהדות? איך מתבטא: ביום יום? בהזדמנויות מיוחדות? האם התחנכת בבית ספר יהודי או כללי? לפרט סוג ומאפיינים של בית הספר, מה לדעת המרואיין גישת בית הספר לזהות יהודית/אתנית?
4. באיזו ארץ אתה מרגישה יותר בבית? במה זה בא לידי ביטוי? מה לדעתך גורם לך להרגיש כך?
5. האם אתה שומרת על זהות שקשורה בשתי ארצות? איך זה בא לידי ביטוי? (האם יש לכם עסקים בשתי מדינות? קשרים חברתיים?)
6. מהן הדרכים בהן ישראלים שאתה מכירה/ שומרים על זהותם כישראלים בחו"ל? מהם הערוצים המאפשרים זאת (שפה, מגורים, פעילות מאורגנת, פעילות תרבותית, חברים, נישואין, חינוך הילדים). נא לתאר ולציין דוגמאות קונקרטיות
7. מהן הדרכים בהן ישראלים שאתה מכירה/ שומרים על זהותם כיהודים בחו"ל? מהם הערוצים המאפשרים זאת (שפה, מגורים, פעילות מאורגנת, פעילות תרבותית, חברים, נישואין, חינוך הילדים)? כנ"ל
8. באילו דרכים שמרת על זהותך כישראלית בחו"ל? מהם הערוצים המאפשרים זאת (שפה, מגורים, פעילות מאורגנת, פעילות תרבותית, חברים, נישואין, חינוך הילדים).
9. באילו דרכים שמרת על זהותך כיהודית בחו"ל? מהם הערוצים המאפשרים זאת (שפה, מגורים, פעילות מאורגנת, פעילות תרבותית, חברים, נישואין, חינוך הילדים).
10. מה מקשה או מונע מישראלים לשמור על זהותם כישראלים/יהודים?
11. האם חל שינוי בזהותך היהודית בעקבות המעבר לישראל? אם כן, כיצד בא הדבר לידי ביטוי? מה תחושותיך ביחס לשינוי זה [זה לטובה, לרעה, זה בעל משמעות עבורך? וכו']?
12. האם חל שינוי בזהותך הישראלית במהלך שהותך בישראל? אם כן, באיזה אופן? [כנ"ל]

קשר לקהילה לא-יהודית בחו"ל

1. האם הישראלים מעורים בחברה הלא יהודית בחו"ל (במקום מגוריך)? אם כן, באלה תחומים? במה הישראלים דומים לקהילה הלא יהודית ובמה הם נבדלים?
2. האם אתה מכירה אנשים רבים מקומיים – לא יהודים בחו"ל? האם אתה מכירה הרבה אנשים בגילך ממוצא ישראלי שחיים/נשואים ללא יהודים? האם אנשים בגילך נמצאים בקשרים כלשהם עם לא-יהודים? אם כן במה זה בא לידי ביטוי? (ההתייחסות לכמות

- כללית – רבים – בעייתית. את תדעי אם בחווייה שלו הוא מכיר רבים. אפשר לשאול: כמה אנשים בגילך אתה מכיר, שנשואים ללא-יהודים?)
3. האם ישראלים חשים בנוח בארצות-הברית? מה גורם להם להרגיש בנוח ומה גורם להם להרגיש פחות נוח? האם נתקלת בגילויי אנטישמיות? שמעת על כאלה?
4. האם את/ה באופן אישי מצניע / מבליטה את ישראליותך/יהדותך בחו"ל? כיצד בא הדבר לידי ביטוי, ומה השיקולים שלך בעניין זה?

קשר לקהילה יהודית-מקומית בחו"ל

1. תאר בבקשה כיצד פועלת הקהילה היהודית במקום מגוריך בחו"ל?
2. האם הישראלים מעורים בקהילה היהודית המקומית בחו"ל? אם כן, באלה תחומים כן? באלה לא? מדוע לדעתך בתחומים אלו ולא באחרים? במה הישראלים דומים לקהילה היהודית המקומית ובמה הם נבדלים?
3. תאר בבקשה את הקשרים שלך כפרט, ו/או שלכם כמשפחה, עם הקהילה היהודית המקומית? האם יש תחומים אחרים שבהם אינך משתתף? מדוע?
4. האם פועלת במקום קהילה ישראלית מאורגנת? אם כן, כיצד בא הדבר לידי ביטוי? אם לא, אז מדוע לא, לדעתך?
5. האם את/ה מעוררה/ית בקהילה הישראלית המקומית? אם כן, באלה תחומים? האם יש עוד תחומי פעילות שלהם, שבהם אינך מעוררה? מהם? ומדוע אינך מעוררה?
6. האם מתקיימים קשרים בין הקהילה הישראלית לבין היהודית? אם כן, תאר אותם. אם לא, מדוע?
7. האם הישראלים כאן מסייעים בשמירת אופייה היהודי של הקהילה המקומית? אם כן, באיזה אופן? אם לא, מדוע?
8. האם היהודים המקומיים מסייעים בשמירת זהותם של הישראלים המקומיים? אם כן, באיזה אופן? אם לא, מדוע?

סוכני חיברות והקשר לישראל

1. תאר את האופי של הקשרים שלך עם ישראל: כיצד, אם בכלל, בא הדבר לידי ביטוי? האם היית רוצה לשנות משהו בקשרים אלו? מדוע? אם כן, באיזה אופן?
2. כיצד תתאר את יחסם של הורייך ומשפחתך הקרובה לישראל? היבטים של קשר?
3. האם היית חברה/תנועת נוער? אם כן באיזו וכמה שנים?
4. האם חברותך בתנועת הנוער השפיעה על הקשר שלך עם ישראל, עם היהדות? באיזה אופן?
5. האם תמליץ/י לחבריך או אחיך/אחיותיך להצטרף לתנועת נוער (אם הם חברים שיפרטו מי מהם)?
6. האם לדעתך לולא חברותך בתנועת נוער (מי שהיה חבר) היית מגיע לישראל?
7. מי עודד (או ניסה למנוע) ממך להתגייס? מדוע החלטת להתגייס לצה"ל?
8. מדוע הגעת לגרעין "צבר"?
9. אם המרואייין חי בישראל: האם את/ה מתכנן להמשיך ולגור בישראל או לחזור לארצות-הברית/קנדה? מה גורם לך להעדיף להישאר?
10. היכן את/ה רואה את ההווה שלך ואת עתידך? מדוע?

BAR-ILAN UNIVERSITY

The Second Generation of Israeli Immigrants in the United States:

Identity and Transnationalism-

A Case Study of Garin Tzabar between 1991-2003

Ruti Mor Paz

Submitted in partial fulfillment of the requirements for the Master's
Degree in the Program in Contemporary Jewry, Bar-Ilan University

Ramat Gan, Israel

2011

This work was carried out under the supervision of

Dr. Adam Ferziger and Dr. Lilach Lev Ari

The Program in Contemporary Jewry, Bar-Ilan University.

Abstract

This study addresses former participants in the “*Garin Tzabar*” project of the Israeli Scouts. *Garin Tzabar* is a program that enables offspring of Israelis who live in North America to return to Israel at the age of eighteen in order to enlist into the army and serve the State of Israel, a place where they have not lived for most of their lives. The members arrive as a group. They are adopted by a kibbutz and commit themselves to full army service in a variety of roles. This is the twentieth year in which the program is running. Over this period, about one thousand young people have taken part in the program.

The focus of this study is on the identities of such *Garin Tzabar* participants: How do these young people define themselves? Are they Israeli, American, Israeli-American Transnational? What are the components of their Jewish identities? What are the socialization agents that influence those identities? Furthermore, what motives influenced their decision to enlist in the Israeli army? Why did they choose *Garin Tzabar*? Finally, this work compares *Garin Tzabar* participants from the “second generation” (those who were born out of Israel or emigrated from Israel with their parents before the age of eleven) with the “1.5 generation” (those who emigrated from Israel after the age of eleven). Specifically, when given the opportunity to mold their own futures as independent adults, what choices did they make regarding identity and place of living?

The study assumed that the influence of parents as well as involvement of the participants during high school years in the North American branch of the Israeli Scouts movement would play focal roles in cultivating their identities as well as their choices of where to live after the army. Nonetheless, the main initial hypothesis was that there would still be significant differences between “second generation” and “1.5 generation” when it came to their identities and the way they related to the State of Israel as opposed to North America. Such distinctions

were also expected to be reflected in where they chose to live after the army. This study will examine whether the connection of the “1.5 generation” to Israel can be described as more definitive, while the “second generation” expresses a more complex transnational identity in which they relate to both Israel and North America in the same way. This last model would reflect simultaneously deep connections to both places together with a sense of being strangers in each location. Accordingly, the expectation was that fewer “second generation” participants would choose to stay in Israel after the army.

In order to test this hypothesis, the study was conducted among graduates of *Garin Tzabar* who finished their army service at least three years ago. Sixty-seven subjects participated in the study. All are *Garin Tzabar* graduates, some of whom live in Israel and some that reside in North America. All of the participants were asked to answer an anonymous questionnaire. In addition, twelve of them participated in individual interviews, either in person or by telephone.

The main findings of the study demonstrate that both parents and the youth movement influenced significantly the identities of the participants, and the way they relate to the State of Israel. That said, these young people, and especially those from the “second generation” group, expressed a transnational identity; meaning they relate to both Israel and North America in the same way. A surprising finding that came out of the study, nonetheless, was that over 70% of the participants, whether from “1.5 generation” or the “second generation” chose to settle in Israel after completing their service in the Israeli army.